

Koillisopistot

KOILLISOPISTOJEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

2024 – 2027

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 OIKEUDELLINEN PERUSTA JA SOPIMUKSET	3
3 TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ	5
4 NYKYTILANTEEN KARTOITUSTA SEKÄ TULEVAISUUDEN TEEMOJA JA TOIMENPITEITÄ	8
5 SEURANTA	17
6 LIITTEET	18

1 JOHDANTO

Kansalaisopistot ovat suurin yksittäinen vapaan sivistystyön oppilaitosryhmä. Ne vastaavat vapaan sivistystyön lain (1765/2009) mukaisesta koulutuksesta, jonka tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta.

Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia tekemään tasa-arvosuunnitelman ja yhdenvertaisuuslaki velvoittaa tekemään yhdenvertaisuussuunnitelman. Molemmat suunnitelmat voidaan koota yhdeksi asiakirjaksi. Tämä tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskee Pudasjärven, Posion, Ranuan ja Taivalkosken kansalaisopistoja sekä Kuusamo-opistoa.

KOILLISOPISTOT

Koillisopistot ovat Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnissa toimivia ja tiivistä yhteistyötä tekeviä kansalaisopistoja, jotka vastaavat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin tarjoamalla omaehtoisen oppimisen ja kansalaisvalmiuksien kehittämisen mahdollisuuksia. Koillisopistoihin kuuluvat Posion, Pudasjärven, Ranuan, Taivalkosken kansalaisopistot ja Kuusamo-opisto. Oppilaitosten netto-opiskelijamäärä on yhteensä 4 451 (vuoden 2023 tilaston mukaan). Kuntakohtaisesti opiskelijamäärät ovat Taivalkoskella 792 opiskelijaa, Ranualla 601, Kuusamossa 1378, Pudasjärvellä 1139 ja Posiolla 541.

TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liittyvät ihmisten väliseen ennakkoluulottamaan kohtaamiseen ja syrjinnän poistamiseen. Tasa-arvo tarkoittaa kaikkien yhtäläistä arvoa ihmisinä. Suomessa sanalla tasa-arvo viitataan yleensä erityisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että jokaisella on samat ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuudet, riippumatta henkilön kansalaisuudesta, etnisestä alkuperästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä, sukupuolesta, vammasta, sairaudesta tai muusta näihin rinnastettavasta.

2 OIKEUDELLINEN PERUSTA JA SOPIMUKSET

Suomessa syrjintä on kielletty perustuslain, yhdenvertaisuuslain, tasa-arvolain, rikoslain sekä useiden yksittäisten erityislakien nojalla.

Tasa-arvolain 5 a §:n mukaan oppilaitoksen tulee laatia toimintansa kehittämistä koskeva suunnitelma eli *toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma*. Toiminnallisella tasa-arvosuunnittelulla viitataan konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla sukupuolten tasa-arvoa edistetään ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää oppilaitoksessa ehkäistään. Tasa-arvosuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön ja oppilaiden tai heidän edustajiensa kanssa. Henkilöstöllä ja opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen kaikissa sen vaiheissa. Tasa-arvo lain mukaan oppilaitoksen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma tulee laatia vuosittain tai enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelman sisältämiä toimenpiteitä tarkastellaan vuosittain, vaikka suunnitelma laadittaisiin pidemmälle ajalle.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava, että oppilaitoksella on *suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi*. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus kuunnella opiskelijoita/oppilaita ja heidän huoltajiaan yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä. Tarkoituksena on, että oppilaita/opiskelijoita ja heidän huoltajillaan on tarpeelliset tiedot suunnitelmasta ja mahdollisuus vaikuttaa siihen (HE 19/2014). Yhdenvertaisuuslaissa ei säädetä yhdenvertaisuussuunnitelman päivittämisen tai uusimisen määräajoista, ja suunnitelman toteutumista arvioidaan tarvittaessa. Jos oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat on yhdistetty, on yhdenvertaisuussuunnitelmaa tarkoituksen mukaista arvioida tasa-arvosuunnitelman laatimisen ja päivittämisen yhteydessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön toteutumista Suomessa valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnat sekä lisäksi muun muassa työsuojeluviranomaiset.

Tasa-arvolaki sisältää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellot sekä veloitteen syrjinnän ennaltaehkäisyyn. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa edistämään yhdenvertaisuutta. Seuraavat lakitekstit löytyvät kokonaisuudessaan osoitteesta: <https://www.finlex.fi/>

8.8.1986/609 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

1 § (30.12.2014/1329)

Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

5 a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta

2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin, sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3 TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ

TASA-ARVOON LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ:

Tasa-arvo tarkoittaa eri sukupuolten tasapuolisia oikeuksia ja mahdollisuuksia, sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista. Päätöksenteossa tasa-arvo tarkoittaa, että päätöksiä tehdään kaikkien sukupuolten kannalta mahdollisimman oikeudenmukaisella tavalla.

Muodollinen tasa-arvo tarkoittaa, että sukupuolia koskevat samat säädökset. Samanlainen kohtelu ei kuitenkaan takaa tasa-arvon toteutumista joka tilanteessa.

Mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa, että eri sukupuolille taataan todelliset yhtäläiset mahdollisuudet.

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuoli-identiteetti on yksilöllinen, eikä se välttämättä vastaa henkilölle syntymässä määritellyä sukupuolta.

Sukupuolen moninaisuus kuvaa, kuinka kokemus omasta sukupuolesta on yksilöllinen. Osa kokee olevansa mies tai nainen, osan kokemus ei mahdu tähän kahtiajakoon.

Binäärinen sukupuoli viittaa kaksinapaiseen ajattelutapaan sukupuolesta. Ei-binäärinen henkilön ei koe sukupuoli-identiteettinsä sopivan mies-nainen-jaotteluun.

Cis-sukupuoli tarkoittaa, että henkilön sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu ovat hänelle syntymässä määritellyn sukupuolen mukaisia. Suurin osa ihmisistä kokee olevan cis-sukupuolisia.

Transsukupuolisuus tarkoittaa, että henkilön sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymässä määritellyä sukupuoltaan.

Muunsukupuolisuus tarkoittaa, että henkilö ei koe olevansa nainen tai mies, vaan jotain muuta.

Sukupuolen ilmaisu tarkoittaa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla tavalla.

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa ajattelutapaa, jossa huomioidaan sukupuoli ja siihen kytkeytyvät normit sekä niiden vaikutukset yksilöön ja laajemmin yhteiskuntaan.

Heteronormatiivisuus tarkoittaa sisäistettyä ajattelutapaa, jossa heterous nähdään automaattisesti kaikkia muita suuntautumisia toivotumpana, luonnollisempana ja parempana.

Hetero-oletus tarkoittaa, että kaikkien ihmisten ajatellaan lähtökohtaisesti olevan heteroseksuaaleja ja cis-sukupuolisia.

Suvaus eli sukupuolivaikutusten arviointi tarkoittaa päätösten ja toimenpiteiden eri sukupuoliin kohdistuvien vaikutusten arviointia.

Sukupuolitietoinen budjetointi tarkoittaa sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategiaa, jonka avulla tarkastellaan miten talouteen liittyvät päätökset vaikuttavat eri sukupuoliin ja miten eri toimenpiteet joko edistävät tai heikentävät sukupuolten välistä tasa-arvoa.

YHDENVERTAISUUTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ:

Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Muodollinen yhdenvertaisuus tarkoittaa, että samanlaisessa tilanteessa ihmisiä kohdellaan samalla tavalla tai niin sanotusti tasapäisesti. Koska ihmiset tulevat erilaisista taustoista, ei muodollinen yhdenvertaisuus takaa yhdenvertaisuuden toteutumista.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus tarkoittaa, että samanlaisesta tai tasapäistävästä kohtelusta poiketaan heikommassa asemassaolevan tukemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Saavutettavuus tarkoittaa palvelujen, viestinnän ja verkkopalvelujen helppoa lähestyttävyyttä jokaiselle ihmiselle. Esimerkiksi eri kielillä viestiminen, selkokielen käyttö, ruudunlukuohjelmaistävät verkkosivut sekä saman tiedon välittäminen digitaalisesti ja printattuna edistävät saavutettavuutta.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen ympäristön, kuten rakennusten, ulkoalueiden tai julkisten liikennevälineiden saavutettavuutta. Esimerkiksi sitä, että tilassa on mahdollista liikkua pyörätuolilla. Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

SYRJINTÄÄN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ:

Syrjintä tarkoittaa, että ihmistä kohdellaan perusteettomasti huonommin jonkin henkilökohtaisen syyn perusteella. Syrjintä on kielletty lainsäädännöllä. Syrjintäperusteita on yhdenvertaisuuslaissa määritelty neljätoista: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vamma, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy.

Välitön eli suora syrjintä tarkoittaa epäsuotuisampaa kohtelua muihin samassa asemassa oleviin nähden.

Välitön sukupuoleen perustuva syrjintä määritellään tasa-arvolaisissa naisten ja miesten asettamiseksi eri asemaan sukupuolen perusteella, raskaudesta tai synnytyksestä

johtuvasta syystä tai sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Välillinen eli epäsuora syrjintä on näennäistä puolueettomuutta, mutta tosiasiallista henkilön asettamista epäedullisempaan asemaan suhteessa toisiin.

Välillinen sukupuoleen perustuva syrjintä on eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai

sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan.

Läheissyrjintää voi kokea henkilö, joka on syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään, kuuluvan henkilön läheinen, ystävä, tuttu tai sukulainen.

Ohje tai käsky syrjiä tarkoittaa ohjeistuksen tai käskyn antamista, joka johtaa syrjintään.

Häirintä on henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista ja tosiasiallista loukkaamista niin, että siitä syntyy uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä on syrjinnän muoto.

Seksuaalinen häirintä on tarkoituksellista sanallista, sanatonta tai fyysistä seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön koskemattomuutta.

Sukupuoleen perustuva häirintä on tarkoituksellista ei-seksuaalista sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka perustuu henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun.

Vihapuhe on puhetta, kirjoituksia, symboleja, kuvia, musiikkia tai muuta viestintää, joka levittää, lietsoo, edistää tai pyrkii oikeuttamaan vihaa yksittäistä ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan. Tarkoituksena on usein luoda kuva vähemmistöryhmän edustajista epäluotettavina tai alempiarvoisina. Vihapuhe voi myös pyrkiä hiljentämään vihapuheen kohteen. Vihapuhe voi

liittyä esimerkiksi ihonväriin, etniseen alkuperään, uskontoon, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoleen.

Kohtuulliset mukautukset tarkoittavat tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joiden avulla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus käyttää palveluja tai työskennellä.

Positiivinen erityiskohtelu on tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän olosuhteita parantava toimenpide, joka tähtää yhdenvertaisuuden edistämiseen tai turvaamiseen.

MONIPERUSTEISEEN SYRJINTÄÄN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ:

Intersektionaalisuus tarkoittaa, että useat syrjintäperusteet vaikuttavat samanaikaisesti tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden toteutumiseen aiheuttaen erityisiä syrjinnän muotoja.

Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa usean syrjintäperusteen vuoksi syrjimistä. Moniperusteisen syrjinnän poistamiseksi voidaan tarvita useampien tekijöiden, kuten sukupuolen, etnisen taustan tai toimintakyvyn samanaikaista tarkastelua.

Moninkertaiseksi syrjinnäksi kutsutaan tilannetta, jossa henkilö kohtaa syrjintää useammassa kuin yhdessä tilanteessa eri perusteilla.

Kumulatiivisessa syrjinnässä henkilö kokee syrjintää samassa tilanteessa useammalla perusteella.

Risteävässä syrjinnässä eri syrjintäperusteet risteävät yhdessä ja samassa tilanteessa tuottaen erityisiä syrjinnän muotoja.

RASISMIIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ:

Rasismi on ihmisryhmän tai ihmisryhmän jäsenen ihmisarvon alentamista. Se tarkoittaa oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät.

Rakenteellinen rasismi tarkoittaa yhteiskunnan toimintaan, lakeihin ja palveluihin piiloutuvaa syrjintää. esimerkiksi työelämässä, koulutuksessa ja palveluissa olevia syrjiviä toimintatapoja ja prosesseja, joissa organisaatiot, yritykset ja virastot syrjivät joko välittömästi tai välillisesti tiettyjä ihmisryhmiä.

Antirasismi tarkoittaa aktiivista ja tietoista toimintaa kaikkia rasismin muotoja vastaan. Antirasismien avulla vähennetään etnistä syrjintää, syrjivien käytäntöjen vaikutuksia ja kielteisiä ennakkoluuloja.

Lisää sanastoja:

Sukupuolen moninaisuuden sanasto:

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>

Tasa-arvosanasto: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Sateenkaarisanasto:

<https://oikeusministerio.fi/sateenkaarisanasto>
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

4 NYKYTILANTEEN KARTOITUSTA SEKÄ TULEVAISUUDEN TEEMOJA JA TOIMENPITEITÄ

Koillisopistojen arvot

Kansalaisopistojen toiminta perustuu elinikäiseen oppimiseen ja Koillisopistojen arvot tukevat tätä periaatetta. Koillisopistot tarjoavat alueellaan yleissivistävää koulutusta, harrastustoimintaa ja ammattitaitoa kehittäviä kursseja kaiken ikäisille ja kaikista taustoista tuleville luoden alueelle hyvinvointia, osaamista, ihmisten kohtaamista ja yhteisöllisyyttä.

Koillisopistojen arvoja ovat:

- sivistyksellinen tasa-arvo
- kestävä elämäntapa ja ekososiaalinen sivistys
- osallisuus
- yhteisöllisyys
- asiakaslähtöisyys
- ihmisarvon kunnioitus

Sivistyksellinen tasa-arvo tarkoittaa opetuksen ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamista tasapuolisesti erilaisille kohderyhmille. Kurssimaksut pyritään pitämään kohtuullisena, jotta taloudellinen tilanne ei muodostu esteeksi kursseille osallistumiselle. Kurssitarjontaa pyritään kohdentamaan myös alueen sivukylille. Opistojen toiminnassa huomioidaan sosiaalinen, taloudellinen, ekologinen ja kulttuurillinen kestävyys.

Ekososiaalisuuden käsite viittaa siihen, että kaiken ihmisen toiminnan taustalla on ekologinen lähtökohta. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen ymmärtää oman toimintansa olevan erottamattomassa suhteessa luontoon ja toisiin ihmisiin. Ihmisen olemassaolo on riippuvainen luonnon hyvinvoinnista ja sitä kautta muidenkin eliöiden elämän edellytyksien täyttymisestä maapallolla.

Koillisopistot edistävät kaikkien kuntalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja sosiaalisten verkostojen rakentamiseen.

Opistojen asiakkailta ja opiston muilta sidosryhmiltä otetaan mielellään vastaan toivomuksia kursseista ja pyritään reagoimaan nopeasti koulutustarpeisiin. Opetussuunnitelma on jatkuvasti käynnissä oleva prosessi. Henkilökunta on ammattitaitoista.

Koillisopistot ovat sitoutuneet kohtelemaan kaikkia asiakkaita ja henkilökuntaa loukkaamattoman ihmisarvon pohjalta yhdenvertaisesti riippumatta henkilön sukupuolesta, iästä, etnisestä alkuperästä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta, vammaisuudesta tai seksuaalisesti suuntautumisesta sekä ottamaan kaikki ilmoitukset ja epäilyt syrjinnästä vakavasti. Opistoissa annetaan kaikille mahdollisuus keskittyä opetukseen ja taataan opiskelurauha. Tilojen esteettömyyttä pyritään parantamaan ja digitaalisten palveluiden saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota.

Henkilöstön rekrytointi ja palkkaus

Koillisopistojen palkkaus noudattaa Kuusamo-opistoa lukuun ottamatta kunta-alan opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen osiossa F, liitteessä 12 mainittuja palkkoja. Kuusamo-opisto noudattaa yksityisen opetusalan työehtosopimusta. Erilaisista taustoista tulevat henkilöt ovat tervetulleita opettajiksi. Tuntiopettajille on jatkuva työnhaku auki ja opettajaksi haluavat voivat vapaasti ehdottaa kursseja. Myös opiskelijat voivat ehdottaa kursseja ja niille opettajia. Kurssien toteutuminen vaatii, että ilmoittautujia on minimimäärä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksia

Koillisopistoihin kuuluvien oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta on kartoitettu vuoden 2024 aikana opiskelijoille, alaikäisten oppilaiden vanhemmille ja henkilökunnalle tehdyllä kyselyllä. Kaikkien opiston opiskelijoiden määrä on 4451 (vuoden 2023 tilaston mukaan) ja vastauksia opiskelijoilta saatiin yhteensä 406. Vastausprosentti kyselyssä on näin ollen 9 %. Kuusamo-opiston vastauksissa on mukana myös kansanopiston opiskelijat ja opettajat.

	Posio	Ranua	Taivalkoski	Kuusamo	Pudasjärvi	yhteensä
opiskelijat (yli 18-v)	130	45	131	72	28	406
alaikäisten huoltajat	3	1	9	7	5	25
opettajat	9	11	23	12	17	72
yhteensä	142	57	163	91	50	503

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn vastausmäärät

Oletko kokenut itse tai havainnut opistossasi syrjintää, häirintää tai eriarvoista kohtelua? (opiskelijat)			
	En	Olen	Olen havainnut toiseen kohdistuvaa
vastausmäärä	362	14	4
prosentit	95 %	4 %	1 %

Opiskelijoiden vastaukset kysymykseen syrjinnästä, häirinnästä tai eriarvoisesta kohtelusta.

Posion osalta kyselyyn vastanneista 97,7 % ei ollut kokenut tai havainnut syrjintää. Koetut syrjinnän kokemukset liittyivät ikään, terveydentilaan ja mielipiteisiin ja kommunikation epäonnistumiseen erityisesti tapauksessa, jossa oppilaat eivät enää päässeet täysin vapaasti omilla avaimilla kulkemaan tilaan, minne ennen olivat päässeet. Kyselyn perusteella tilanteen voidaan sanoa olevan hyvällä mallilla. Parantamisen varaa on erityisesti tiedonkulussa ja siinä miten opiskelijayhteisö voisi paremmin vaikuttaa oppilaitoksen asioihin.

Kuusamo-opistossa kyselyyn vastanneista syrjintää ei ollut kokenut 90,3 prosenttia. Tulos oli hiukan matalampi kuin muissa opistoissa. Mahdollinen vaikutus on sillä, että mukana kyselyssä olivat myös kansanopiston internaattiopiskelijat. Kukaan vastanneista ei kuitenkaan ottanut yhteyttä henkilökuntaan asiaa koskien. Syrjinnän kokemukset ovat liittyneet etnisyyteen tai kansallisuuteen, asuinpaikkaan, terveydentilaan tai vammaan, uskonnolliseen vakaumukseen. Myös mainittiin erimielisyydet, aiemmin harrastaneiden suosiminen ja luonteen piirteiden aiheuttamat ongelmat.

Taivalkosken kansalaisopistossa 96,9 prosenttia kyselyyn vastanneista ei ollut kokenut tai havainnut toisiin kohdistuvaa syrjintää. Terveydentila ja uskonnollinen vakaumus olivat muutamissa tapauksissa olleet syrjinnän aiheuttajia.

Ranuan kansalaisopistossa 97,8 prosenttia ei ollut kokenut tai havainnut syrjintää. Yksikään vastanneista opiskelijoista ei ollut kokenut itseensä kohdistuvaa syrjintää, mutta yksi oli havainnut toiseen henkilöön kohdistuvaa.

Pudasjärven kansalaisopistossa kyselyyn vastanneista syrjintää ei ollut kokenut 92,9 prosenttia. Syrjinnän aiheuttajiksi on koettu ikä ja kansalaisuus tai etnisuus. Kyselyn vastausmäärä oli pienempi muihin opistoihin verrattuna.

Kaikkia kohdellaan opistossa tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. (opiskelijat)				
	Täysin erimieltä	Jokseenkin erimieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
vastausmäärä	4	7	65	302
prosentit	1 %	2 %	17 %	80 %

Kaikkien opistojen opiskelijoiden vastaukset kyselyn väittämään: "Kaikkia kohdellaan opistossa tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti." 80 prosenttia oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja vain 1 prosentti täysin erimieltä.

Opiston tilat ovat kaikille sopivia (esim. liikuntarajoitteiset). (opiskelijat)				
	Täysin erimieltä	Jokseenkin erimieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
määrä	15	80	179	128
prosentit	4 %	20 %	45 %	32 %

Kaikki opistojen kyselyyn vastanneet opiskelijat eivät pitäneet opistojen tiloja kaikille sopivina.

Huomioita kyselystä

Syrjinnän kokemuksia ei ollut ollut paljon, mutta jokainen tapaus on tietenkin liikaa. Syrjintää kokeneista 89 prosenttia ei ottanut opistoon yhteyttä kokemastaan syrjinnästä, eriarvoisesta kohtelusta tai häirinnästä. Onkin pohdittava keinoja, miten näitä tilanteita voisi pienemmällä kynnyksellä käsitellä. Terveystila tai vamma oli yhdessä "muu" -kategorian kanssa suurin syy vastaajan oman tulkinnan mukaan. Henkilöstöstä syrjintää oli kokenut 4 prosenttia.

Sivukylillä asuvat ihmiset toivoivat kursseja myös sivukylille.

Esteettömyyden osalta opistot vaativat kehittämistä. Rajalliset resurssit ja vuokratiloissa toimiminen hankaloittavat opetustilojen remontoimista esteettömiksi.

Liitteenä on yhteenveto kyselystä graafisena esityksenä.

Tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Syksyllä 2024 opistot järjestävät "Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus" - verkkoluennon, joka on suunnattu opetuslalla toimiville, mutta luennolle ovat tervetulleita kaikki aiheesta kiinnostuneet. Luennolla käsitellään sitä, miten sateenkaari-ihmisten hyvinvointia voidaan edistää erityisesti opetuslalla, tarjotaan vinkkejä sateenkaari-ihmisten sensitiiviseen kohtaamiseen sekä käydään läpi sateenkaari-ihmisten yhdenvertaisuuden tilannetta Suomessa ja oppilaitoksissa.

Miesten vähäinen osuus opiskelijoissa näkyy nyt tehdyssä kyselyssä, mutta asia on ollut tiedossa ja siitä on puhuttu opistojen kokouksissa usein. Miehiä osallistavia kursseja on ryhdyttävä suunnittelemaan. Äijäjooga on yksi esimerkki spesifisti miehelle suunnatusta kurssista, toisaalta tarjonnassa on myös "Naisten puutyökurssi". Näissä sukupuolispesifeissä kurseissa on ajatuksena, että naiset ja miehet tulisivat rohkeammin mukaan tällaiselle kurssille kuin sekaryhmiin. Myös allasjumpan osalta on keskusteltu, että siinä osallistujat haluavat miehille ja naisille omat ryhmänsä. Kyseessä saattaakin olla ainakin vanhemmalle väestönosalle helpompi lähestymistapa, mutta nuorten osalta voi olla parempi, vaikkapa joogan osalta, pitää kaikille sukupuolille: miehille, naisille ja muunsukupuolisille avoimia kursseja.

Sekä opettajat että oppilaat nostivat kyselyssä esille tilojen esteettömyyden kartoituksen. Tämä on asia, jota opistot ryhtyvät selvittämään.

Syrjinnän, häirinnän tai eriarvoisen kohtelun osalta on helpotettava ongelmatilanteiden ratkomista ja sitä, että kaikki kokevat, että asioista on mahdollista olla yhteydessä opistojen henkilöstöön.

Kyselyssä selvisi, että tiedotusta pitää kehittää ja opistot ovat sitoutuneet sen parantamiseen. On tärkeää, että tiedottaminen saavuttaa kaikki kuntalaiset. Digitaalisten kanavien ja perinteisessä painetussa muodossa olevien tiedotteiden sekä mainonnan kanssa tasapainottelu tulee olemaan esillä, kun tiedotusta suunnitellaan. Alueella paikallislehdet ovat olleet perinteisesti tärkeässä asemassa tiedonkulun kannalta. Jossain määrin tiedotusta tullaan tekemään englanniksi, koska alueelle on muuttanut väestöä, joille suomen kieli ei ole vielä kovin vahva.

Kyselyn perusteella koko alueella sivukylille toivottiin lisää toimintaa. Opistojen tulee selvittää, miten sivukylät otetaan huomioon pitkien etäisyyksien alueella. On pohdittava, miten toteutuu alueellinen yhdenvertaisuus.

Toimenpiteet lyhyesti:

- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedottaminen
- Yleisesti tiedottamisen kehittäminen. Tiedottaminen englanniksi: miten tavoitetaan myös maahanmuuttajat, jotka eivät välttämättä osaa suomea kovin hyvin vielä
- Kyselyssä opiskelijat eivät osin kokeneet pystyvänsä kehittämään opiston toimintaa, joten opiskelijoiden osallistaminen päätöksentekoon pyritään paremmin ottamaan huomioon kurssien valmisteluvaiheessa
- Keskustelukulttuuriin kiinnitetään huomiota. Vähennetään perinteisiin sukupuolirooleihin perustuvaa kommentointia.
- Sivukylien huomioiminen mahdollisuuksien mukaan
- Ongelmatilanteista yhteydenottamisen ja keskustelun kynnyksen laskeminen
- Tilojen esteettömyyden kartoitus

AIHE	Toimenpide / tulos	Kenen vastuulla	Aikataulu
Tiedottamisen kehittäminen	Tiedottaminen saavuttaa mahdollisimman hyvin kohderyhmät		
Opiskelijoiden osallistaminen	Palautteen kerääminen esim. Kurssitoiveista. Opiskelijat mukaan suunnitteluun.		
Esteettömyys	Esteettömyyskartoitus		
Sivukylät	Selvitys mitä toimintaa sivukylille halutaan. Missä tiloissa opetusta voi olla ja kuka opettaa?		
Yhteydenoton kynnykseen laskeminen ongelmatapauksissa	Tiedottaminen keneen ja miten otetaan yhteyttä.		
Keskustelukulttuuri	Vähennetään perinteisiin sukupuolirooleihin perustuvaa kommentointia.		

Opistokohtainen työkalu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseen.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus rekrytoinnissa, palkkauksessa ja urakehityksessä

Nykytilanne	<p><u>Rekrytointi</u> Tuntiopettajille jatkuva haku, erilaiset taustat eivät ole este työlle.</p> <p><u>Urakehitys</u> Opettajilla mahdollisuus laajentaa kurssitarjontaa</p> <p><u>Palkkaus</u> Työehtosopimuksen mukainen</p>
Tavoitteet	<p><u>Rekrytointi</u> Tavoitteena on lisätä henkilökunnan moninaisuutta. Tuntiopettajiksi toivotaan lisää erikansallisuuksia ja myös mahdollisesti kursseja muulla kielellä kuin suomeksi.</p> <p><u>Palkkaus</u> Palkkauksessa noudatetaan työehtosopimuksia. Opettajille, jotka haluavat pitää lisää kursseja, koitetaan tarjota tähän mahdollisuus.</p> <p><u>Urakehitys</u> Tavoitteena mahdollistaa urakehitys.</p>
Toimenpiteet	<p><u>Rekrytointi</u> Tuntiopettajaksi on avoin haku kaikille ympärivuoden. Kurssien toteutuminen riippuu siitä, saadaanko kursseille tarpeeksi ilmoittautujia. Rekrytointimarkkinointia kehitetään, siten että uusia opettajia löydetään opistoihin.</p> <p><u>Palkkaus</u> Palkkaus on jatkossakin työehtosopimuksen mukainen</p> <p><u>Urakehitys</u> Urakehityksen tukeminen ja lisäkoulutuksen tarjoaminen.</p>
Vastuu	Rehtorit, opettajat ja henkilöstö

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetuksessa ja opiskelussa

Nykytilanne	Naisia / tyttöjä on huomattavasti enemmän opiskelijoina Ikäjakauma: Opiskelijoista suuri osa on eläkeläisiä, työkäiset miehet ovat aliedustettuina.
Tavoitteet	-Lisätä diversiteettiä, houkutella miehiä opiskelijoiksi ja alueelle juuri muuttaneita, esim. maahanmuuttajat. -Huomioida tehdyn tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksia ja kurssipalautteita -tavoitteena että opiskelijat kokevat tulevansa kuulluksi ja voivat osallistua opistojen kehittämiseen
Toimenpiteet	-Selvittää mitä miehet haluaisivat opiskella -Selvittää mitä maahanmuuttajat haluaisivat opiskella -Pitää huoli, että sivukylillä on tarpeeksi kansalaisopiston toimintaa -ottaa opiskelijoita mukaan kurssien suunniteluun / huomioida toiveet
Vastuu	Rehtorit, opettajat ja henkilöstö

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus johtamisessa ja toimintakulttuurissa

Nykytilanne	
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> -Joustavuuden lisääminen työskentelyyn -Henkilöstö kokee voivansa osallistua kansalaisopiston kehittämiseen -Henkilöstö voi vaikuttaa oman työnsä sisältöön -Työntekijöiden tyytyväisyyden lisääminen
Toimenpiteet	<ul style="list-style-type: none"> - Työhyvinvointikyselyn sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tulokset huomioidaan opiston toiminnassa - Henkilöstön näkemyksiä kuullaan säännöllisesti - Perehdytysmateriaali esim. opettajan opas on helposti saatavilla -Tuntiopettajille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua työyhteisön yhteiseen toimintaan -Tiedottaminen on avointa, säännöllistä ja tasapuolista -Esihenkilöt huolehtivat, että kehityskeskustelut pidetään vuosittain. - Lähiesihenkilön johdonmukainen päätöksenteko ja tuki työntekijälle.
Vastuu	Esihenkilöt ja henkilöstö

5 SEURANTA

Toimenpiteiden toteutumisesta vastaavat opistojen henkilöstö ja rehtorit. Suunnitelman toteutumista seurataan jatkossakin kyselyillä. Suunnitelman tavoitteita arvioidaan vuosittain. Suunnitelma päivitetään kolmen vuoden välein, seuraavan kerran syksyllä 2027.

6 LIITTEET

Opistojen vuoden 2024 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyjen tulosten yhteenveto

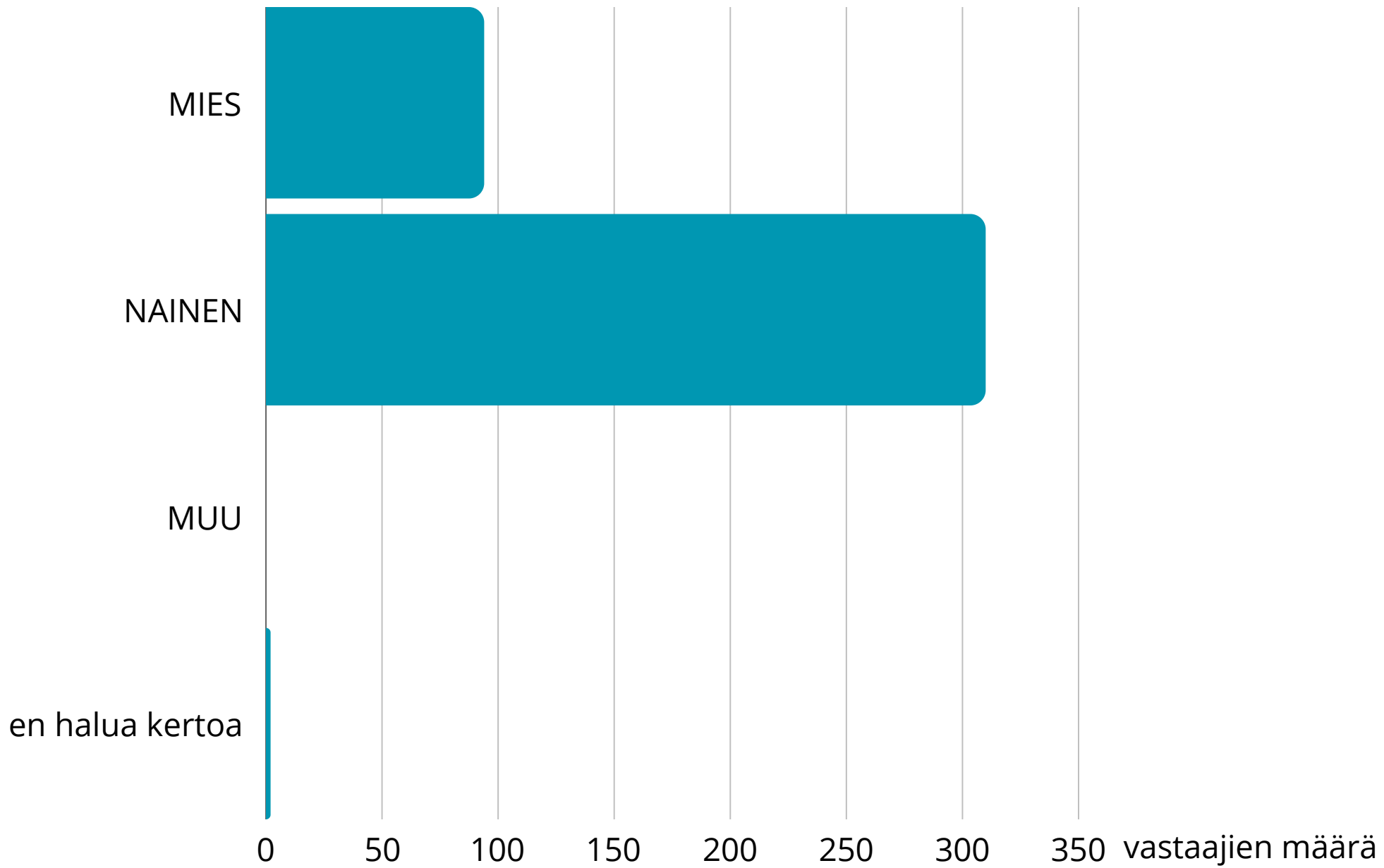
Yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus Koillisopistoissa

TÄYSI-ikäisten opiskelijoiden kyselyn tulosten
yhteenveto

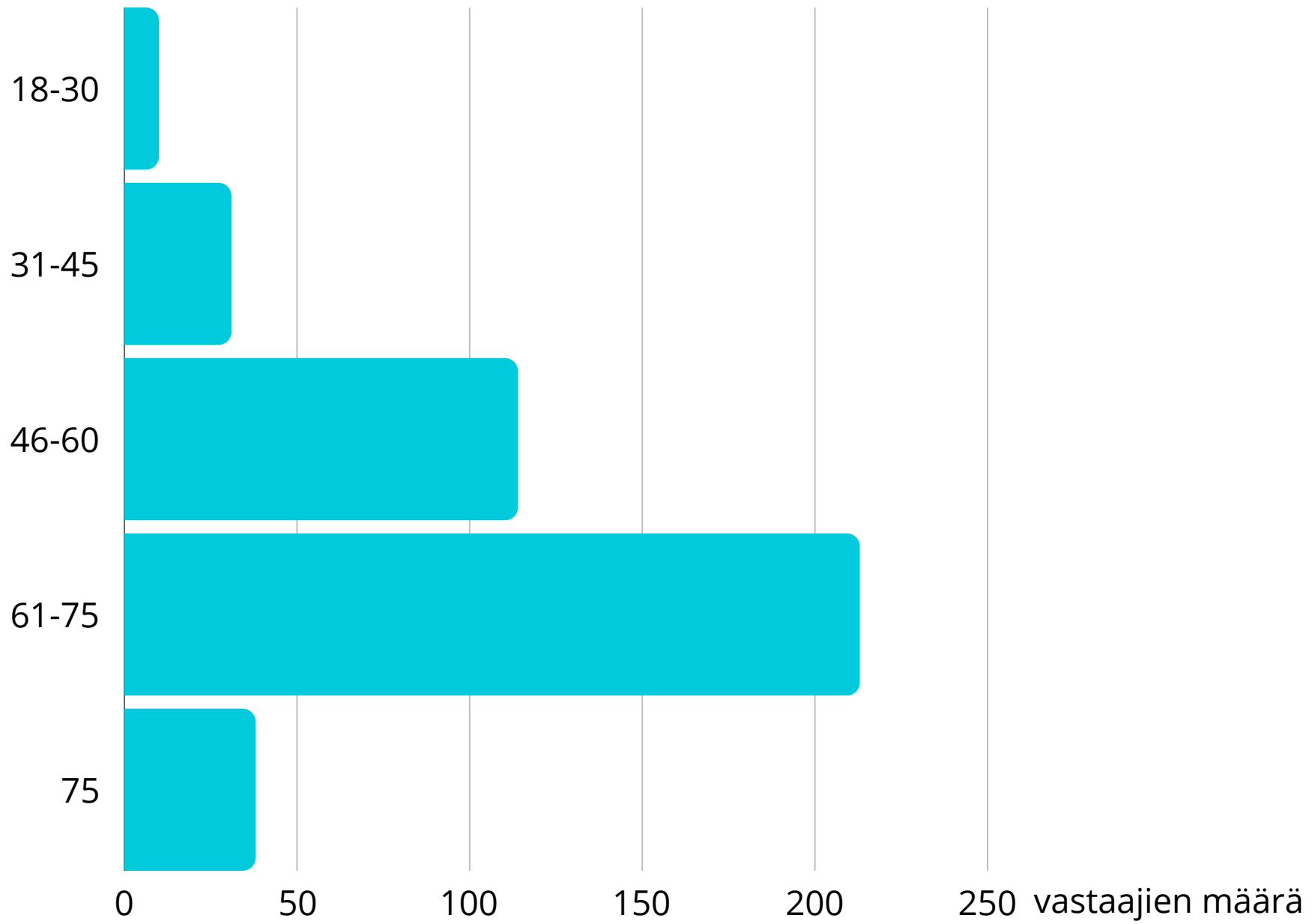
2024

Vastaajamäärä:
406

SUKUPUOLI

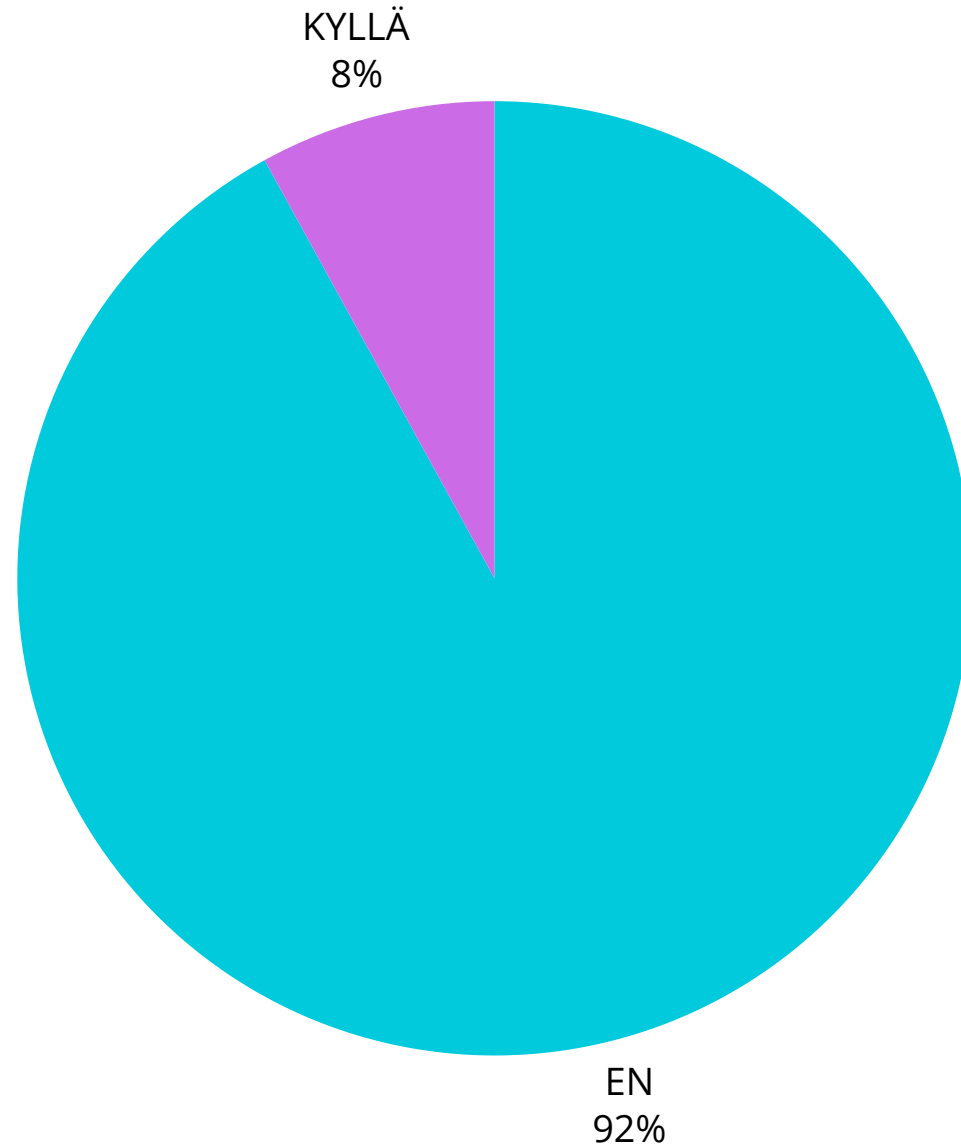

IKÄ

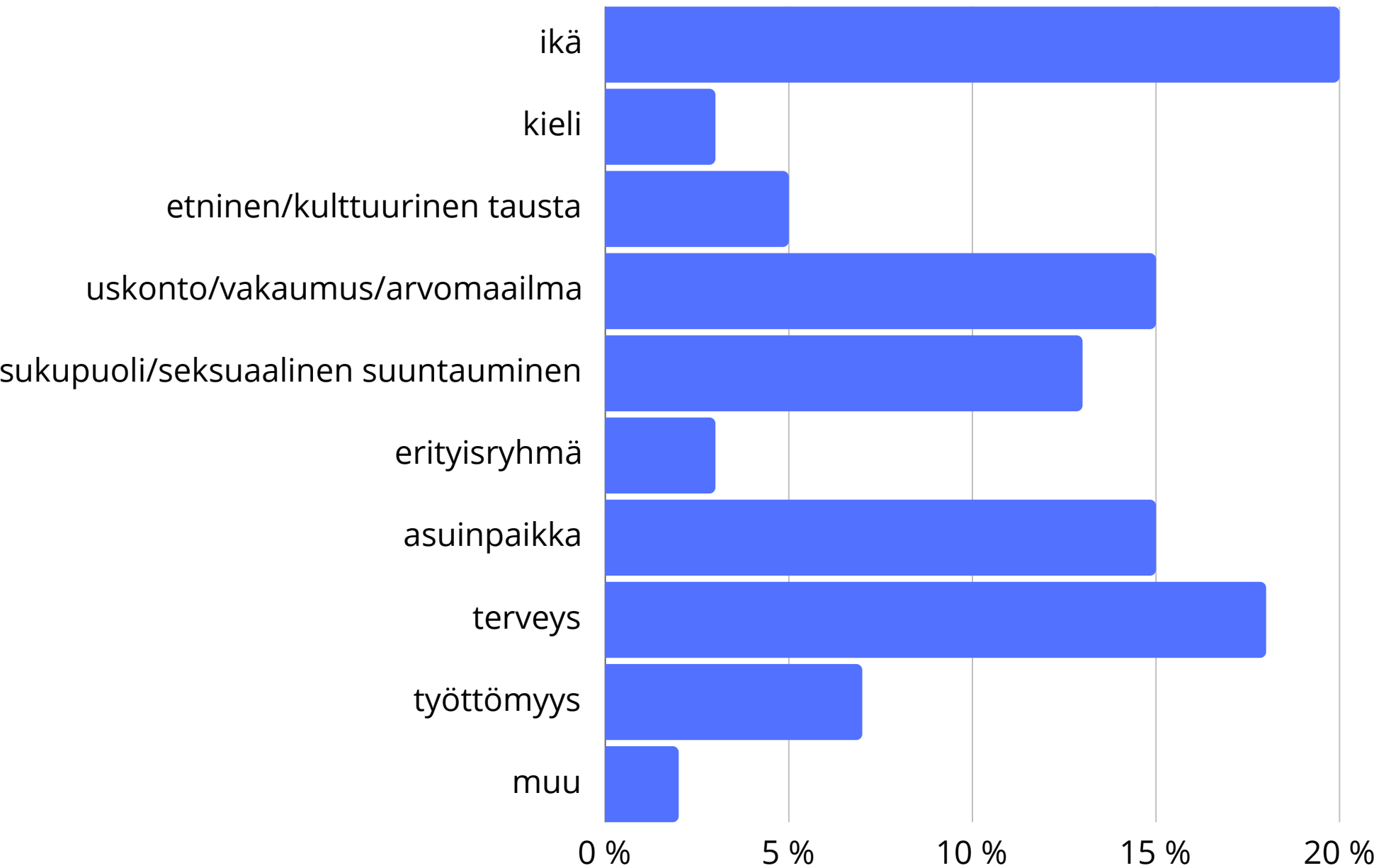

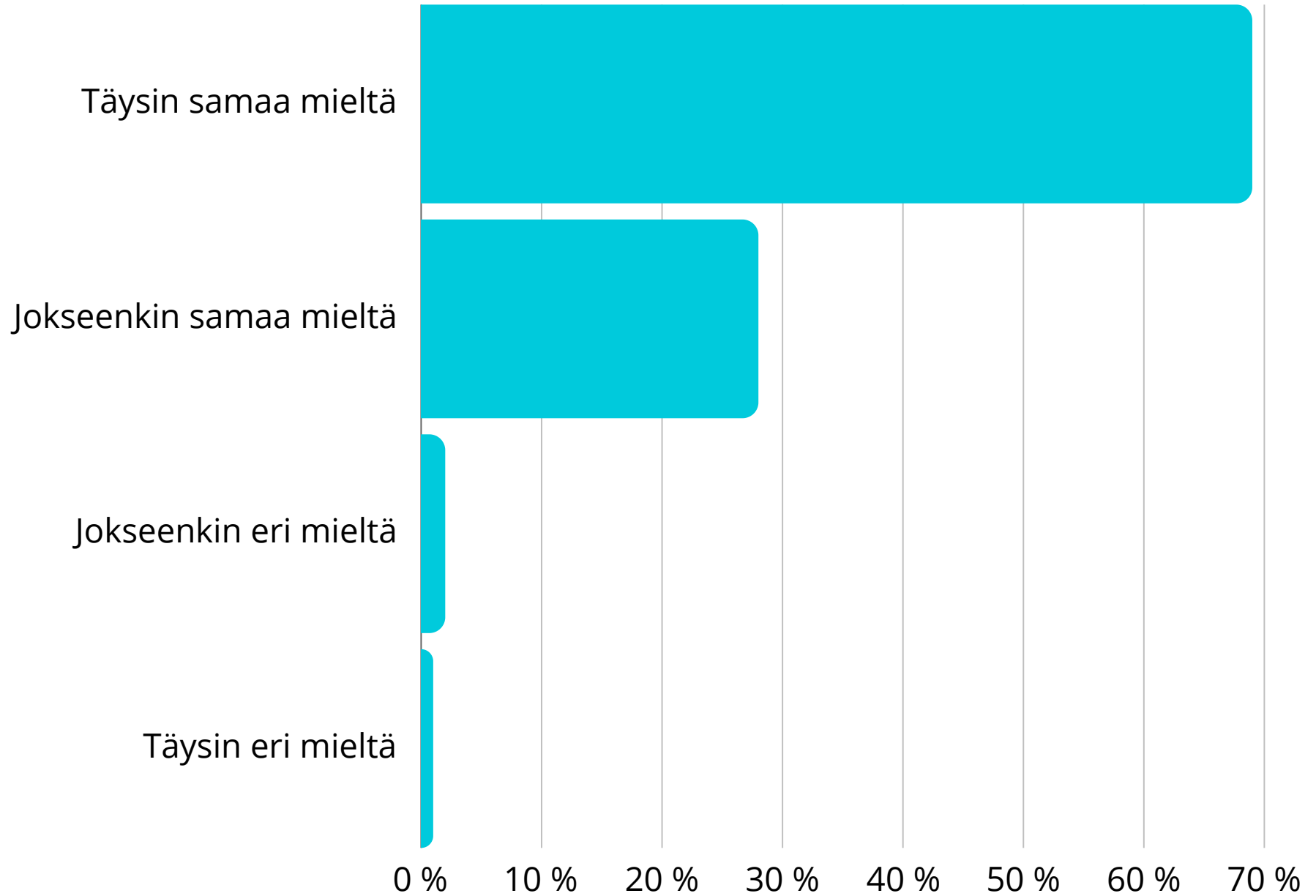
Koetko kuuluvasi ryhmään joka on erityisen altis syrjinnälle?

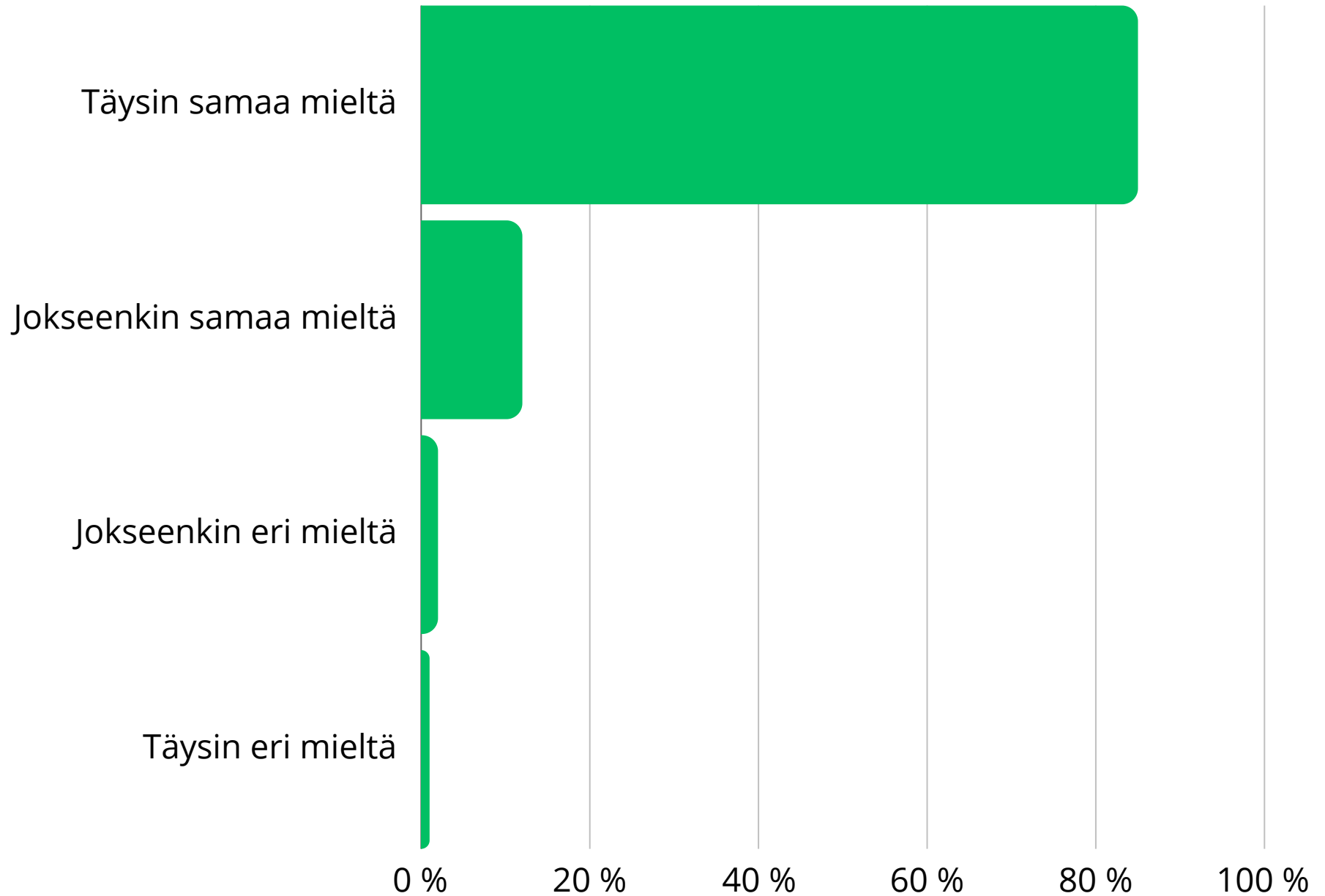
Jos vastasit kyllä, niin mikä vaihtoehtoista?

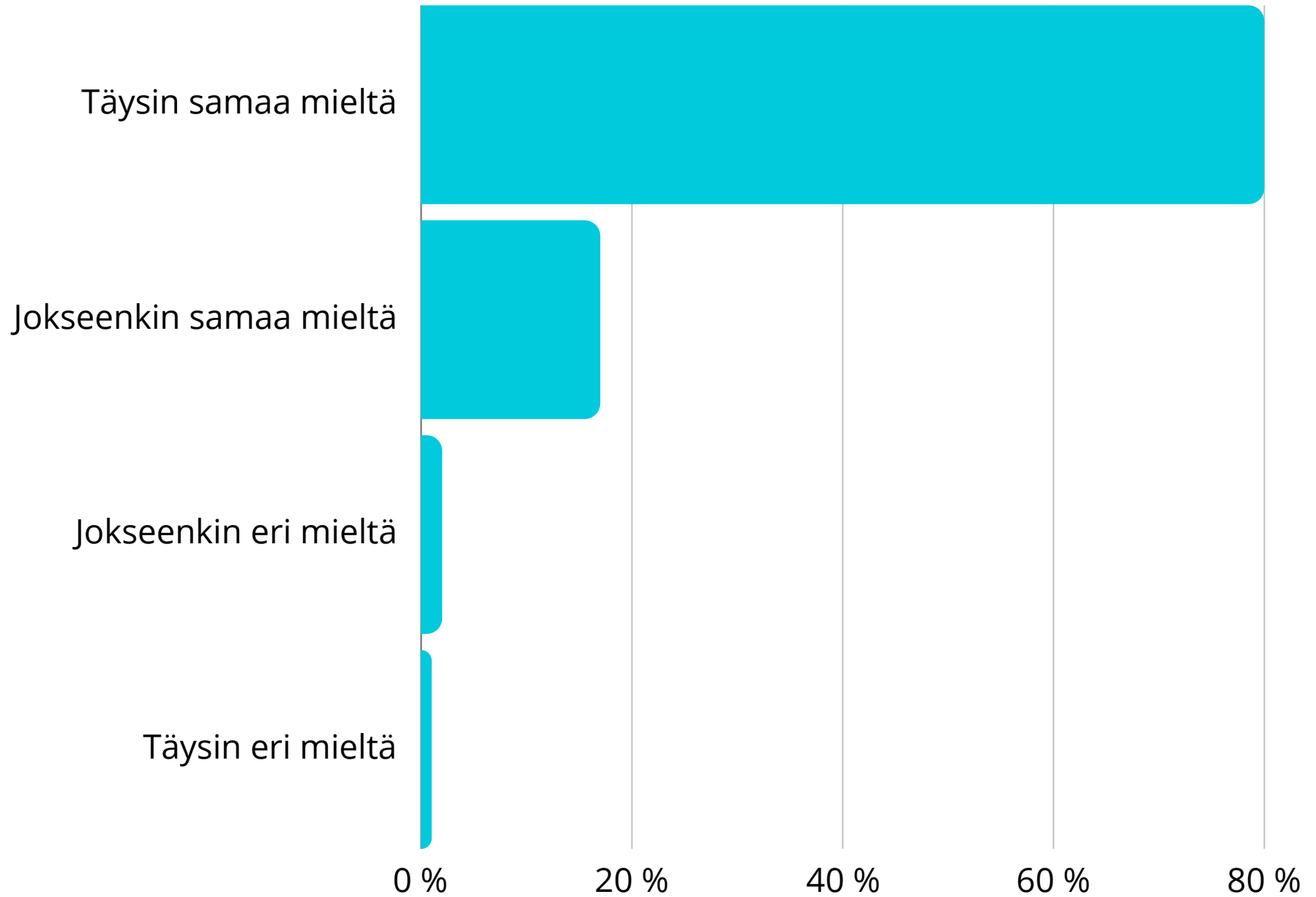
Opiston ilmapiiri on innostava

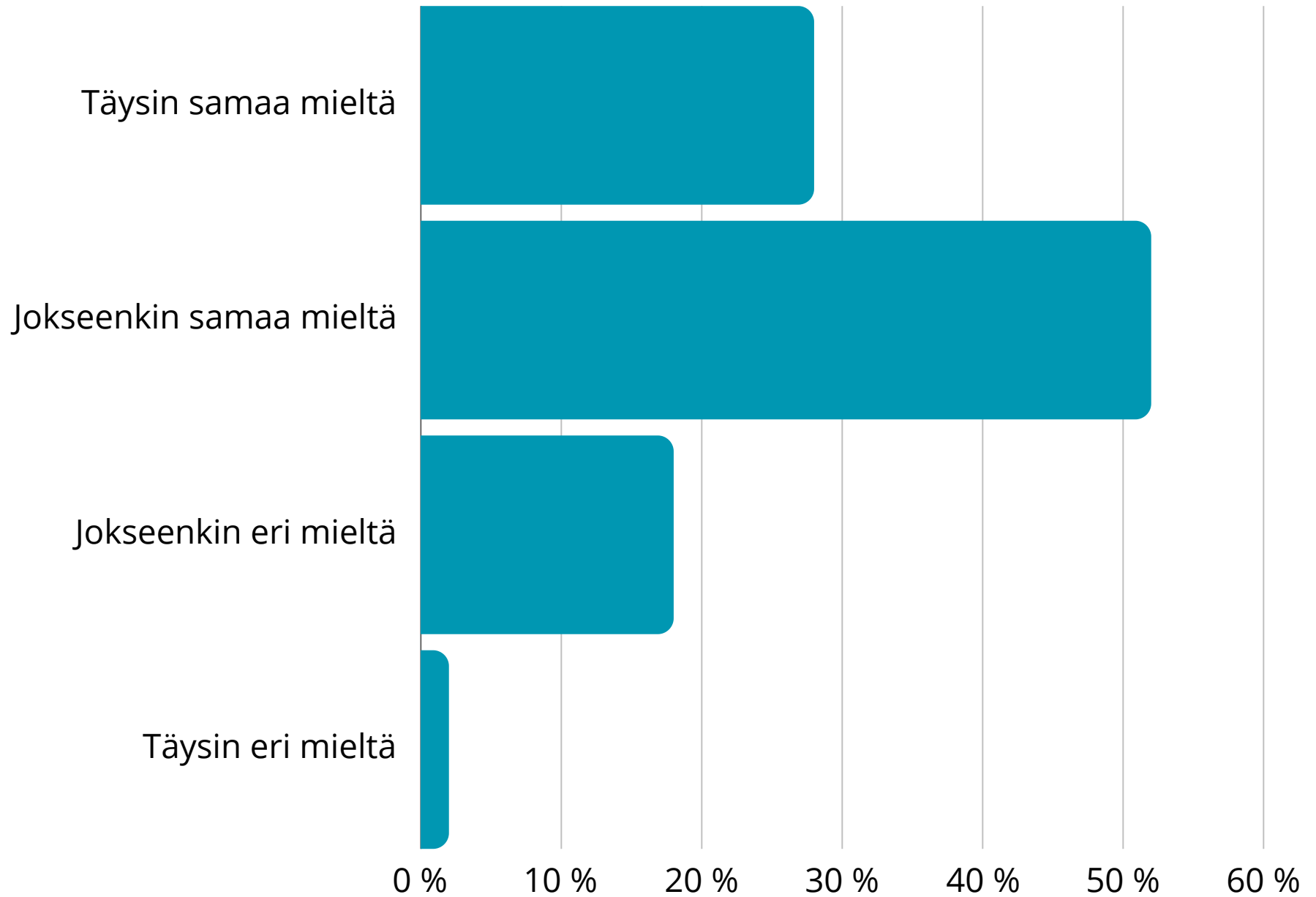
Kaikki ovat tervetulleita opistoon

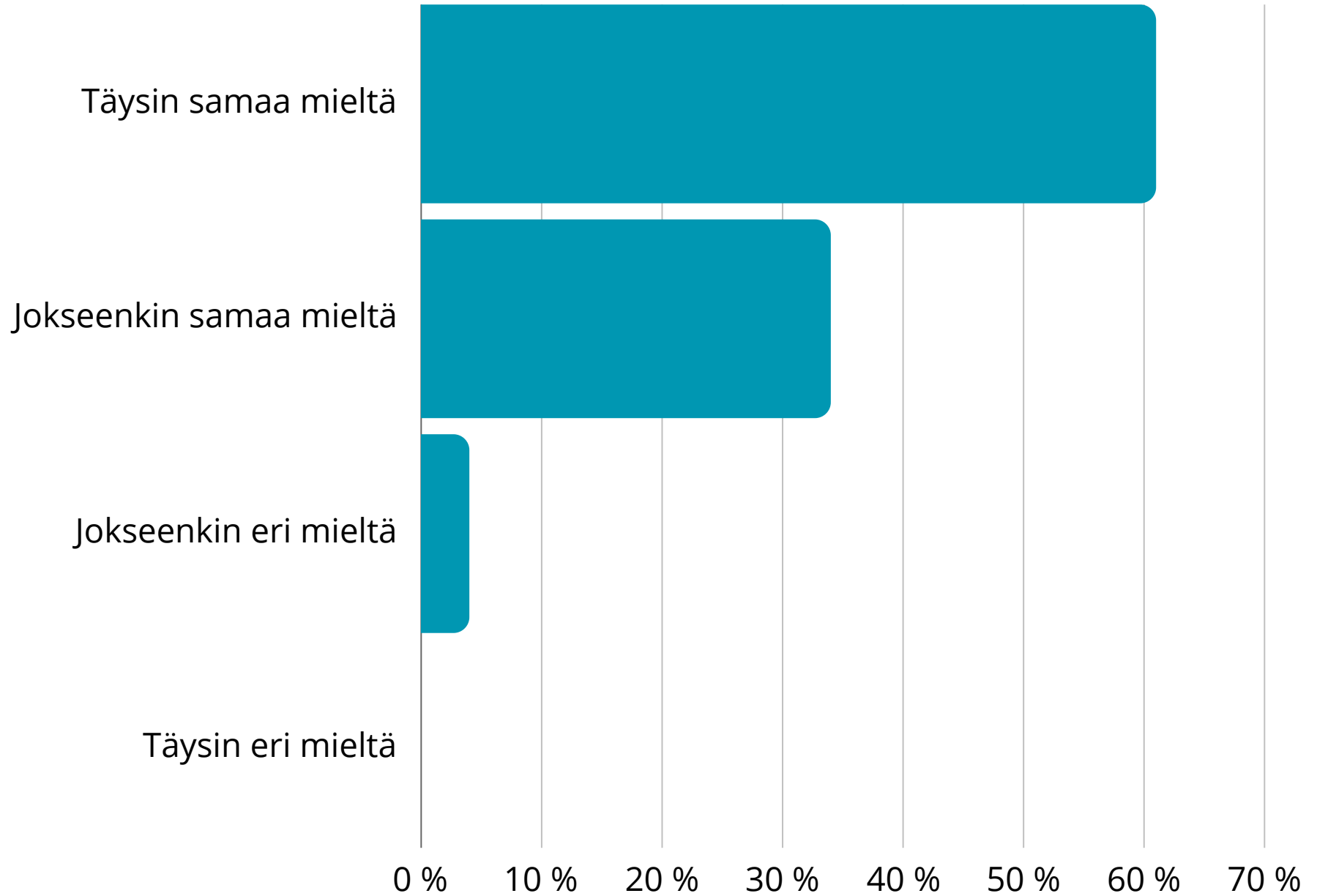
Kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti

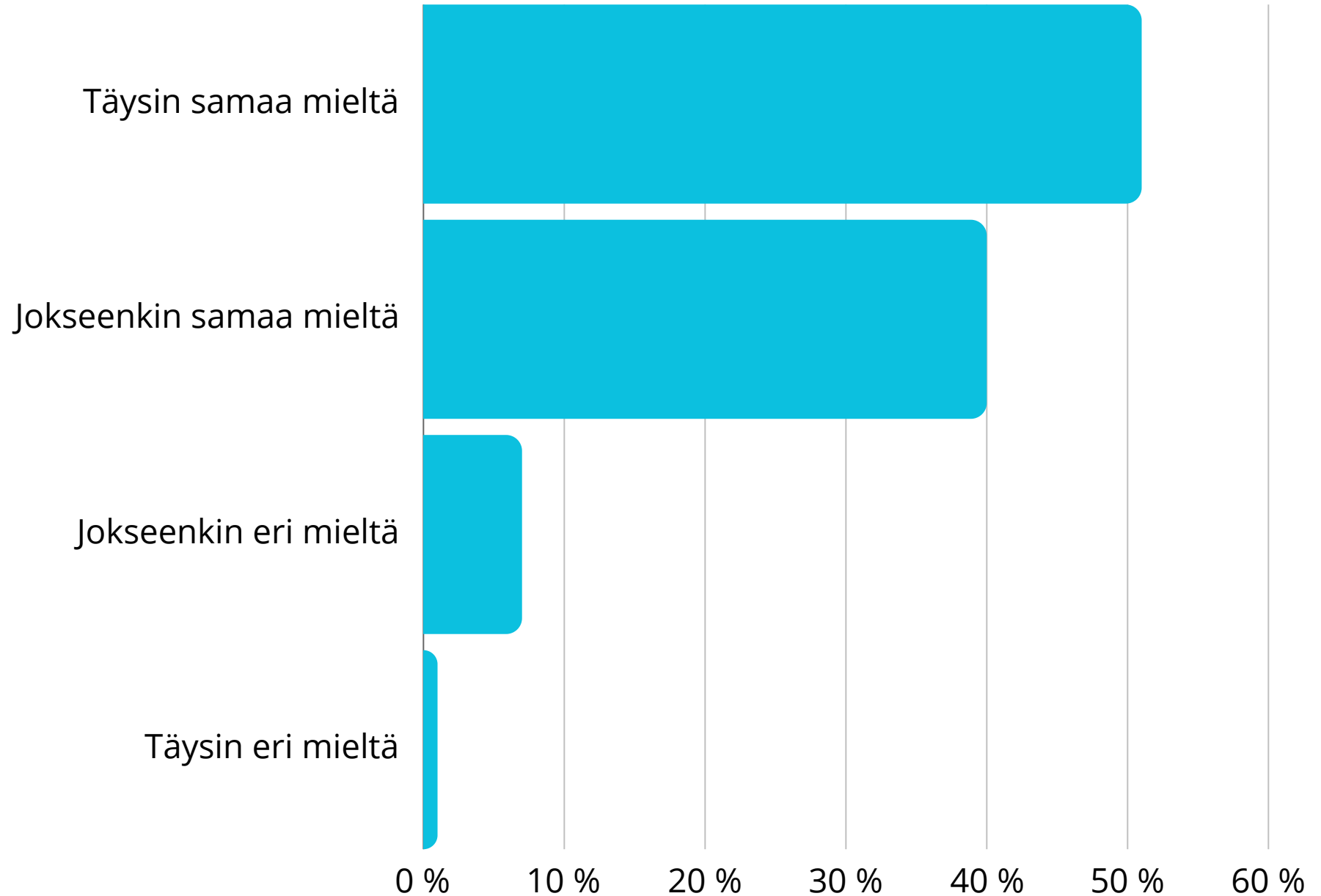
Voin vaikuttaa opiston kehittämiseen

Uskallan tuoda oman mielipiteeni esiin opistossa

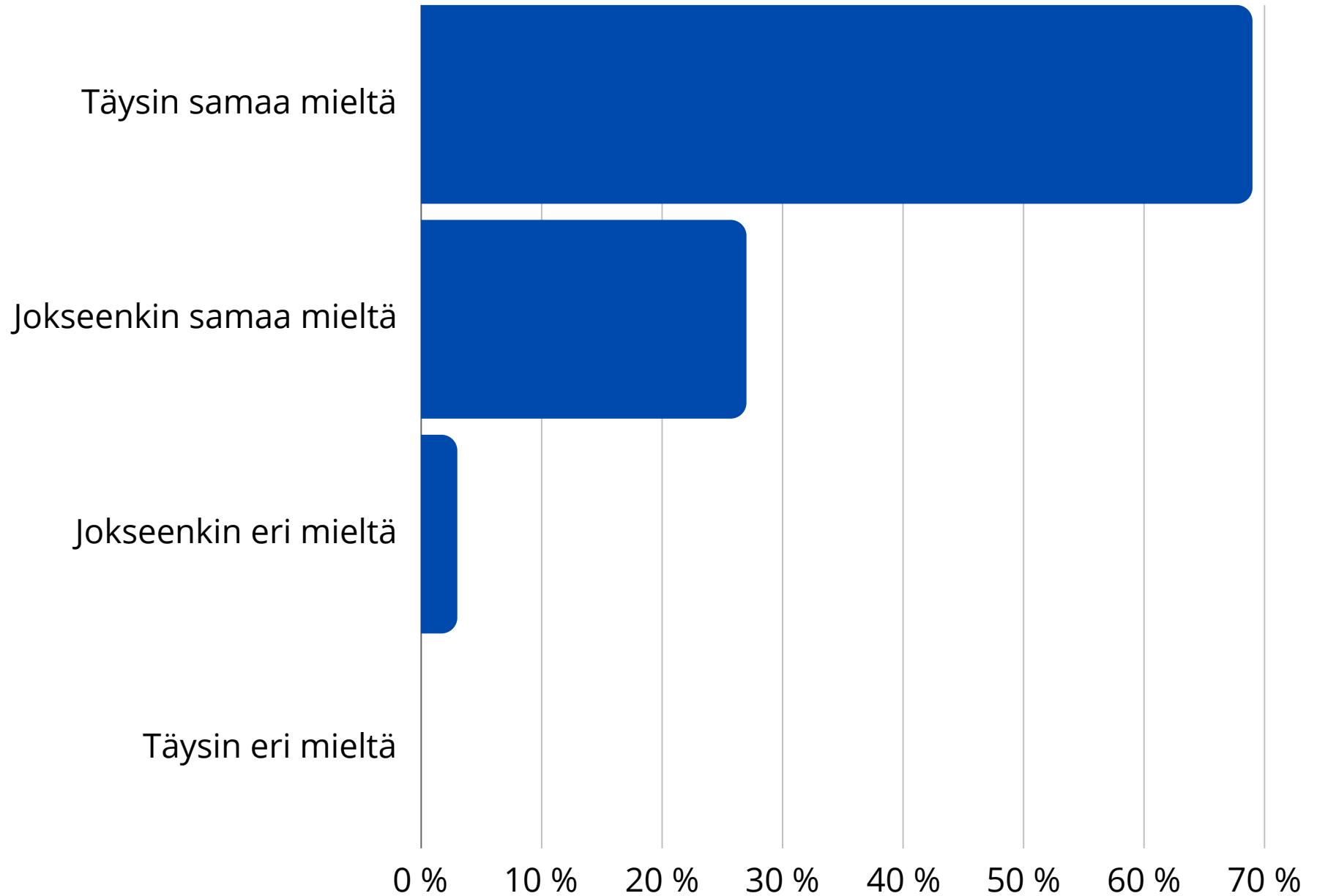

Opistossa huomioidaan opiskelijoiden henkilökohtaiset rajoitteet (esim. oppimisen haasteet).

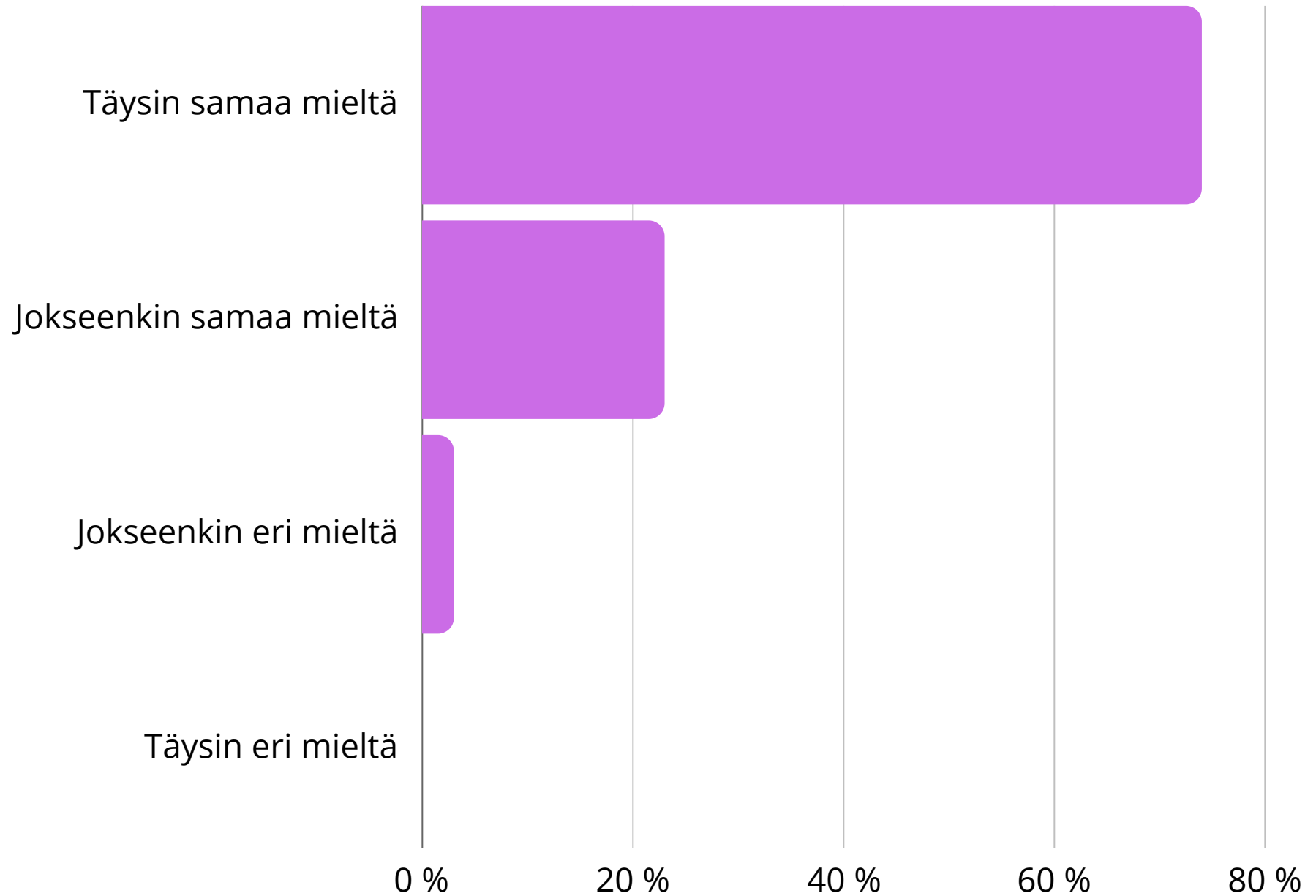

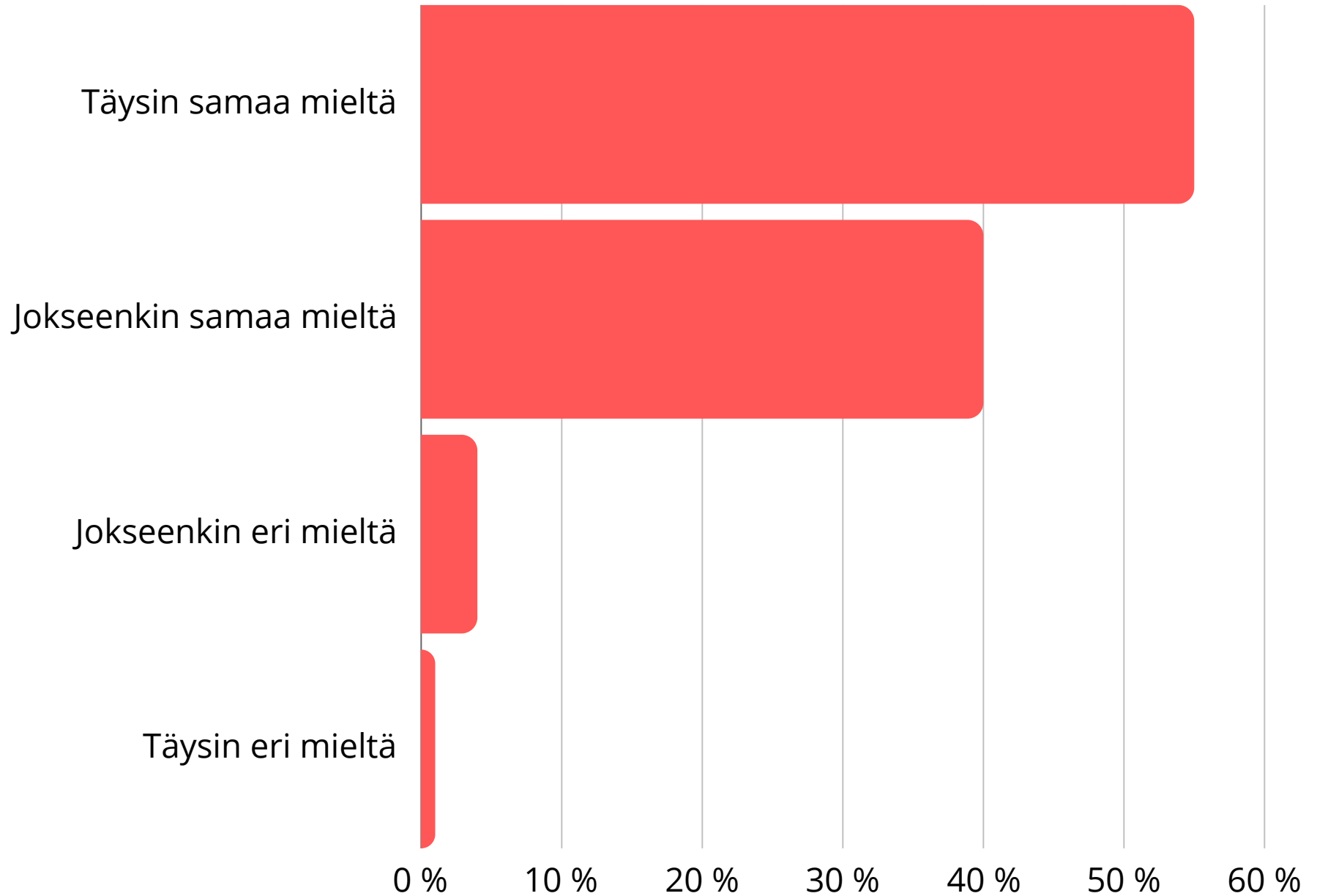
Opetuksessa kaikki otetaan huomioon yhdenvertaisesti.

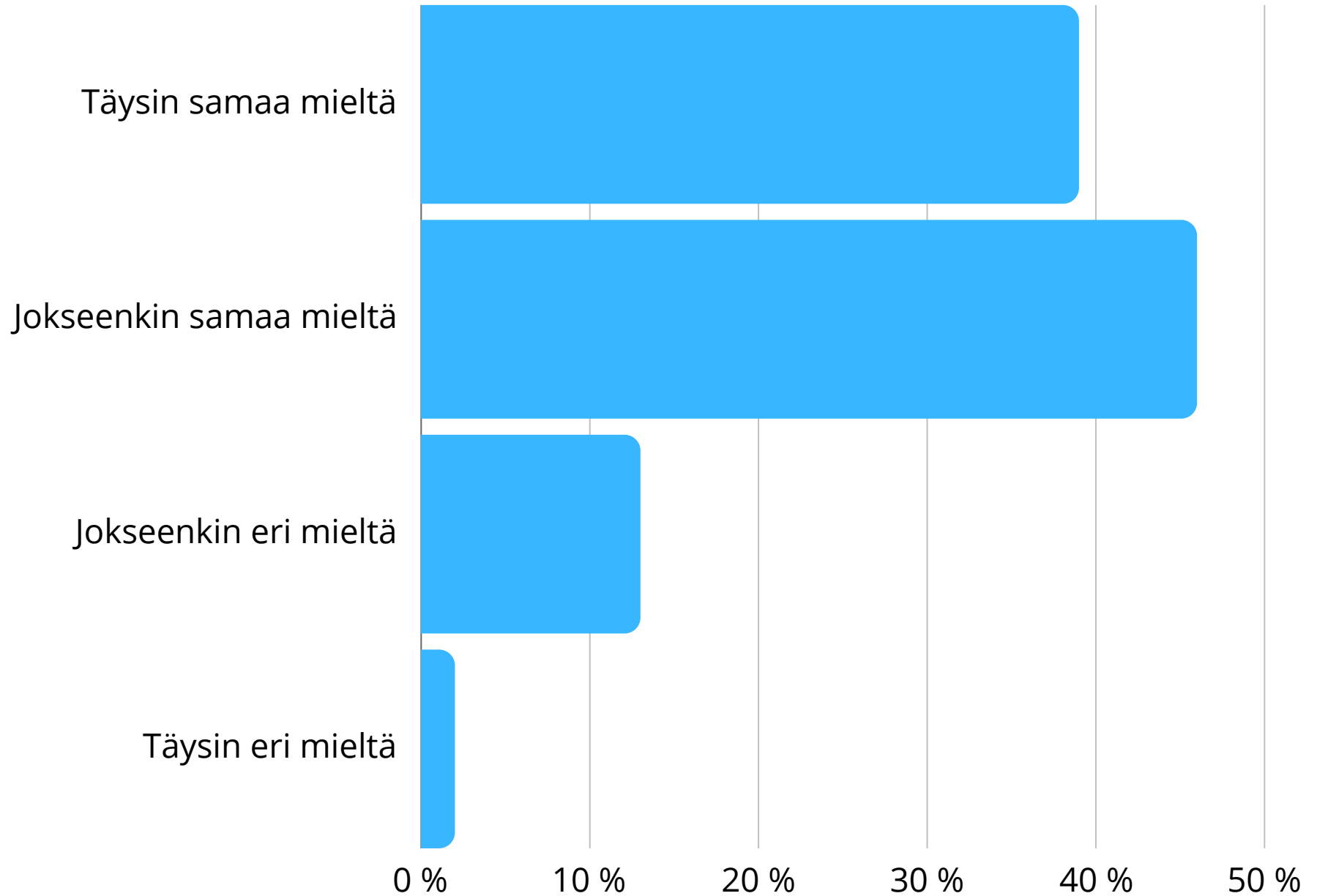
Opiskelijaryhmissä kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti.

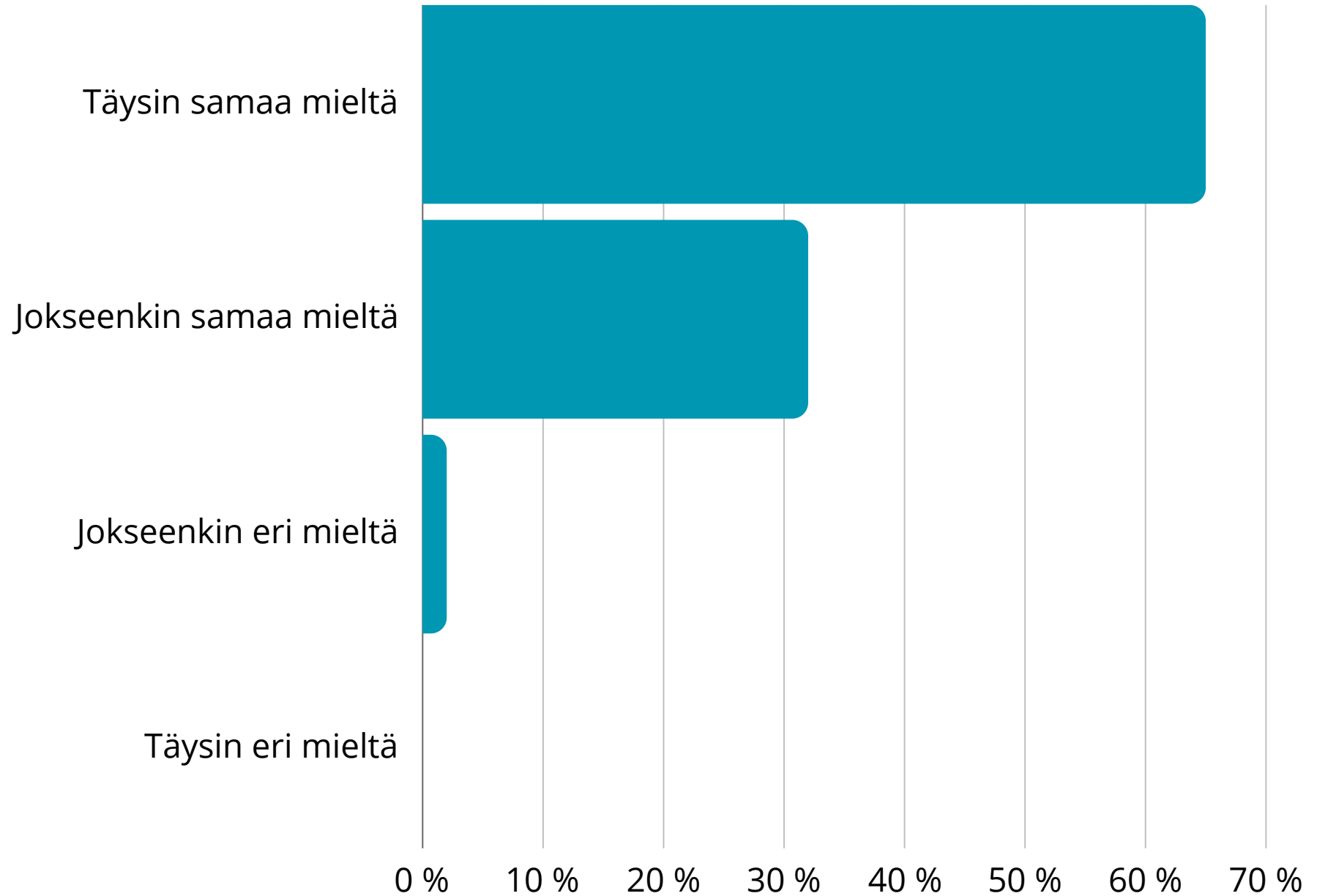
Opiston viestintä on selkeää.

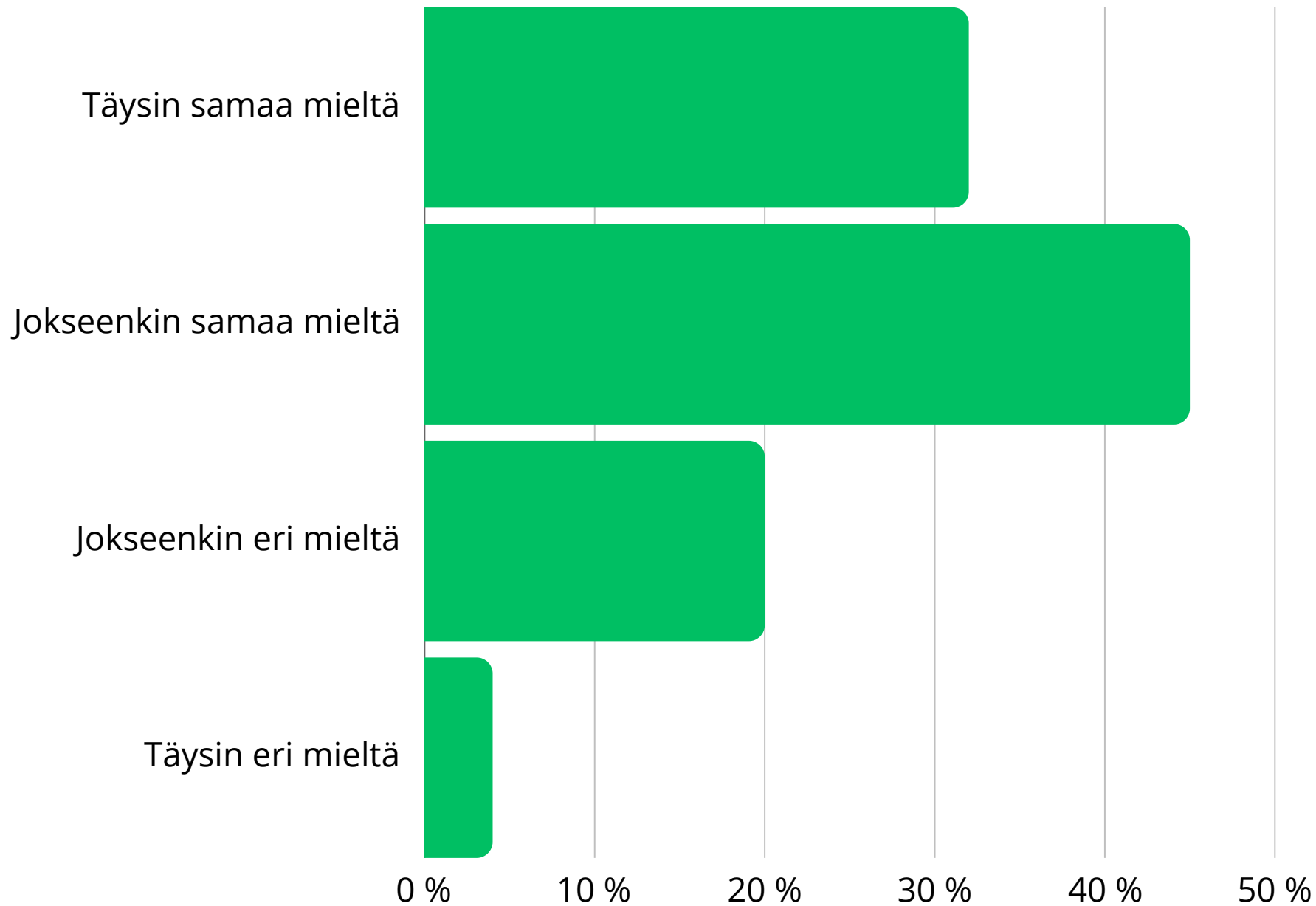
Opiston viestintä tavoittaa kaikki kohderyhmät.

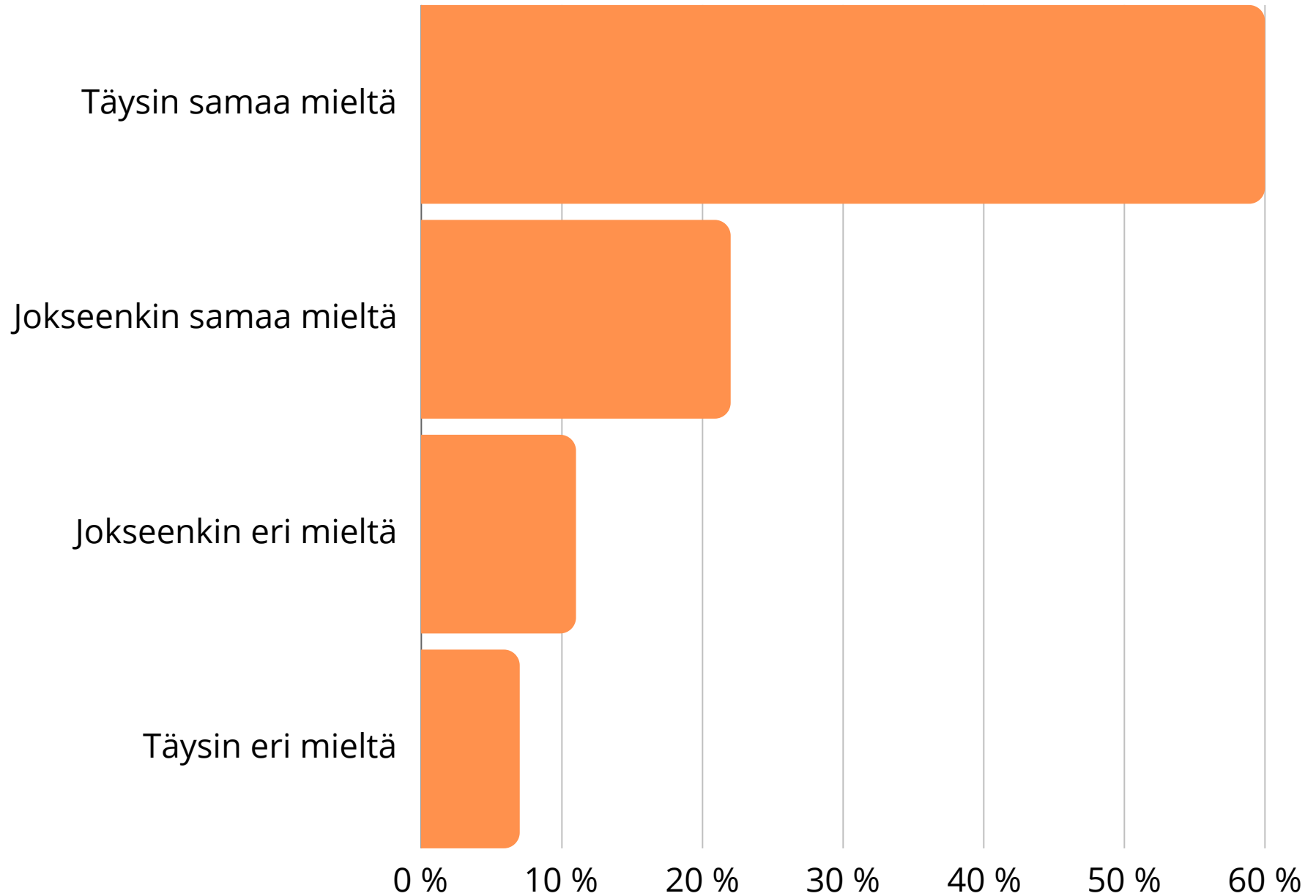
Opiston asiakaspalvelussa kaikki otetaan huomioon yhdenvertaisesti.

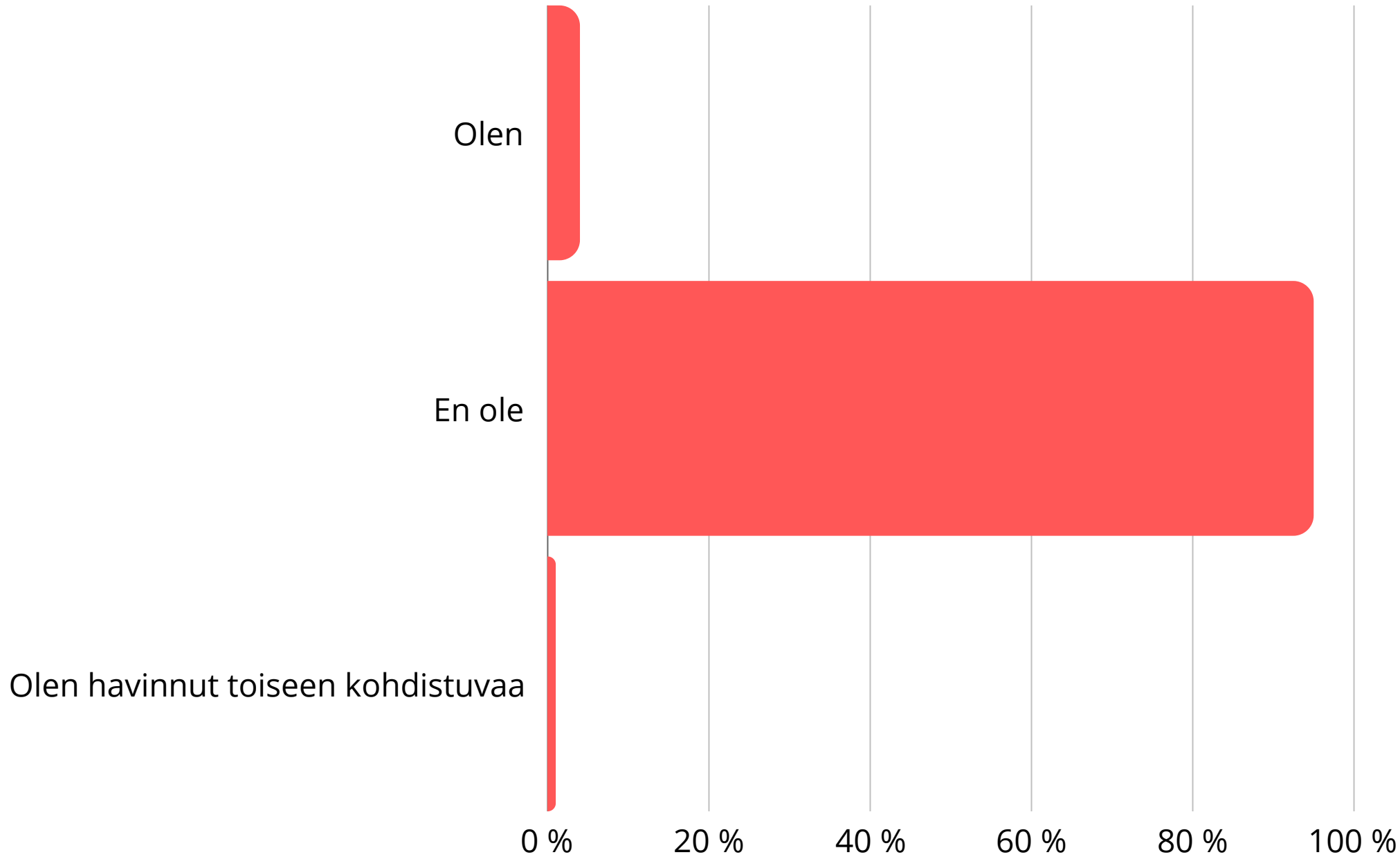
Opiston tilat ovat kaikille sopivia (esim. liikuntarajoitteiset).

Tiedän, keneen ottaa yhteyttä, jos kohtaan opistossa syrjivää tai epäasiallista käyttäytymistä.

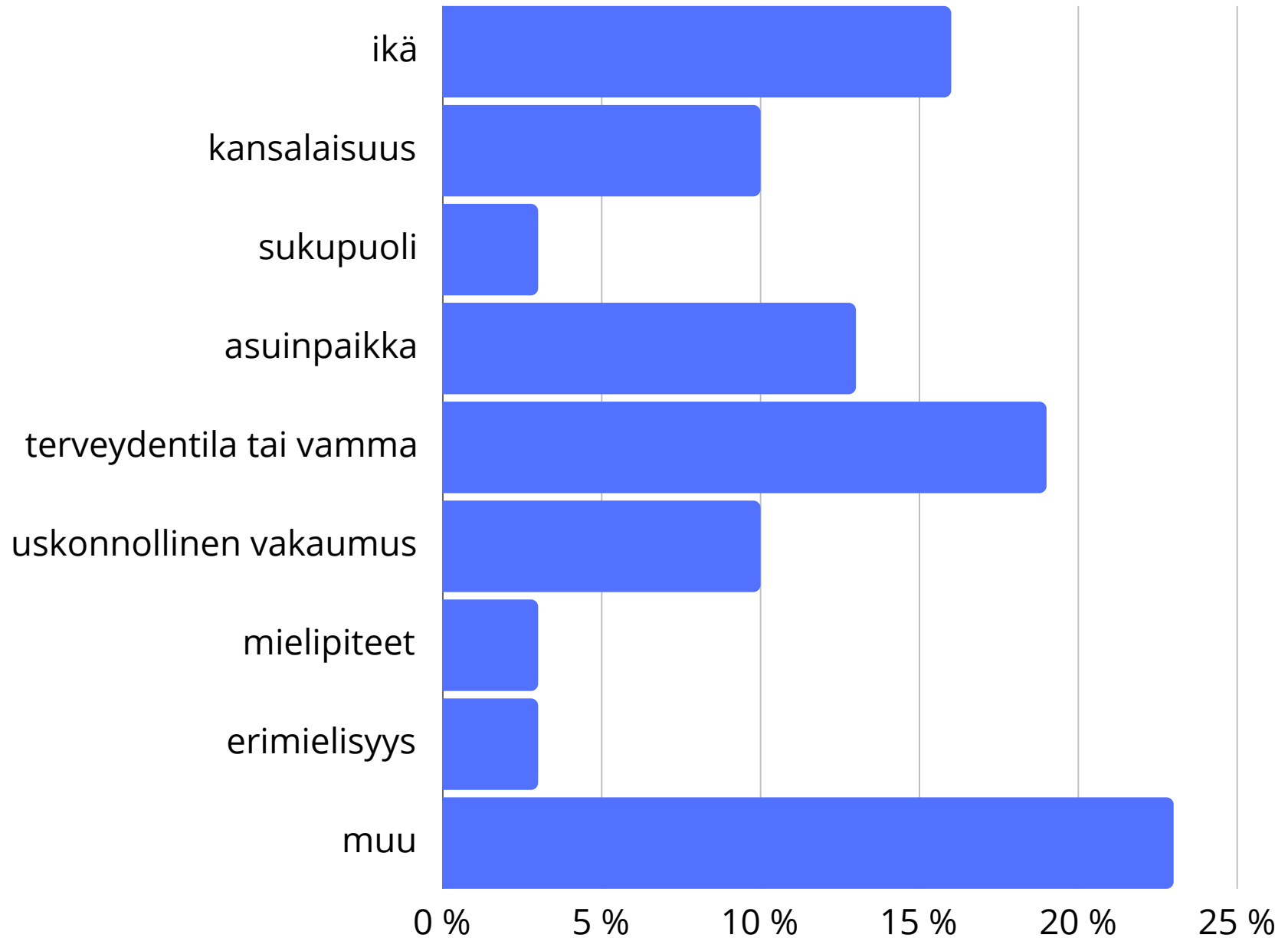

Oletko kokenut itse kokenut tai havainnut opistossasi syrjintää,
häirintää tai eriarvoista kohtelua?

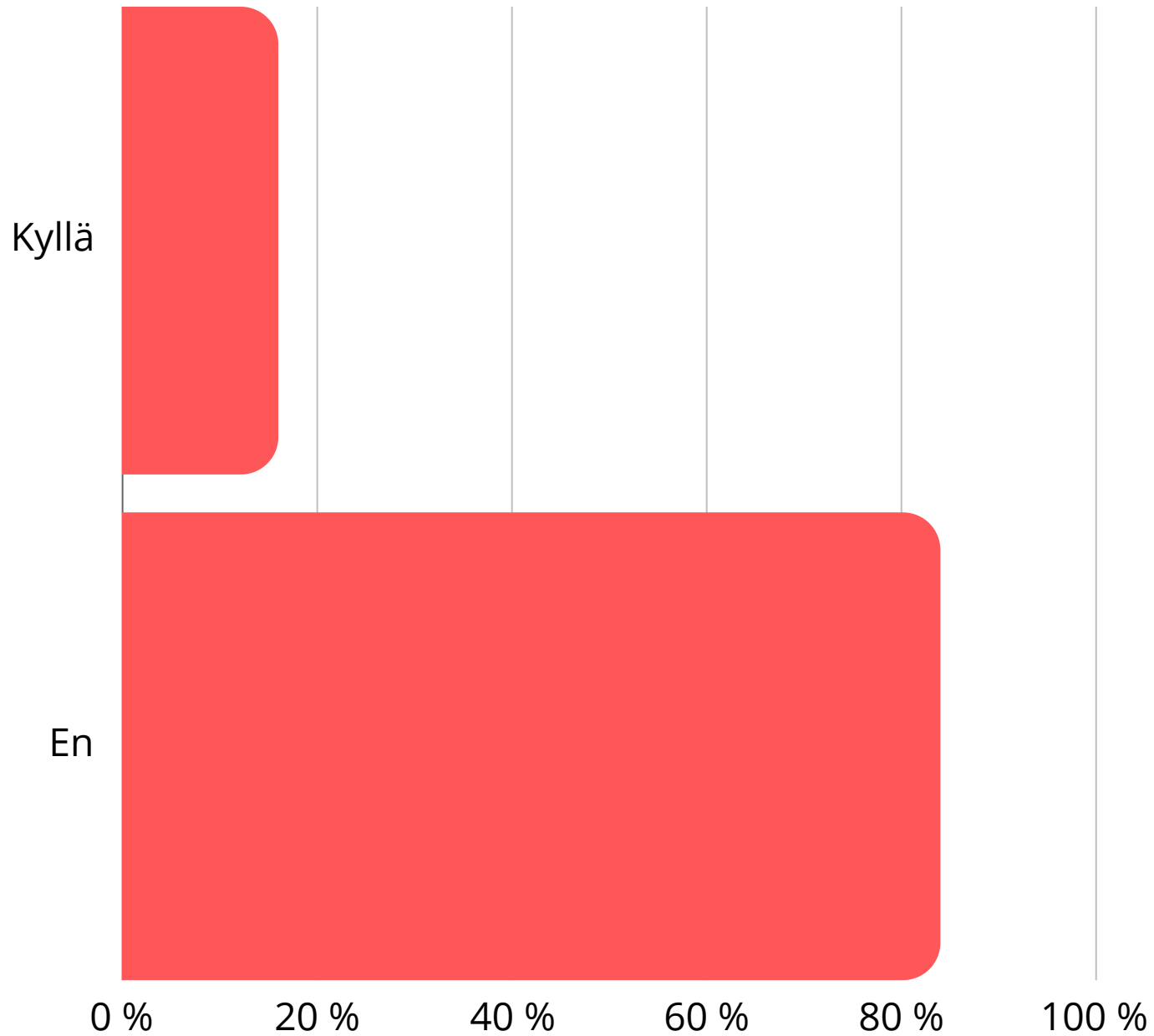

Jos olet kokenut itse tai havainnut syrjintää, häirintää tai eriarvoista kohtelua, mikä tilanne tai seikka sen mielestäsi aiheutti?

Otitko yhteyttä henkilökuntaan?

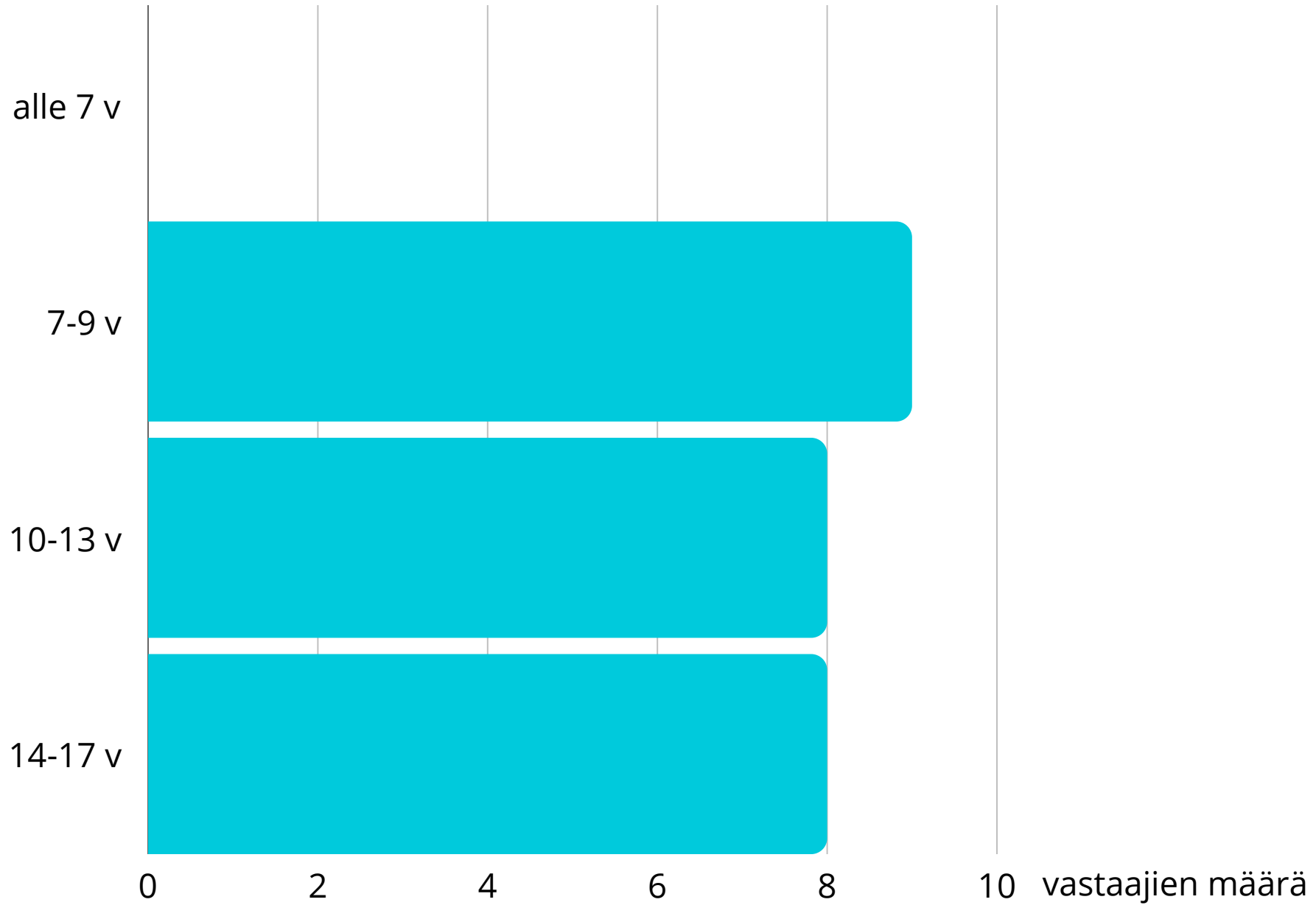
Yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus Koillisopistoissa

ALAIKÄISTEN OPPILAJDEN / HUOLTAJIEN KYSELYN
TULOSTEN YHTEENVETO

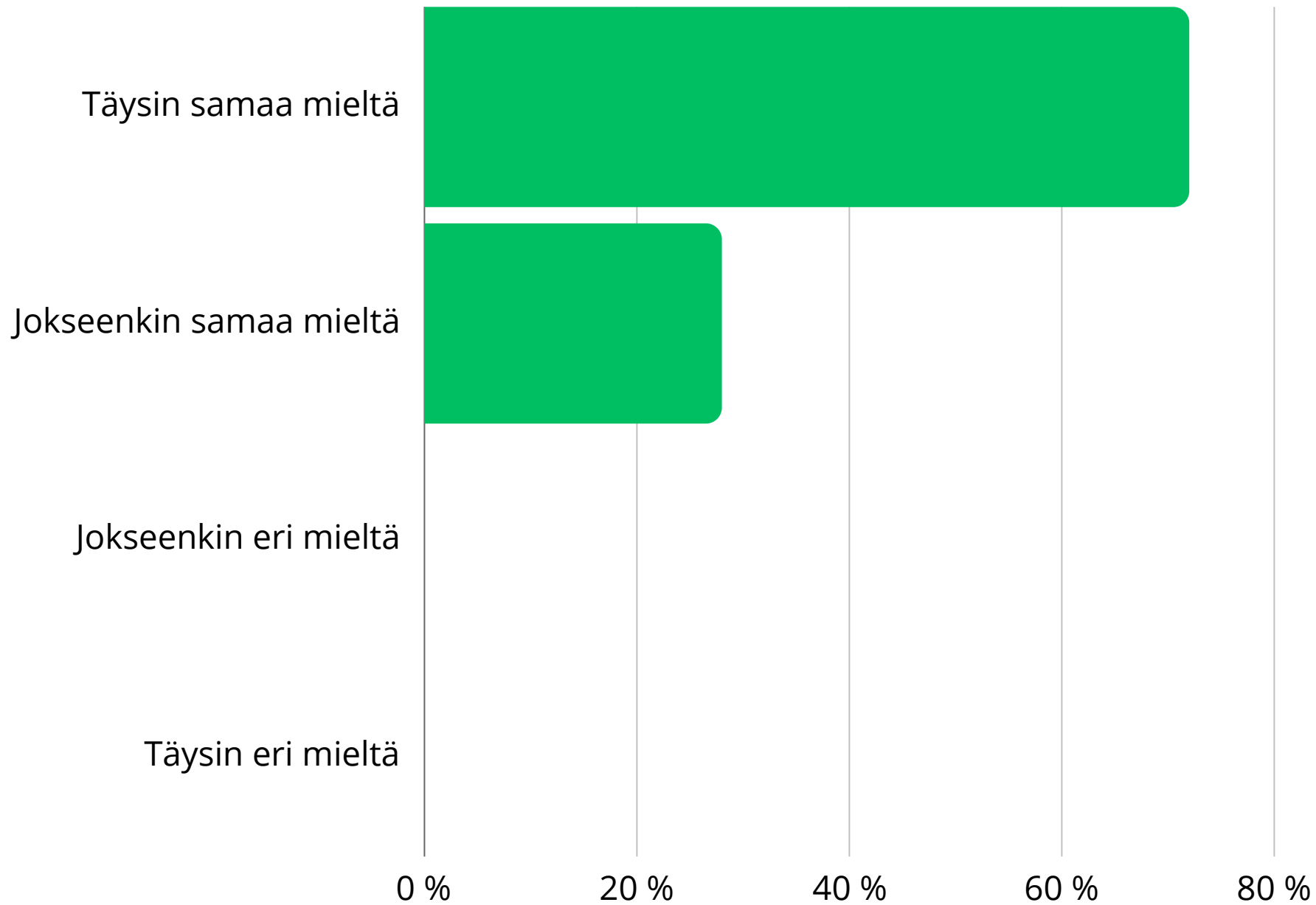
2024

Vastaajamäärä:
25

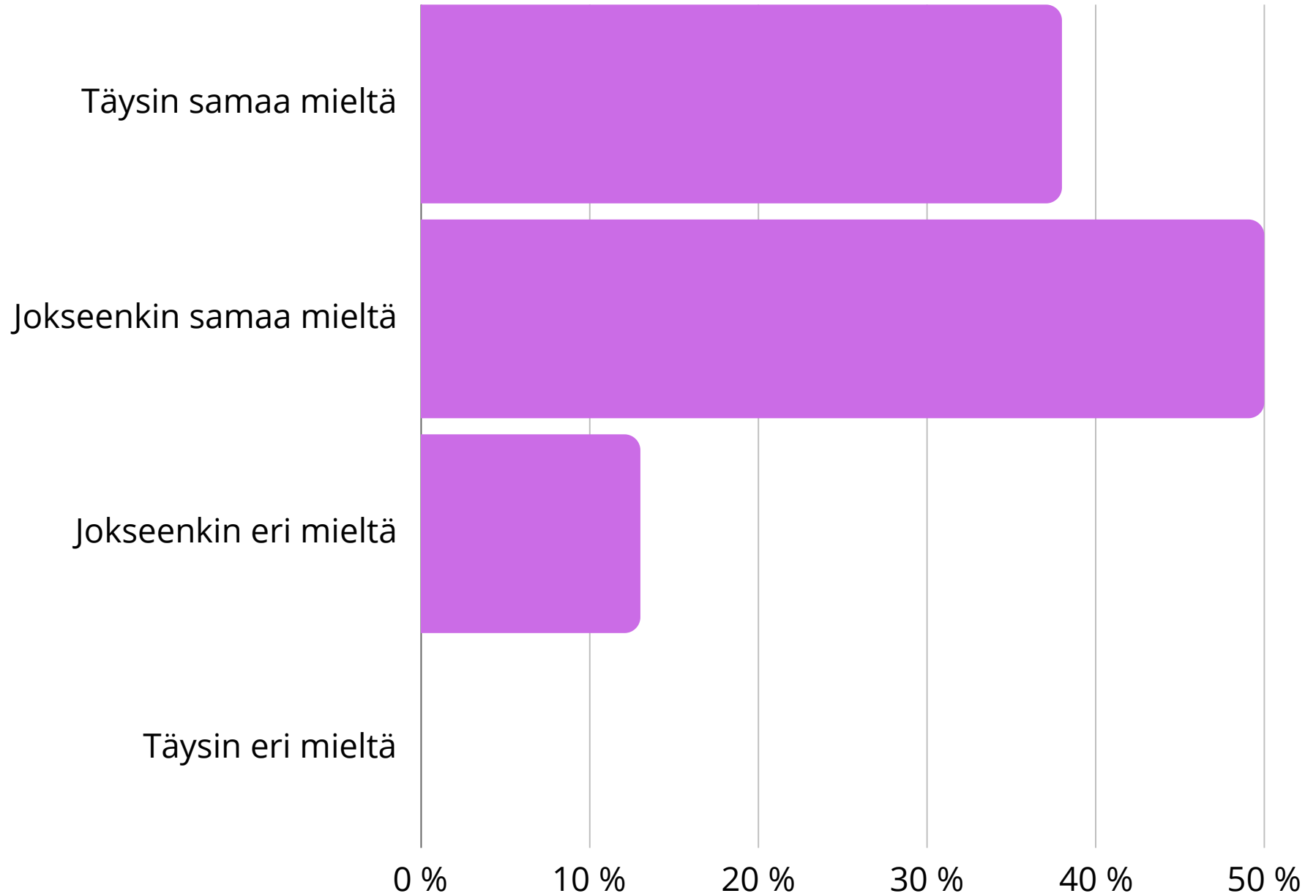
IKÄ

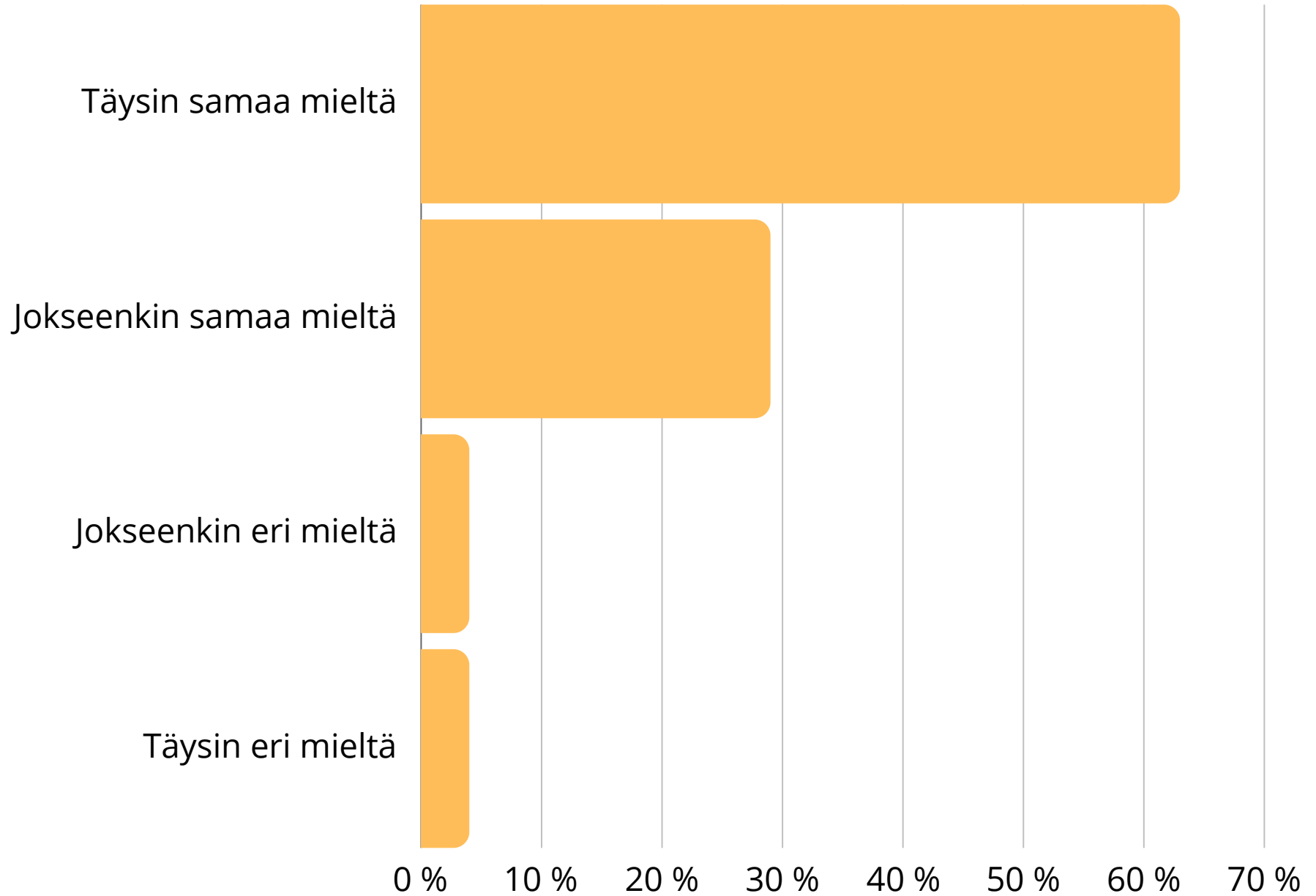
Tunneilla on kivaa

Opiston tilat ovat viihtyisät ja mukavat

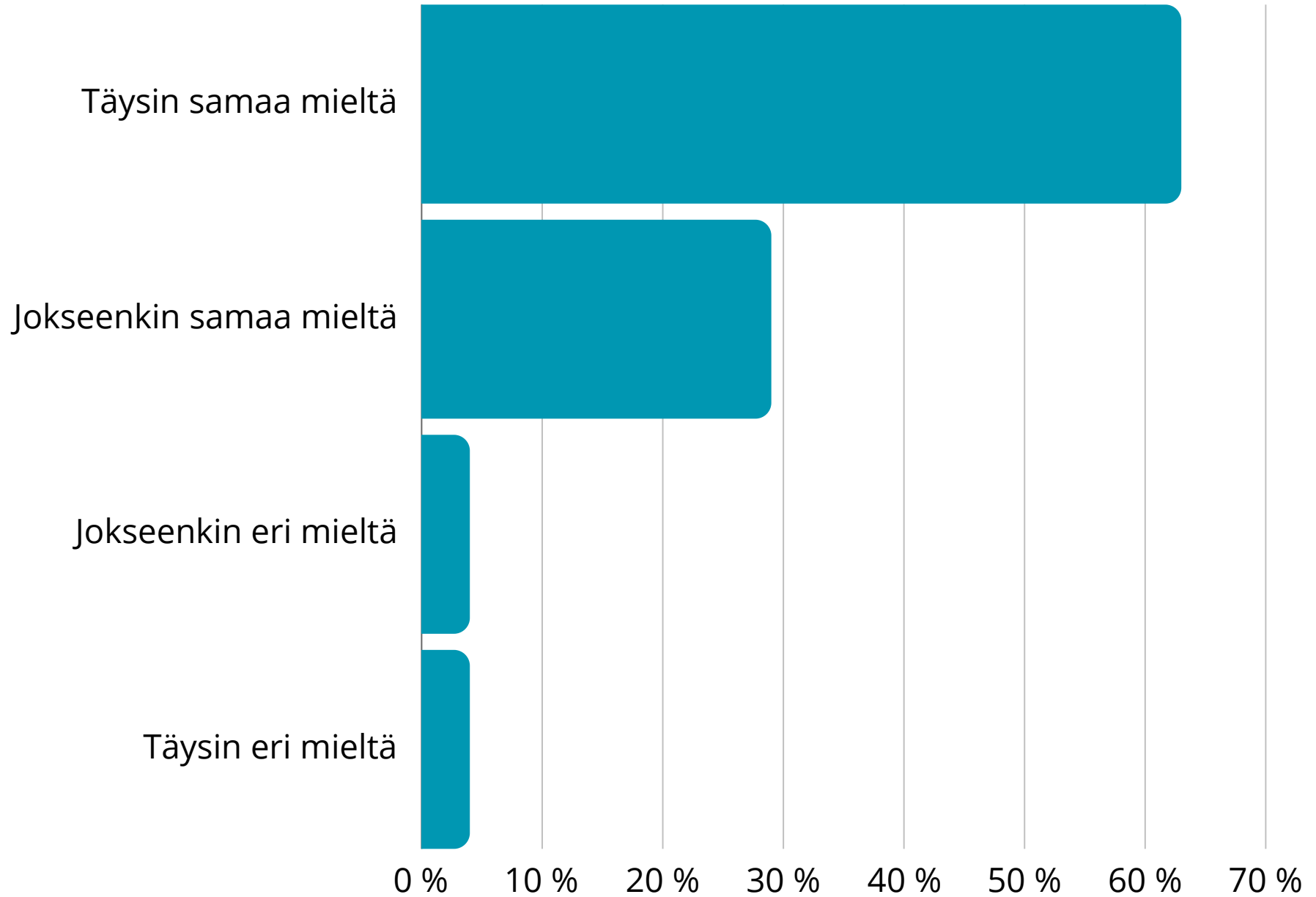

Uskallan tunnilla kertoa mielipiteeni muille oppilaille

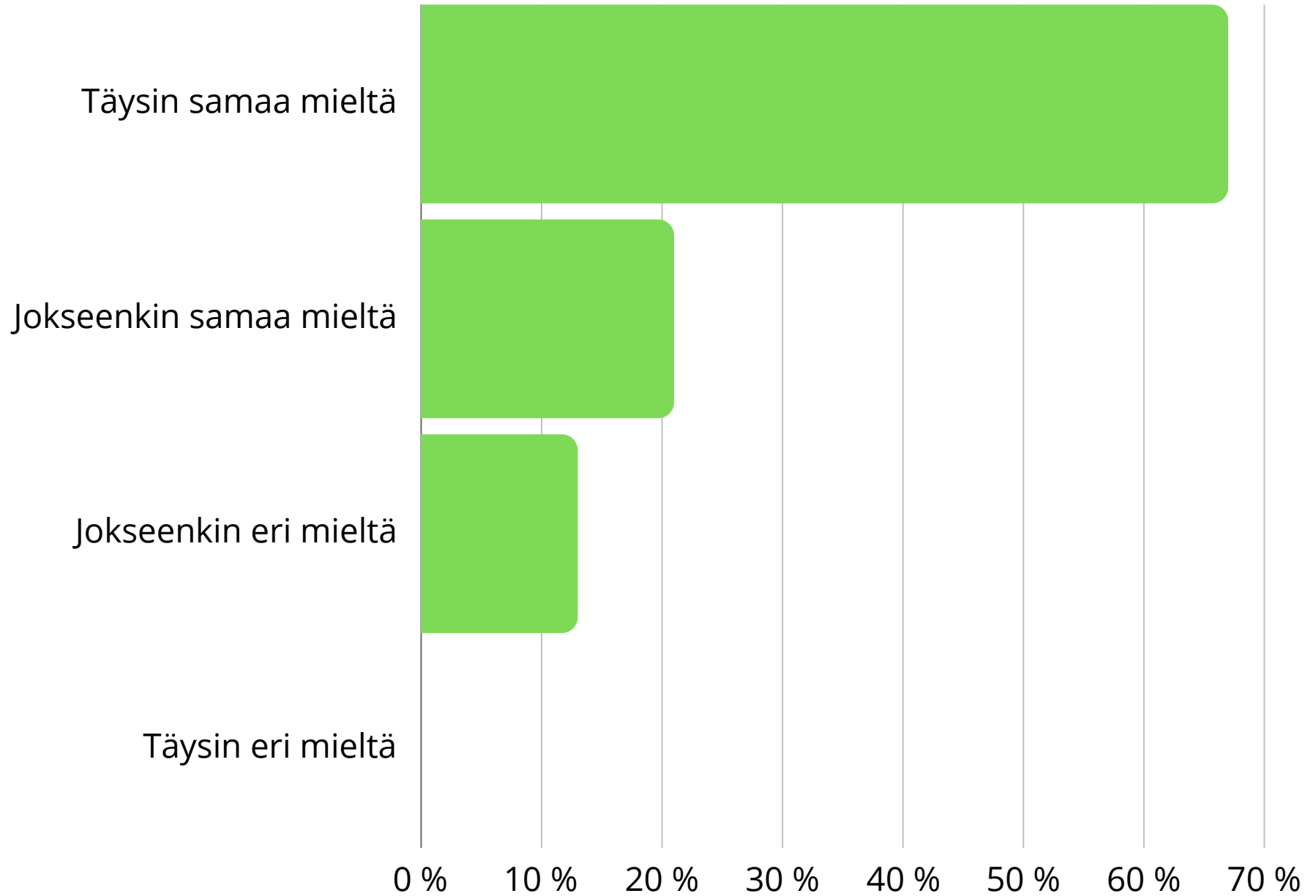

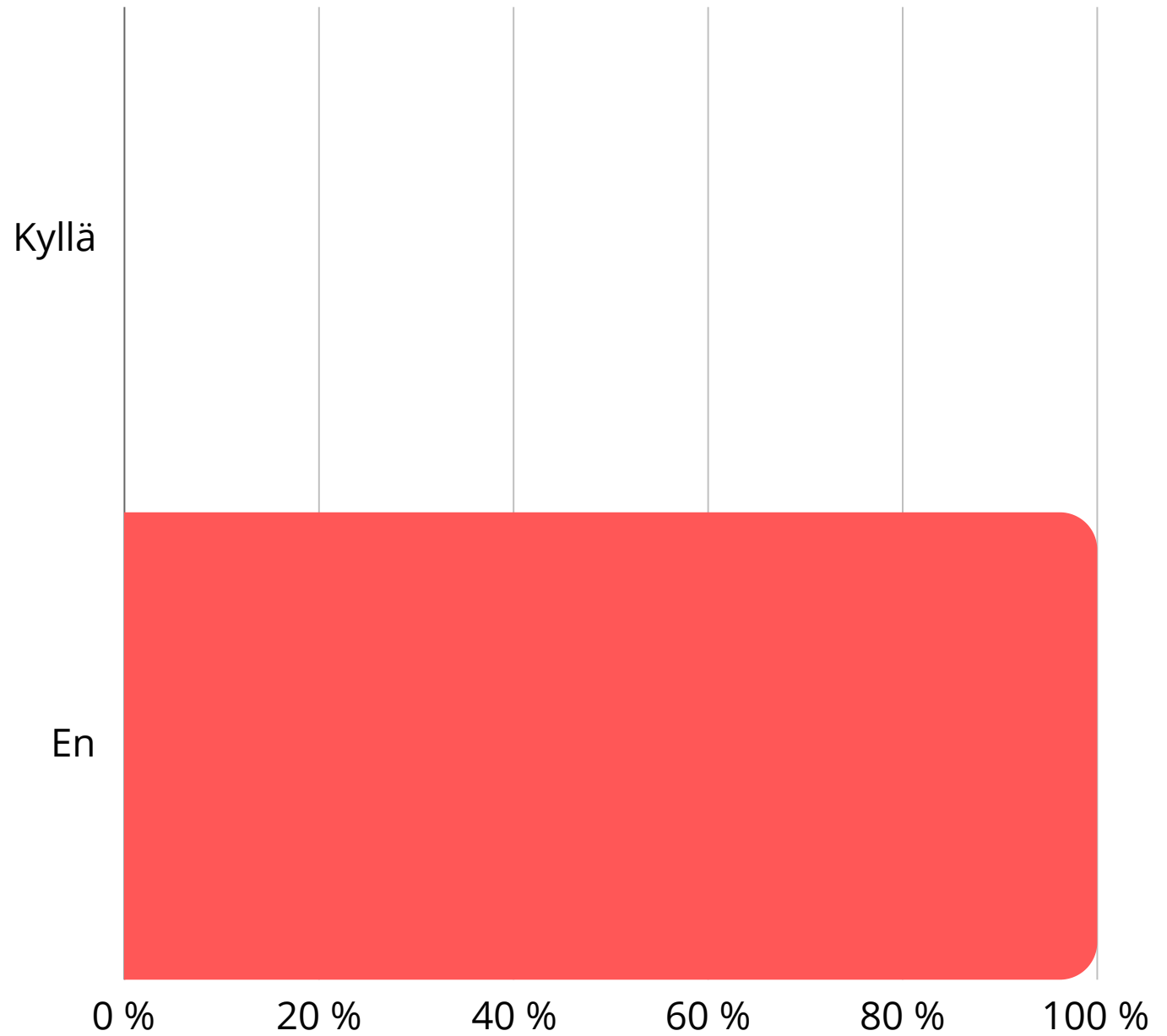
Uskallan tunnilla kertoa mielipiteeni opettajalle

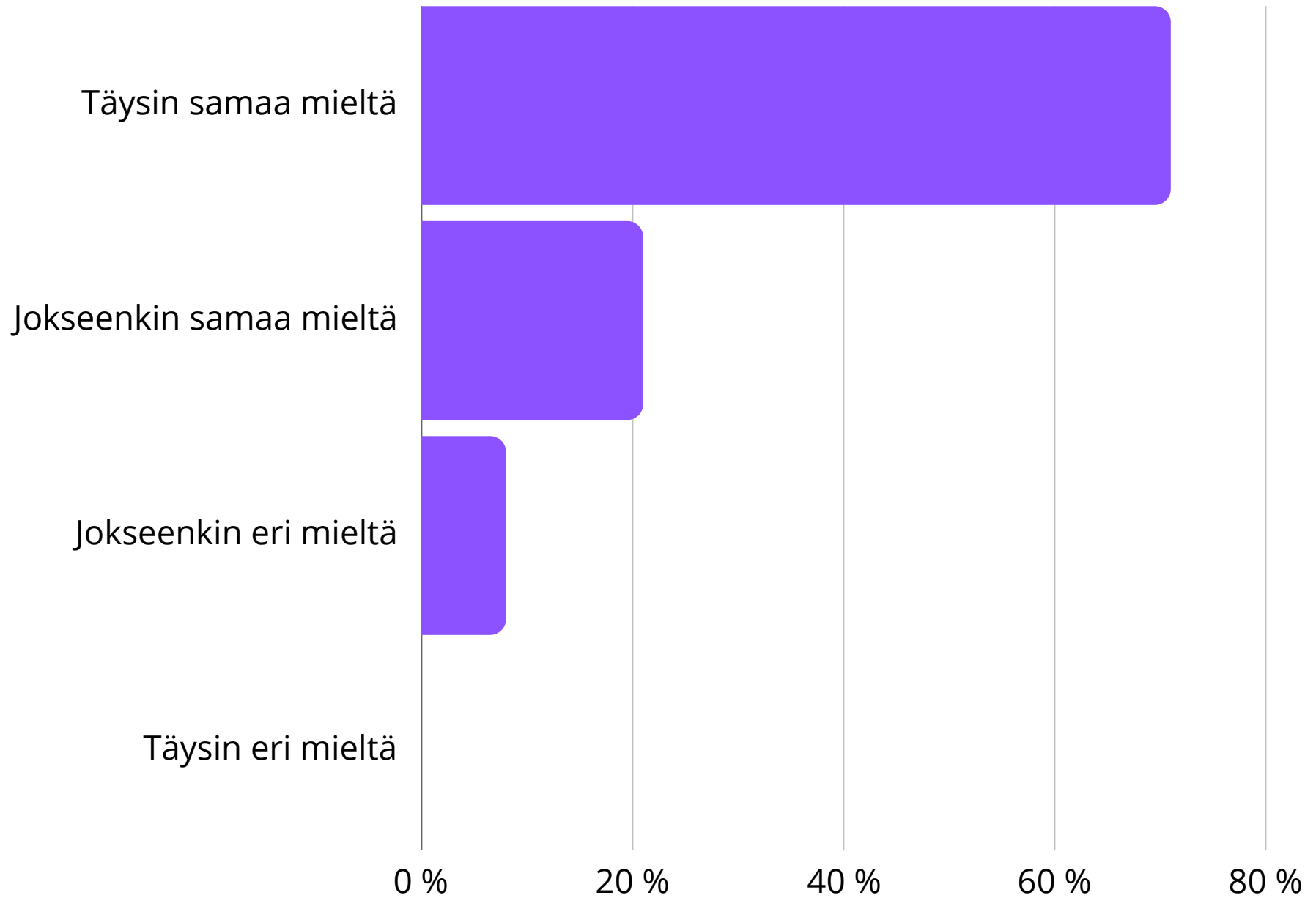
Ketään ei syrjitä tai kiusata opiston tunneilla

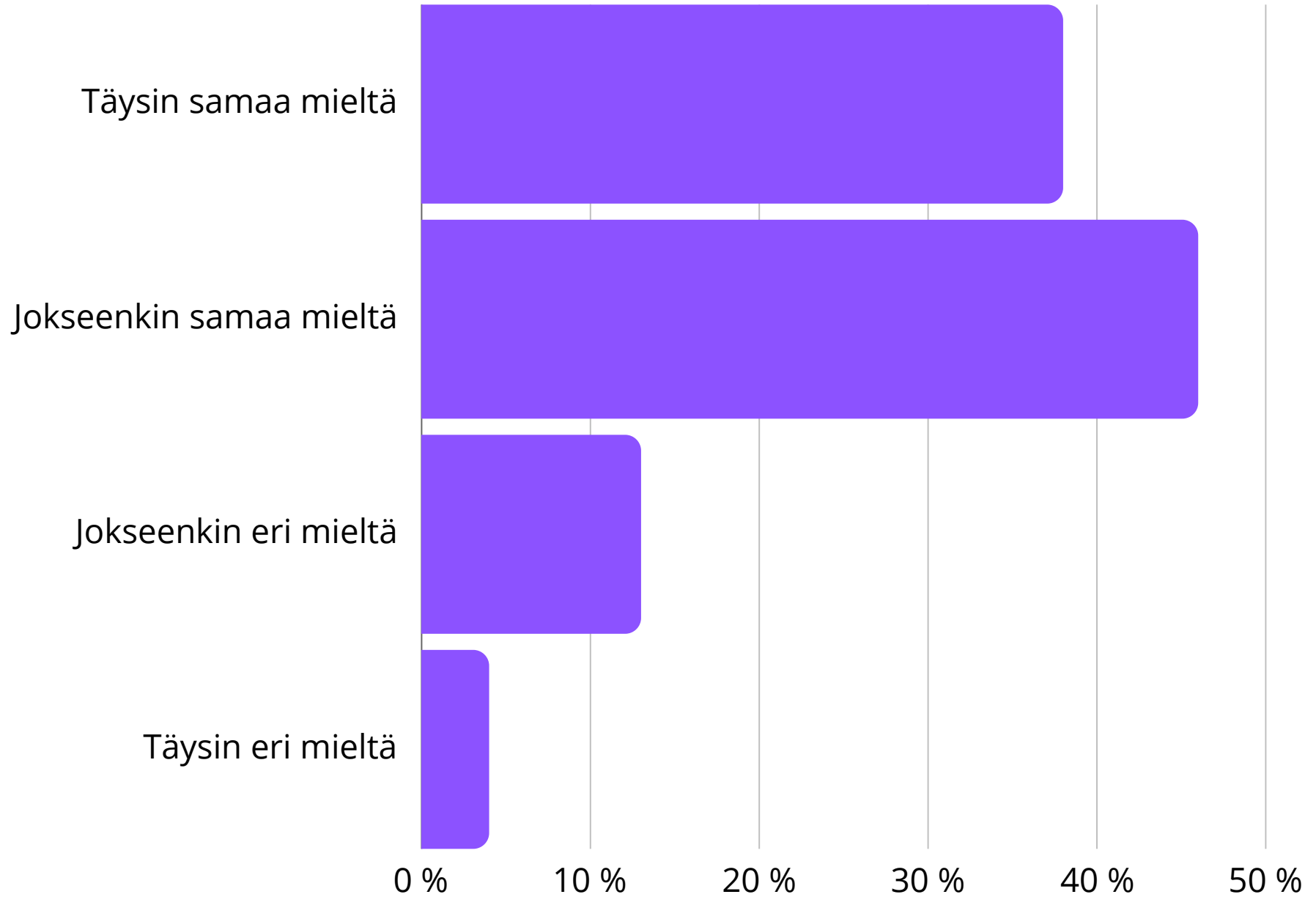
Kerroitko opettajalle kiusaamisesta

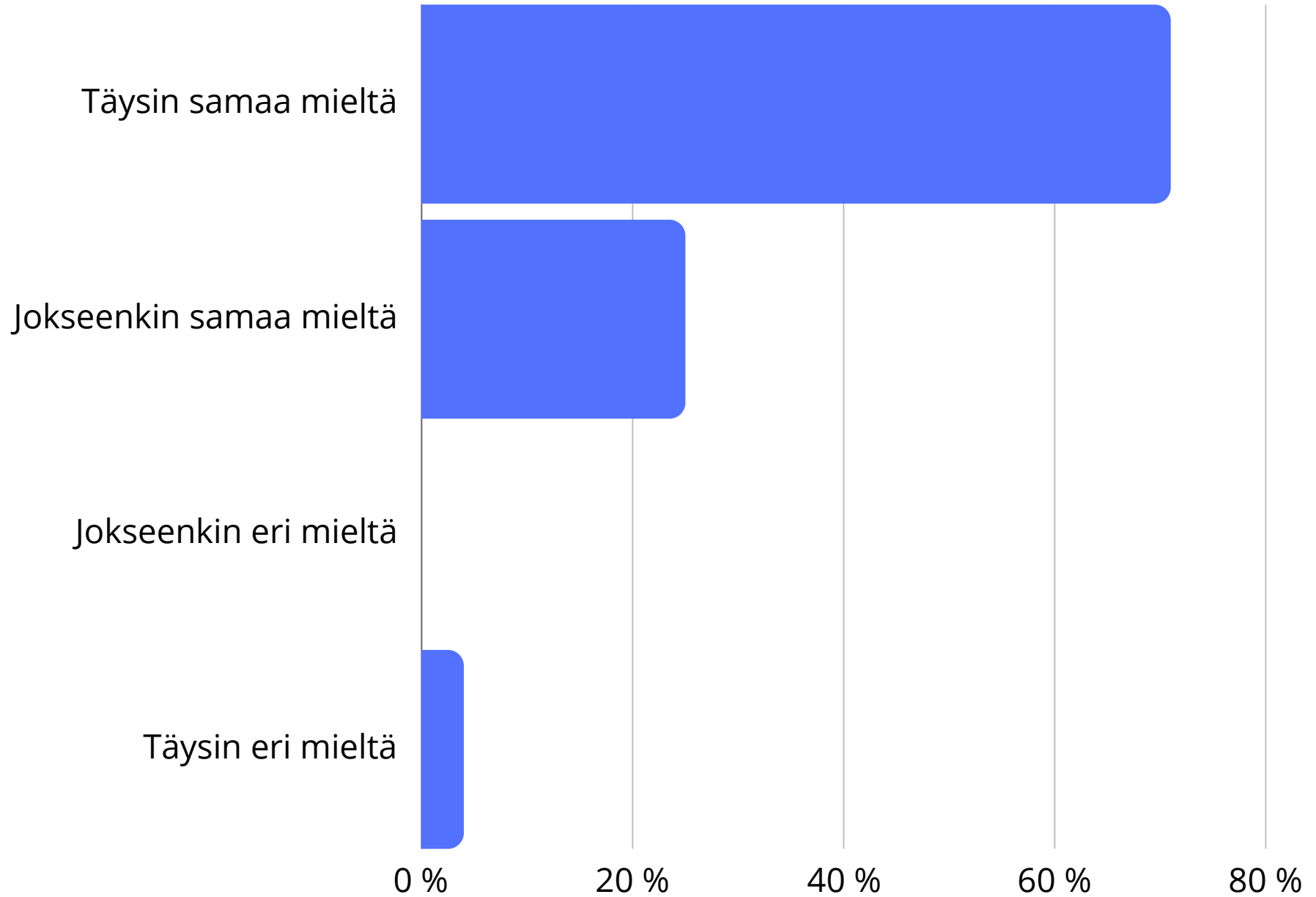
Opettaja huomioi kaikki oppilaat tasapuolisesti

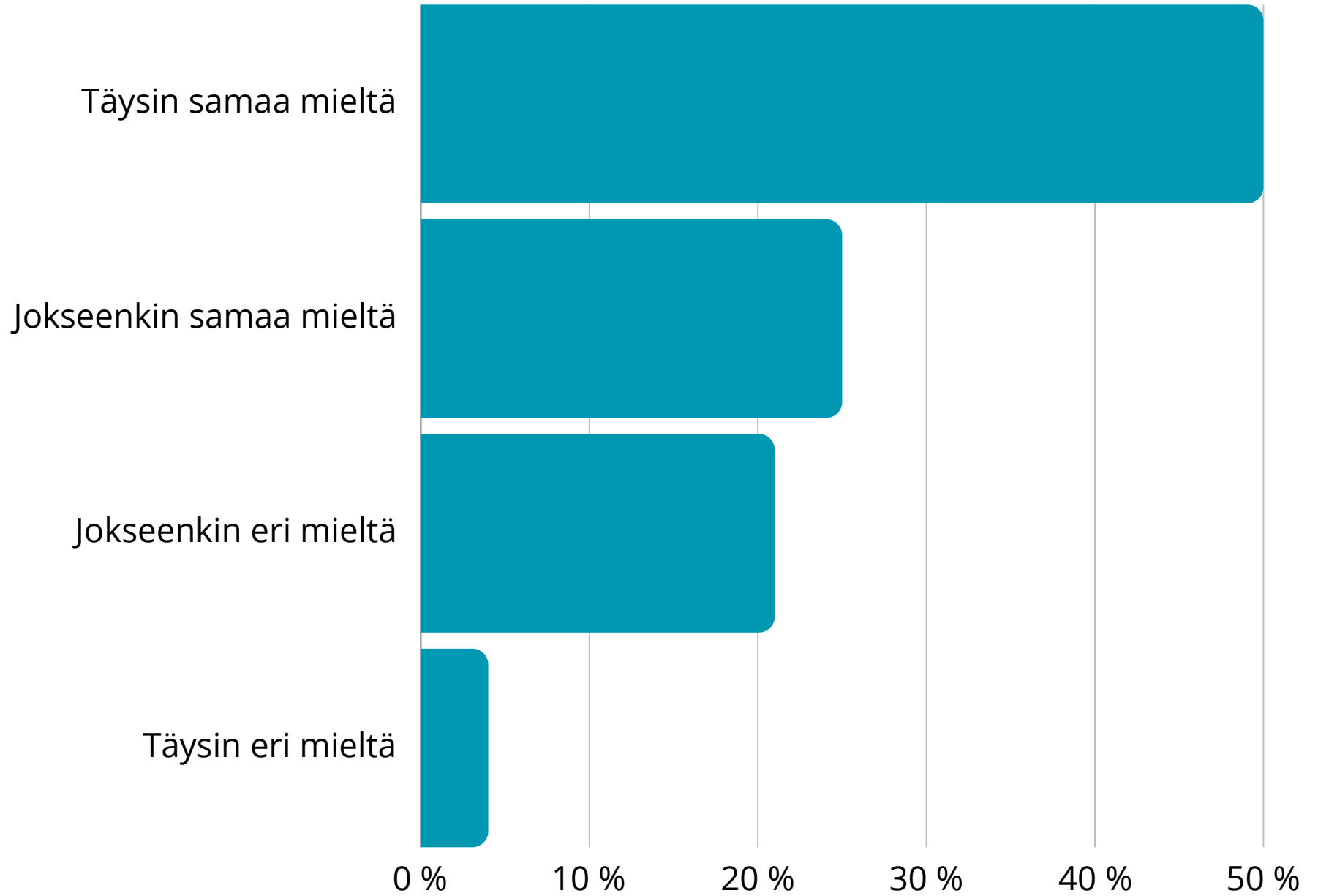
Oppilaat ovat tunnilla kaikki kavereita keskenään

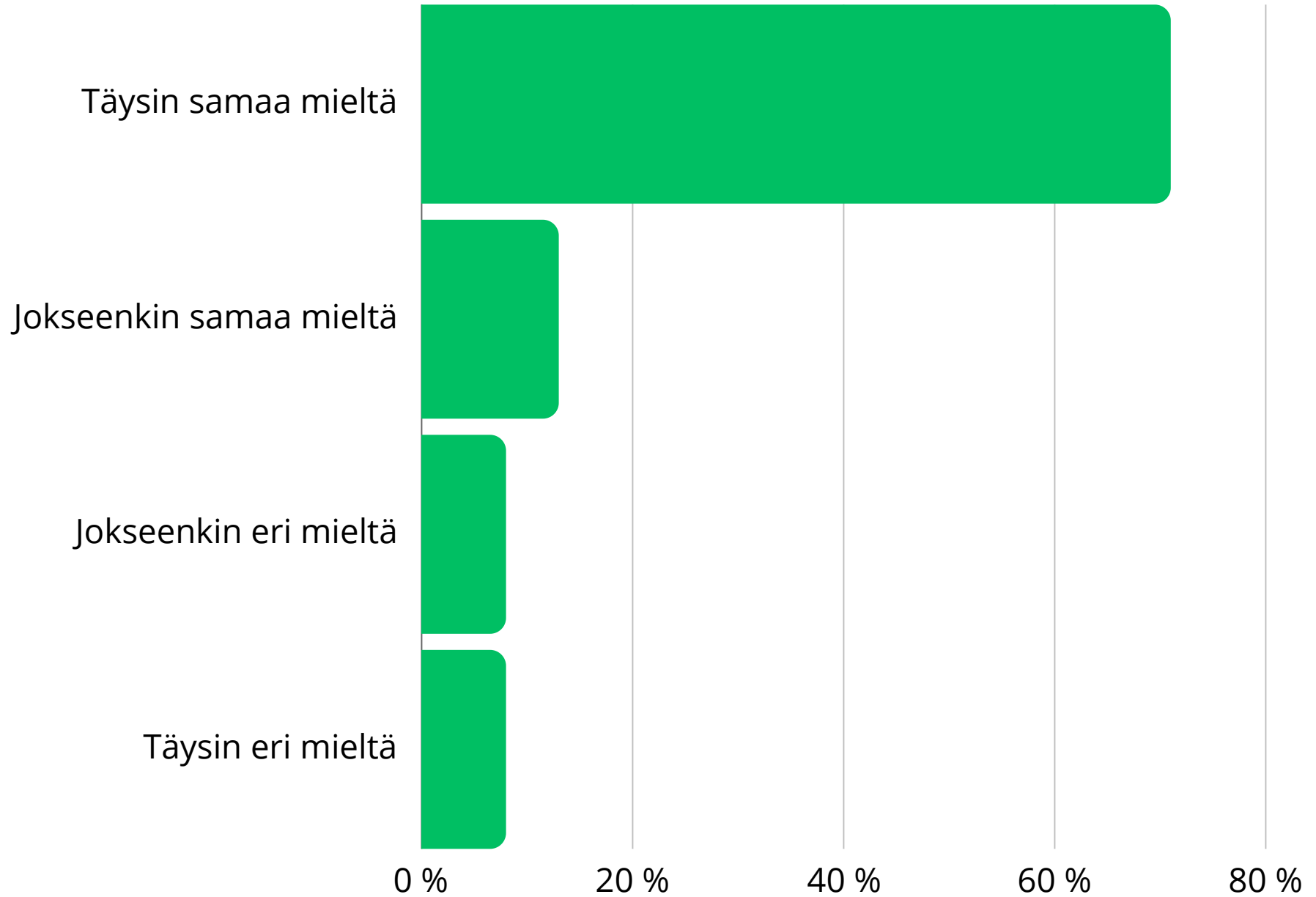
Tiedän kenelle kertoa, jos huomaan kiusaamista, syrjintää tai huonoa käyttäytymistä

Opiston viestintä on selkeää

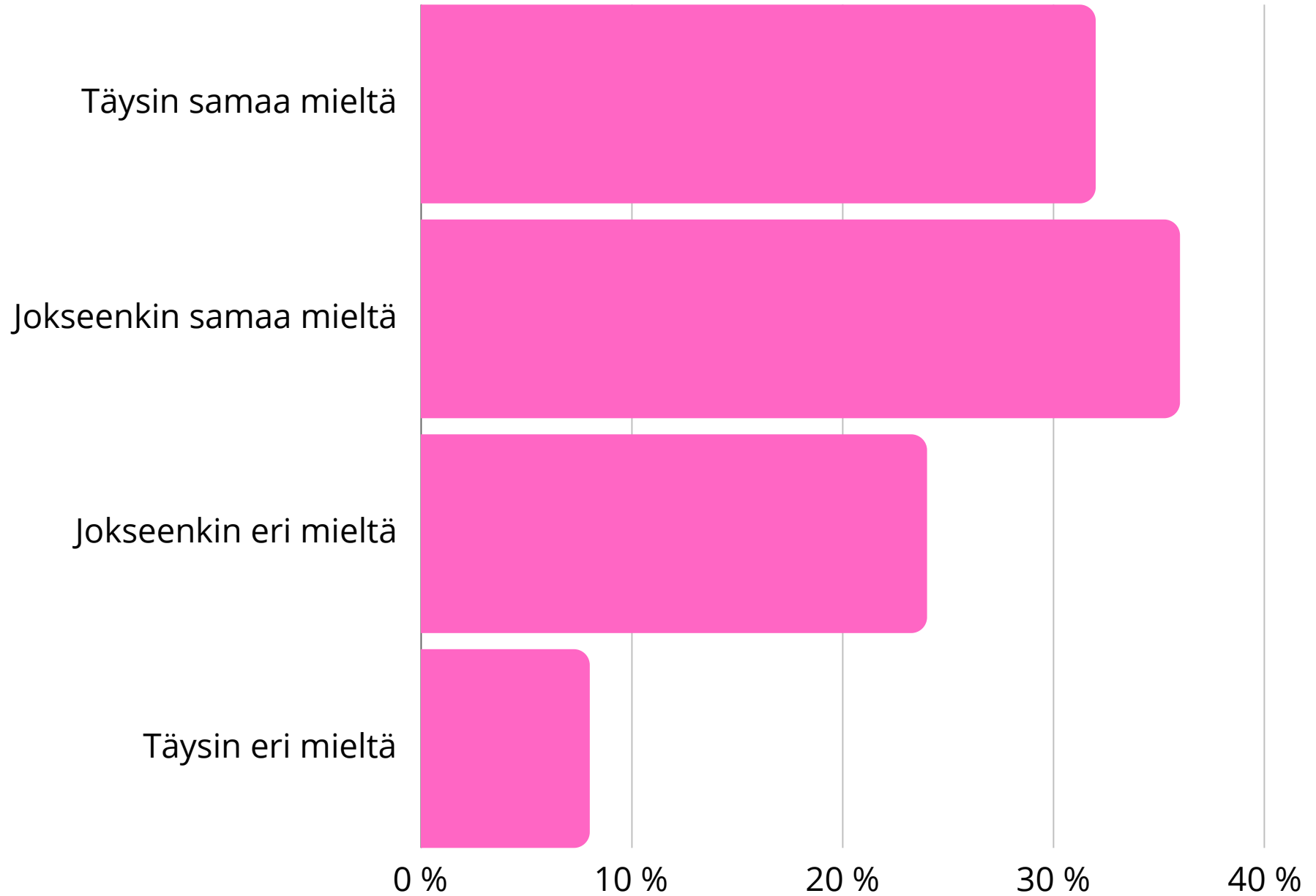

Opiston asiakaspalvelussa kaikki otetaan huomioon yhdenvertaisesti.

Opiston tilat ovat kaikille sopivia (esim. liikuntarajoitteiset).

Yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus Koillisopistoissa

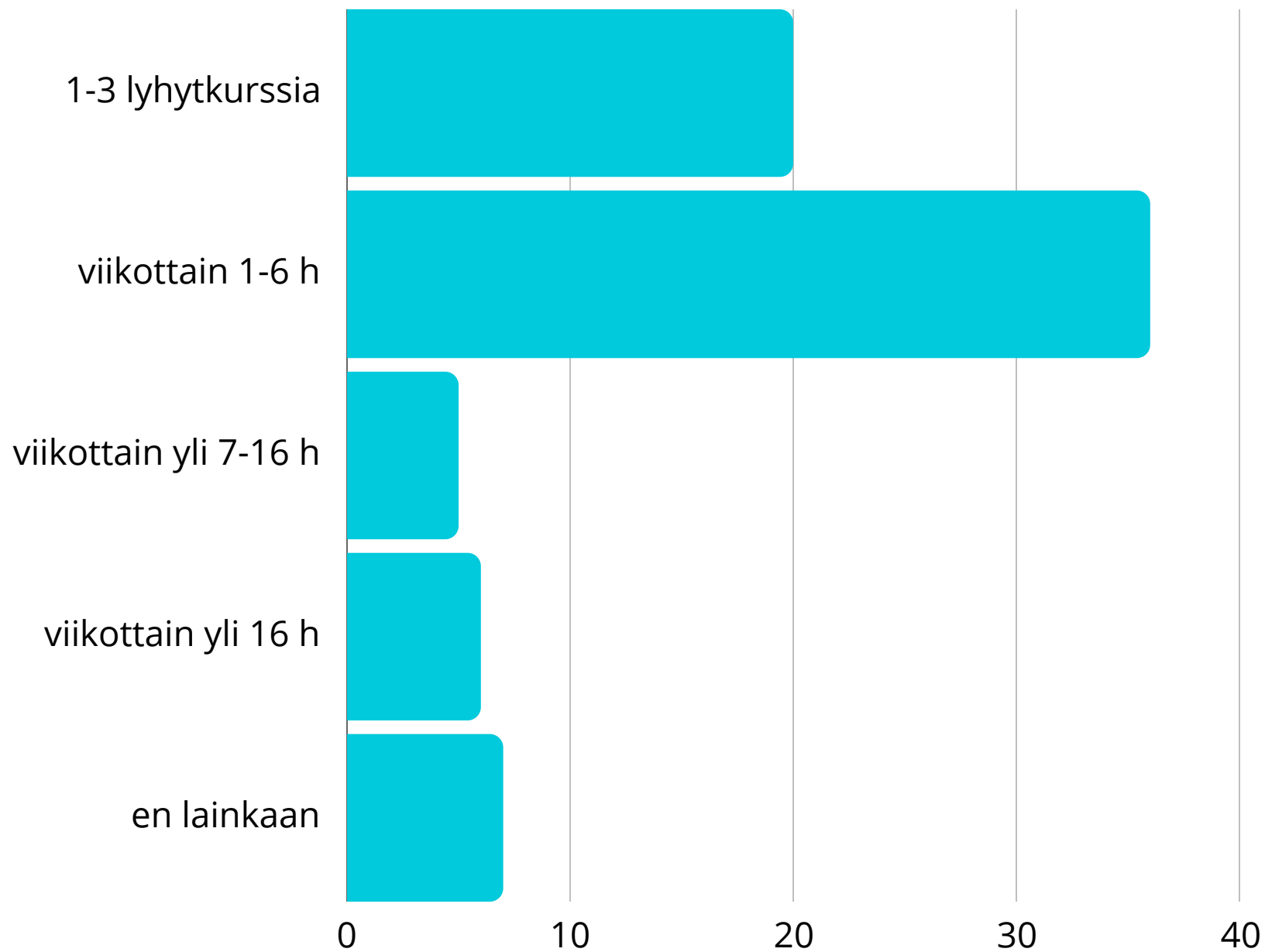
HENKILÖKUNNAN KYSELYN TULOSTEN YHTEENVETO

2024

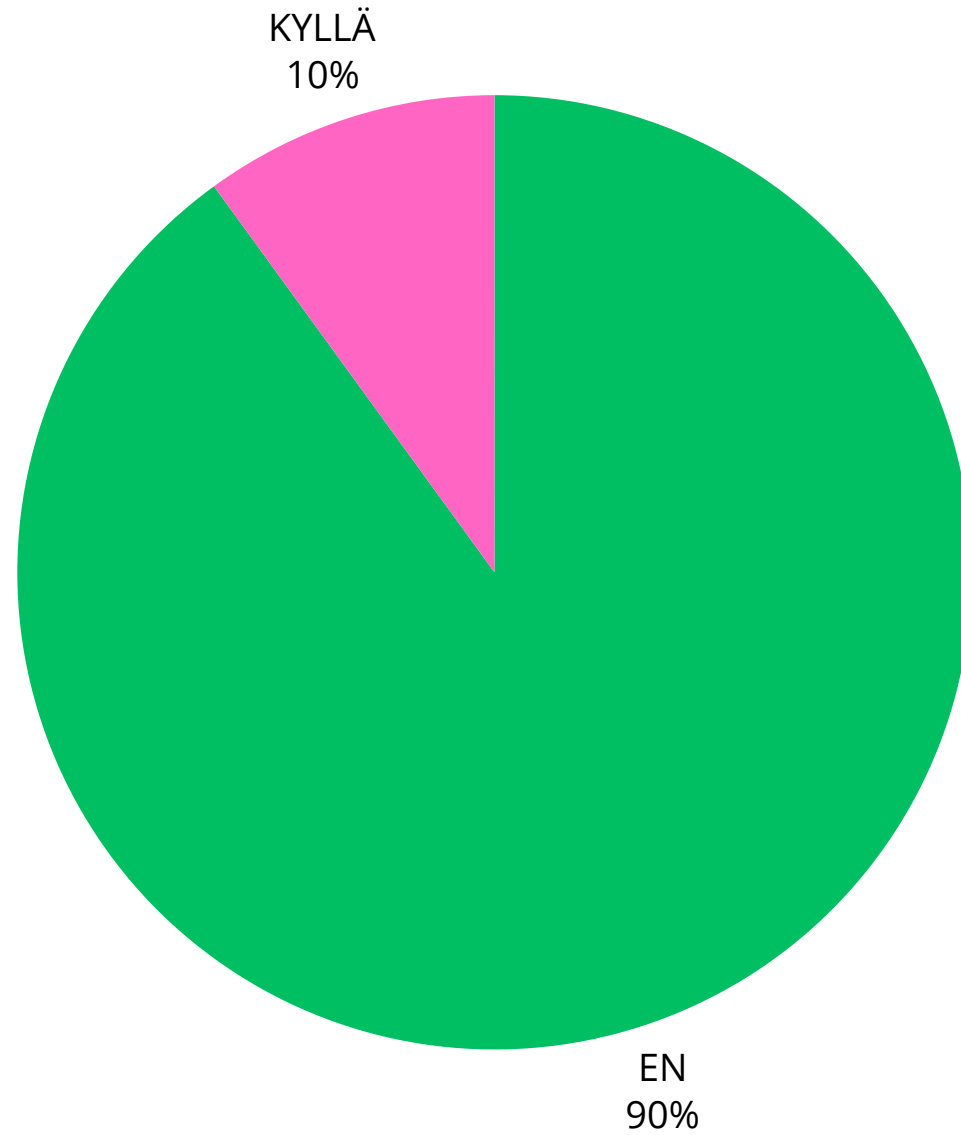
Vastaajamäärä:

74

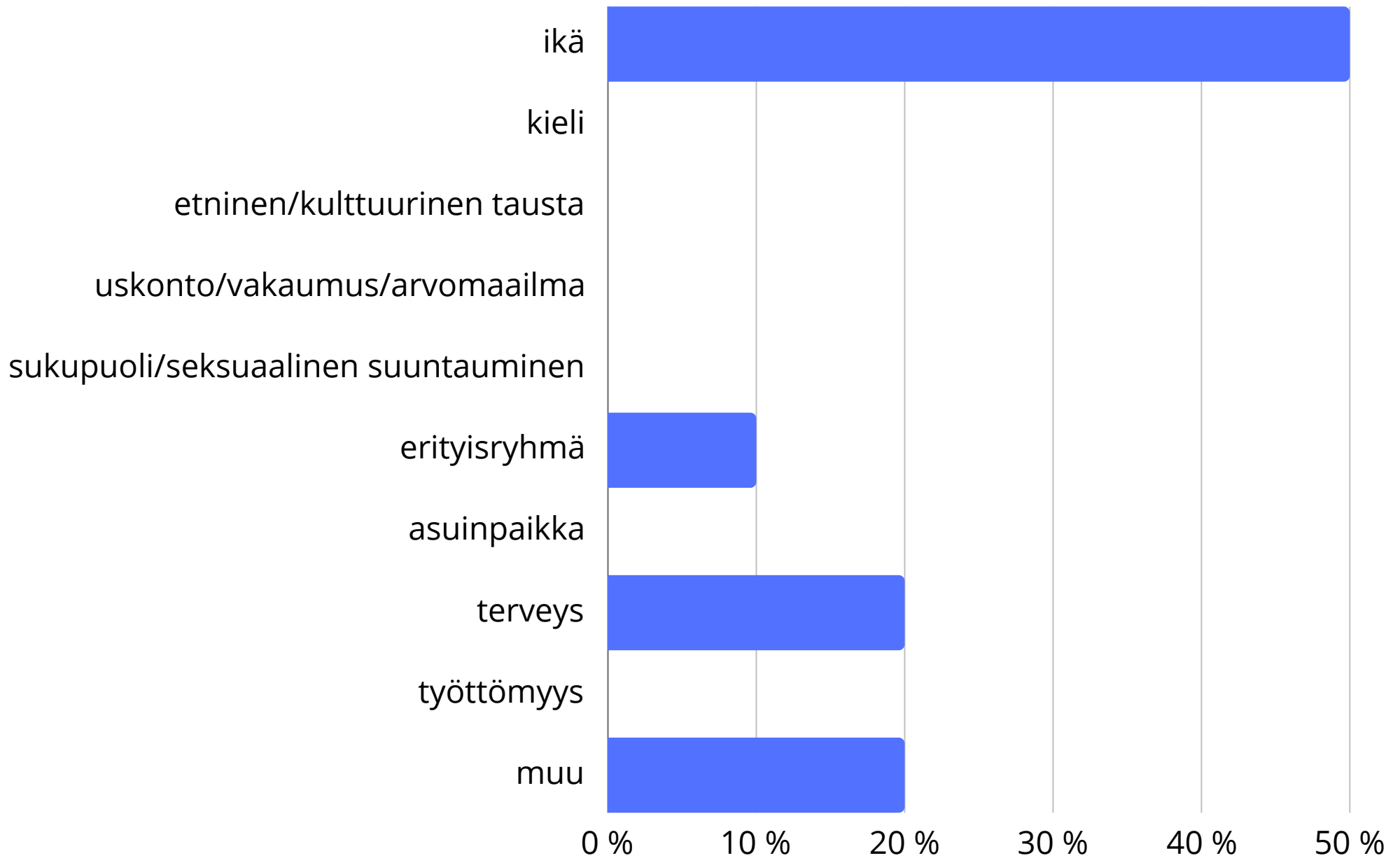
Kuinka paljon opetat lukuvuoden aikana?

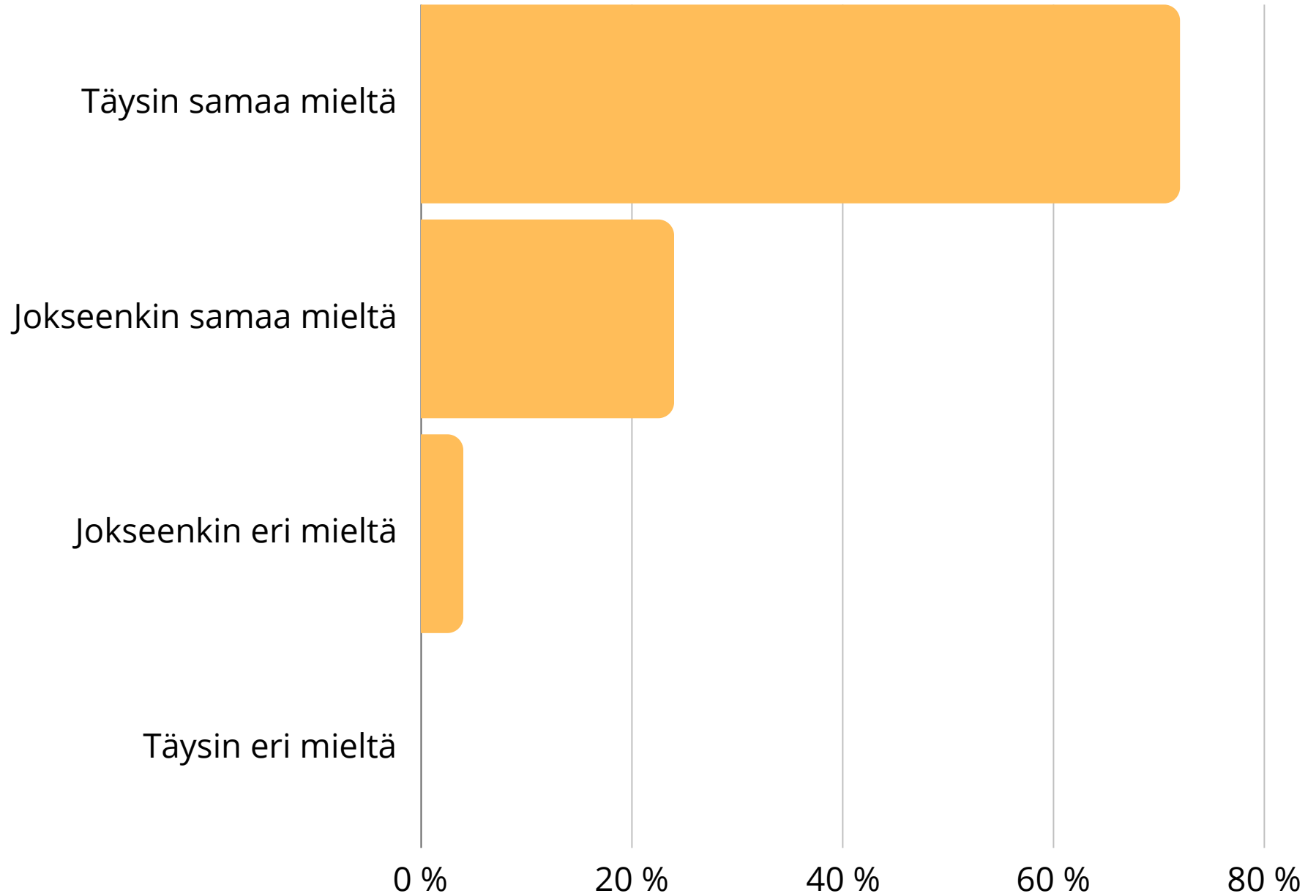
Koetko kuuluvasi ryhmään joka on erityisen altis syrjinnälle?

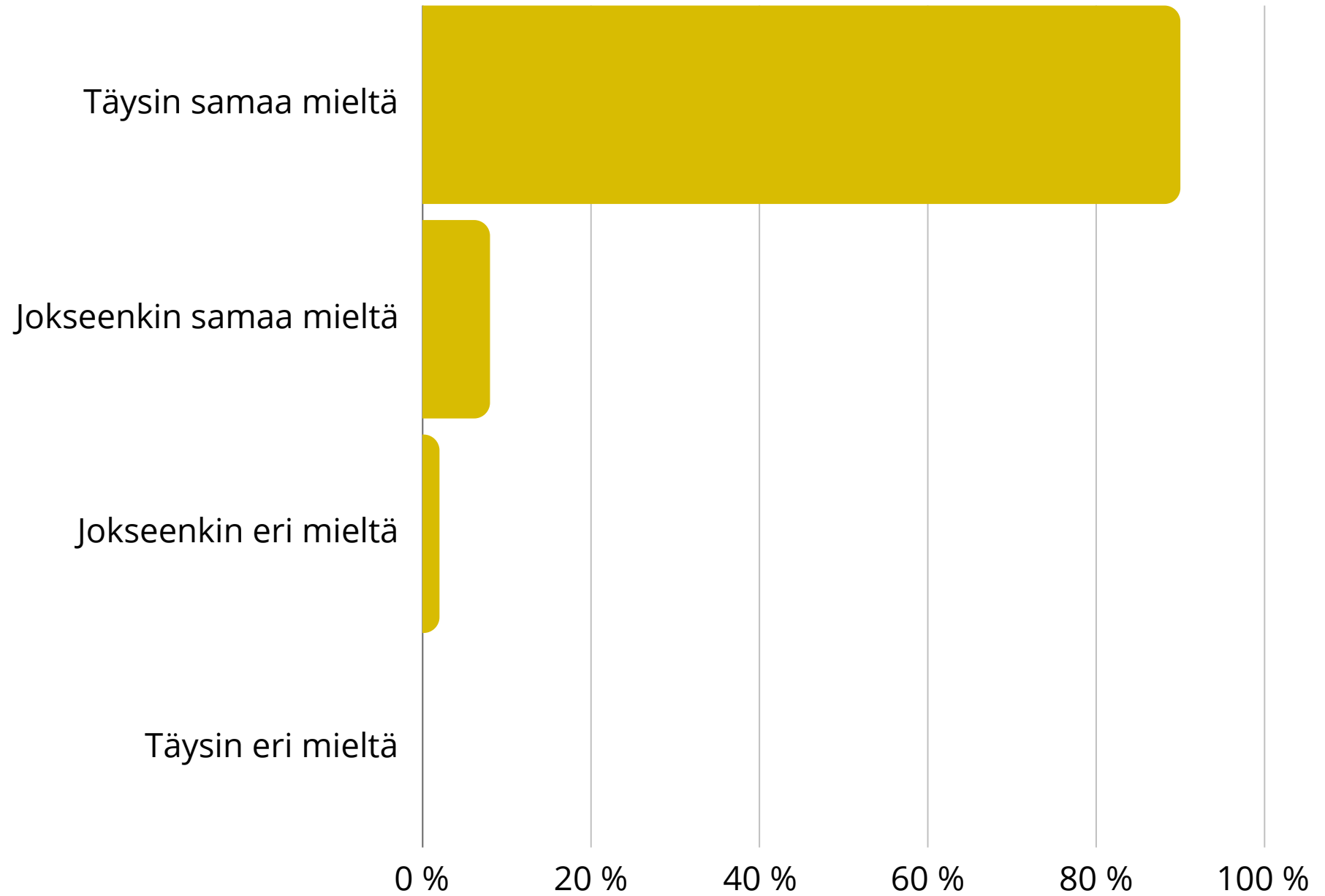
Jos vastasit kyllä, niin mikä vaihtoehtoista?

Opiston ilmapiiri on innostava

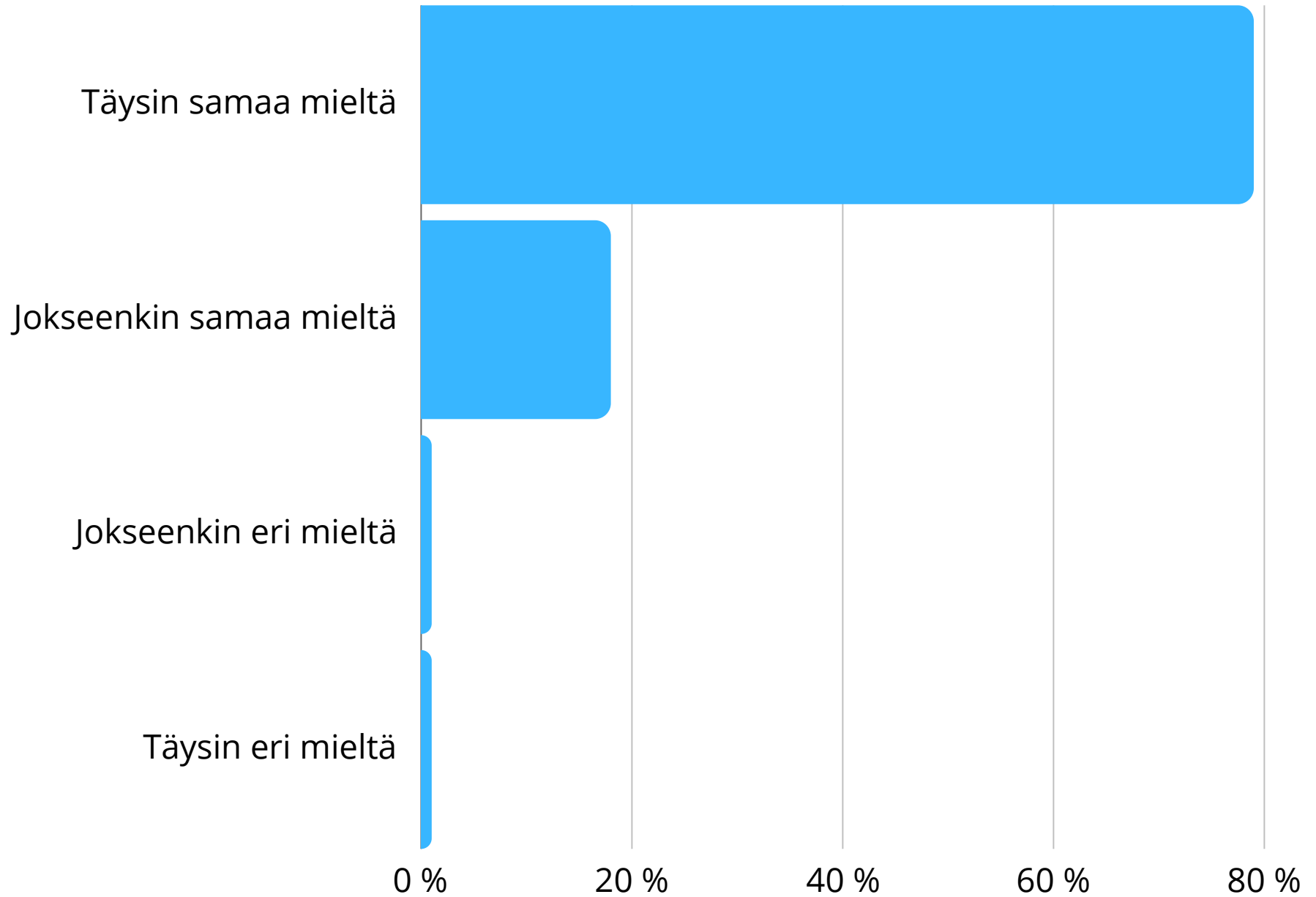

Kaikki ovat tervetulleita opistoon

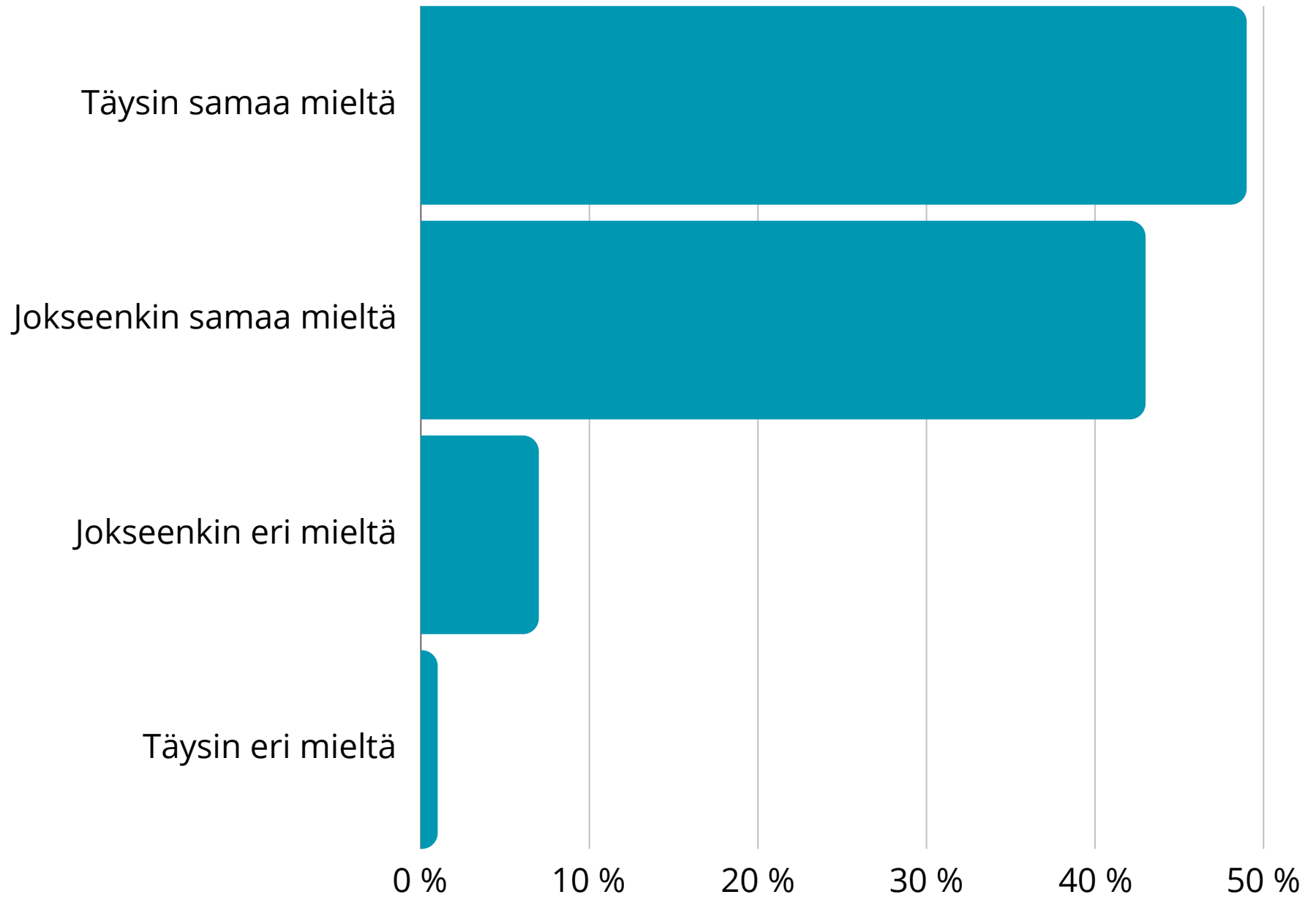

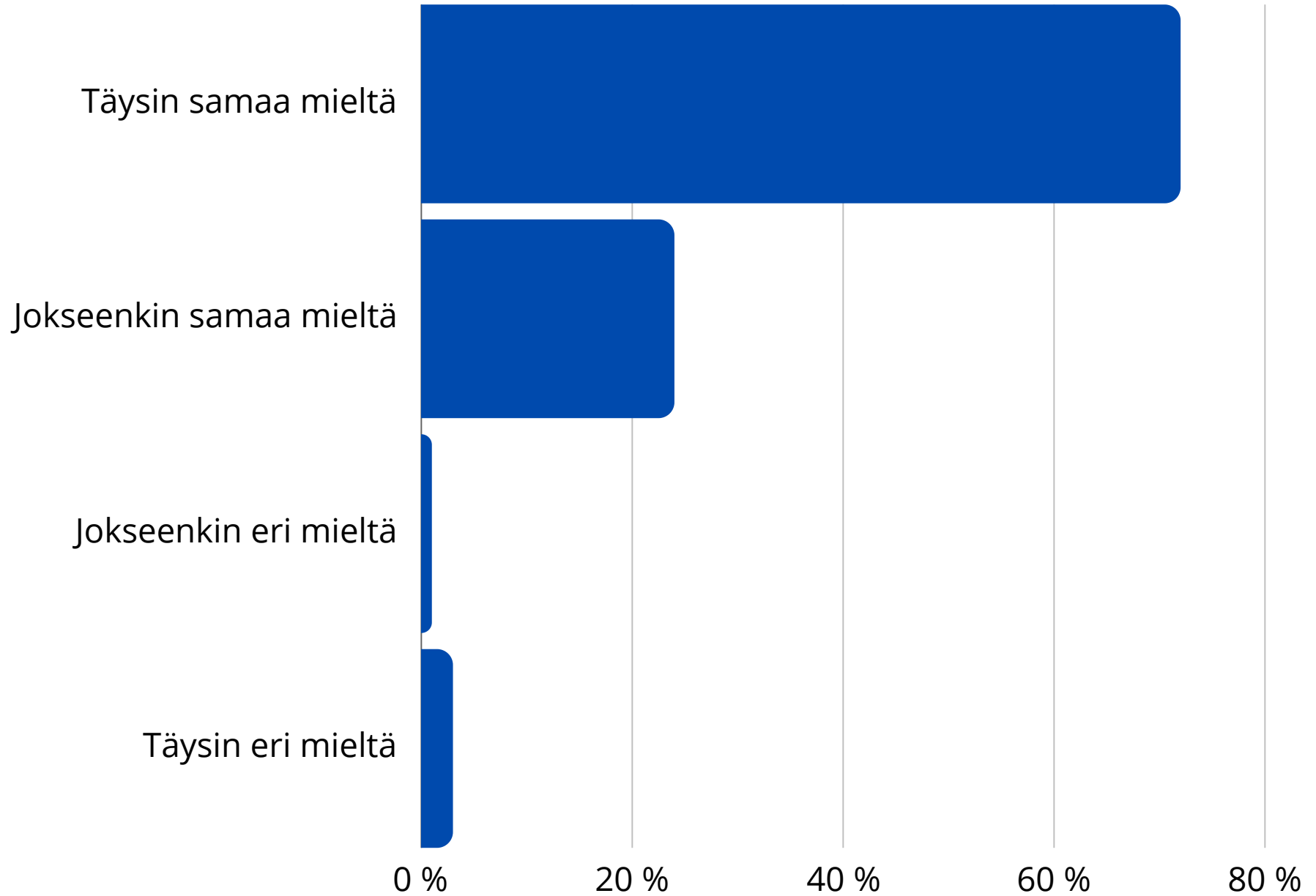
Kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti

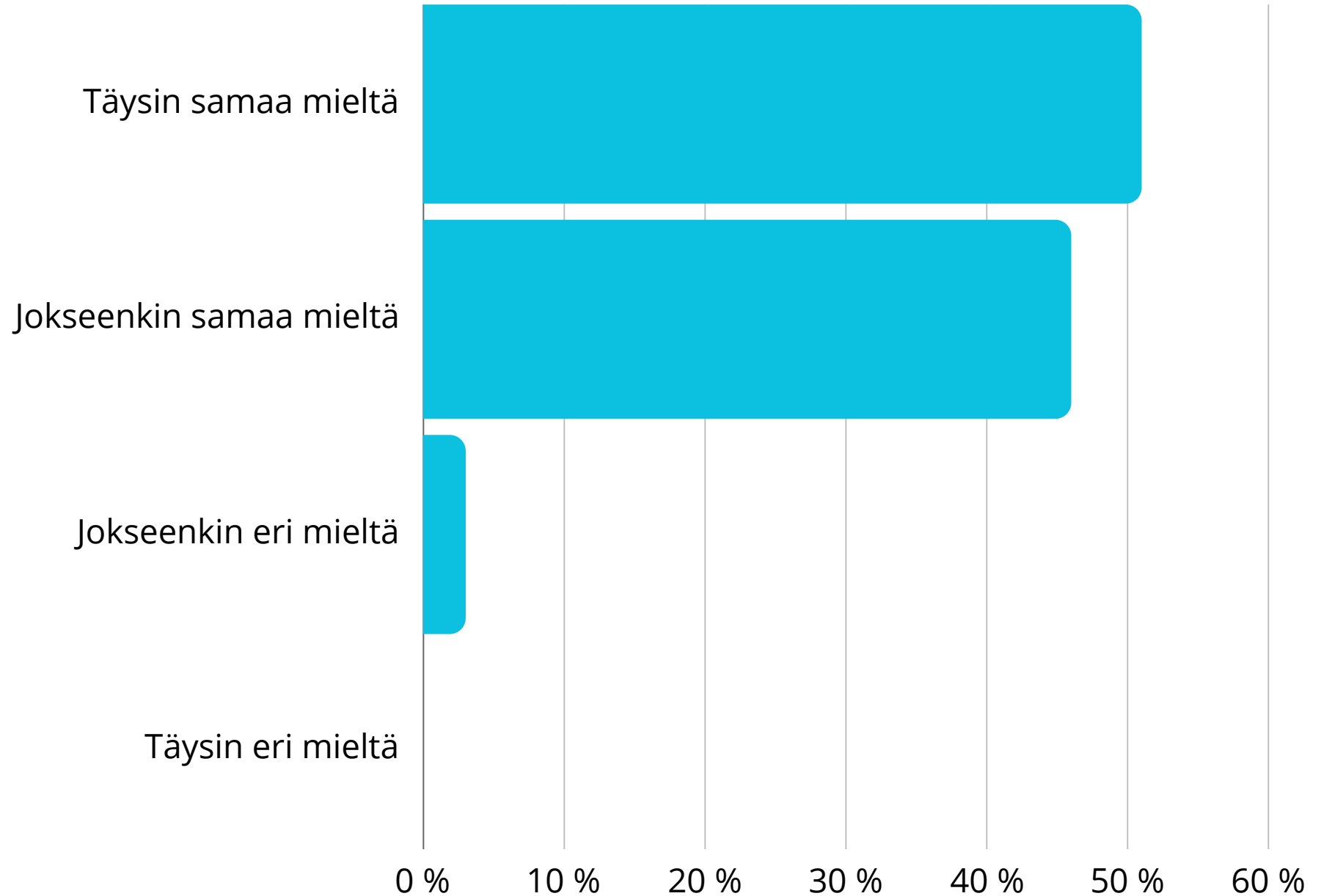
Voin vaikuttaa opiston kehittämiseen

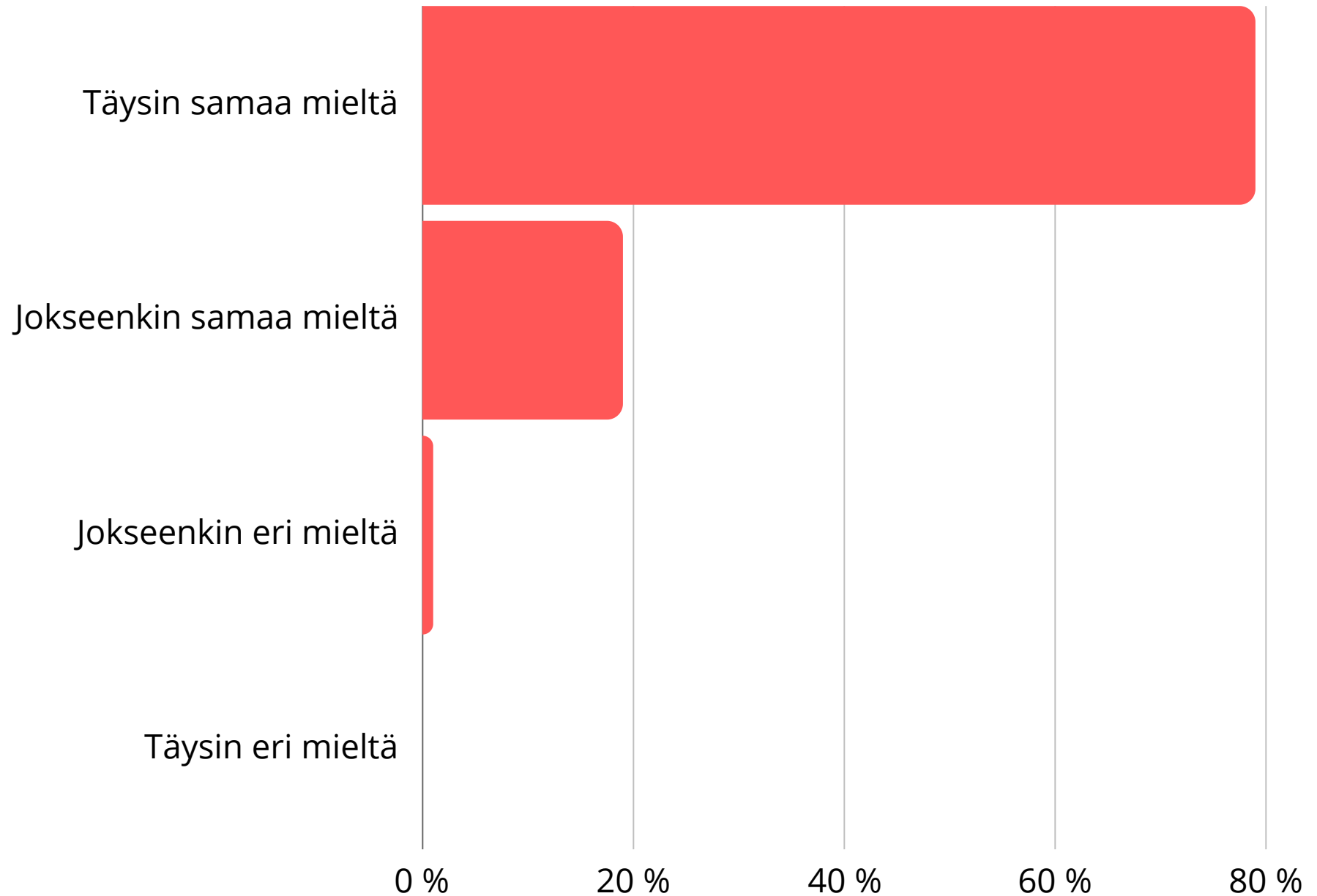
Uskallan tuoda oman mielipiteeni esiin opistossa

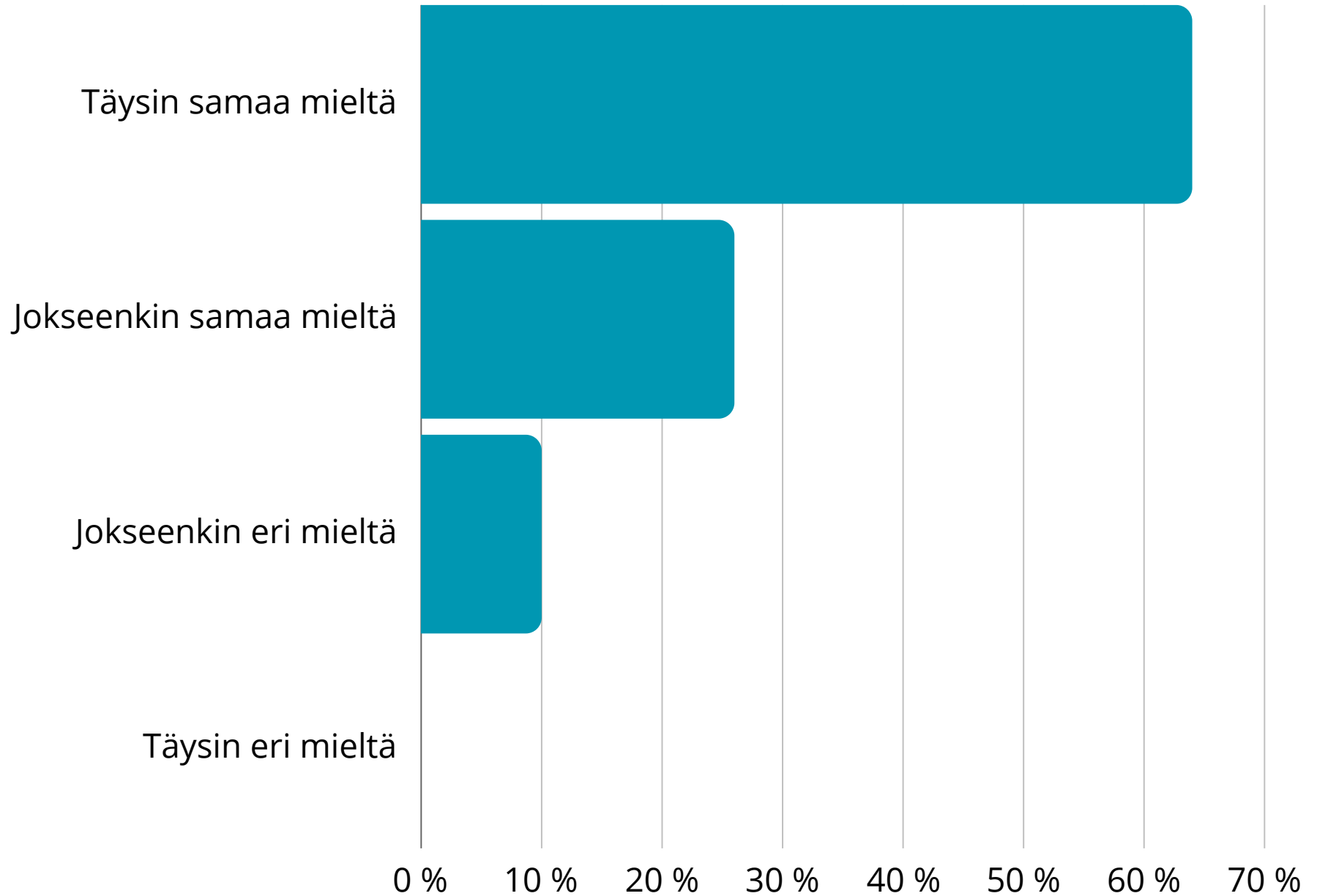
Opistossa huomioidaan opiskelijoiden henkilökohtaiset rajoitteet (esim. oppimisen haasteet).

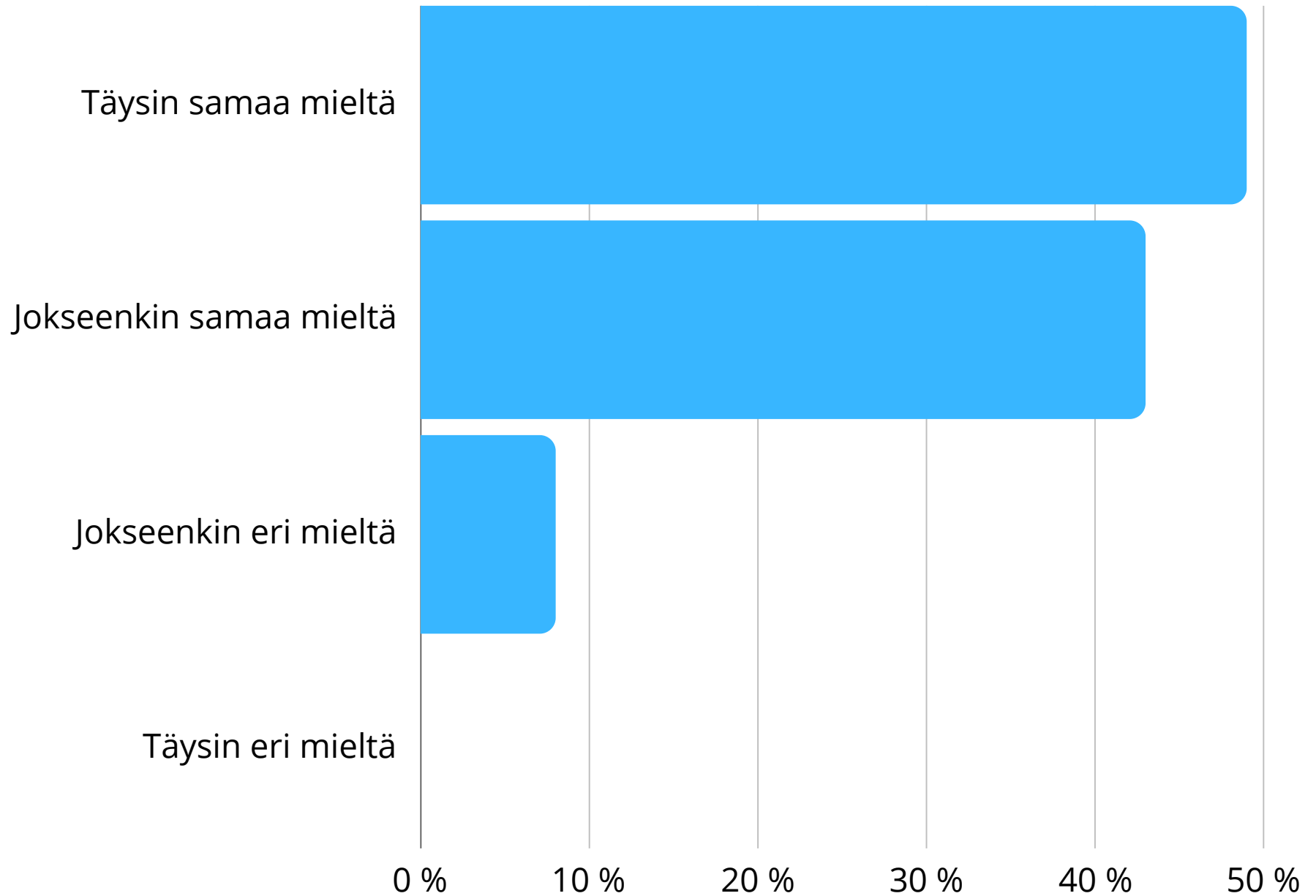
Opiskelijaryhmissä kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti.

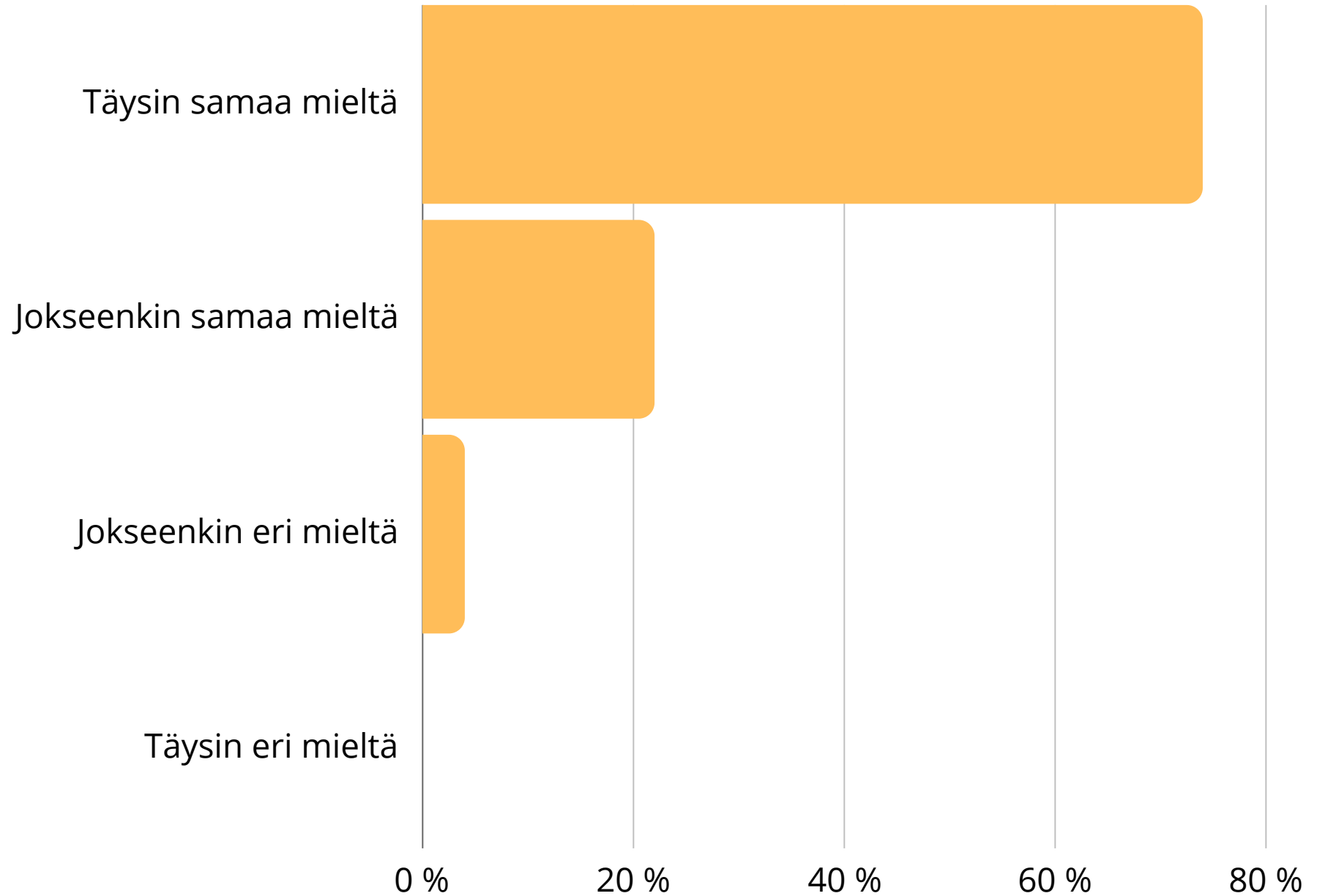
Opiston viestintä on selkeää.

Opiston viestintä tavoittaa kaikki kohderyhmät.

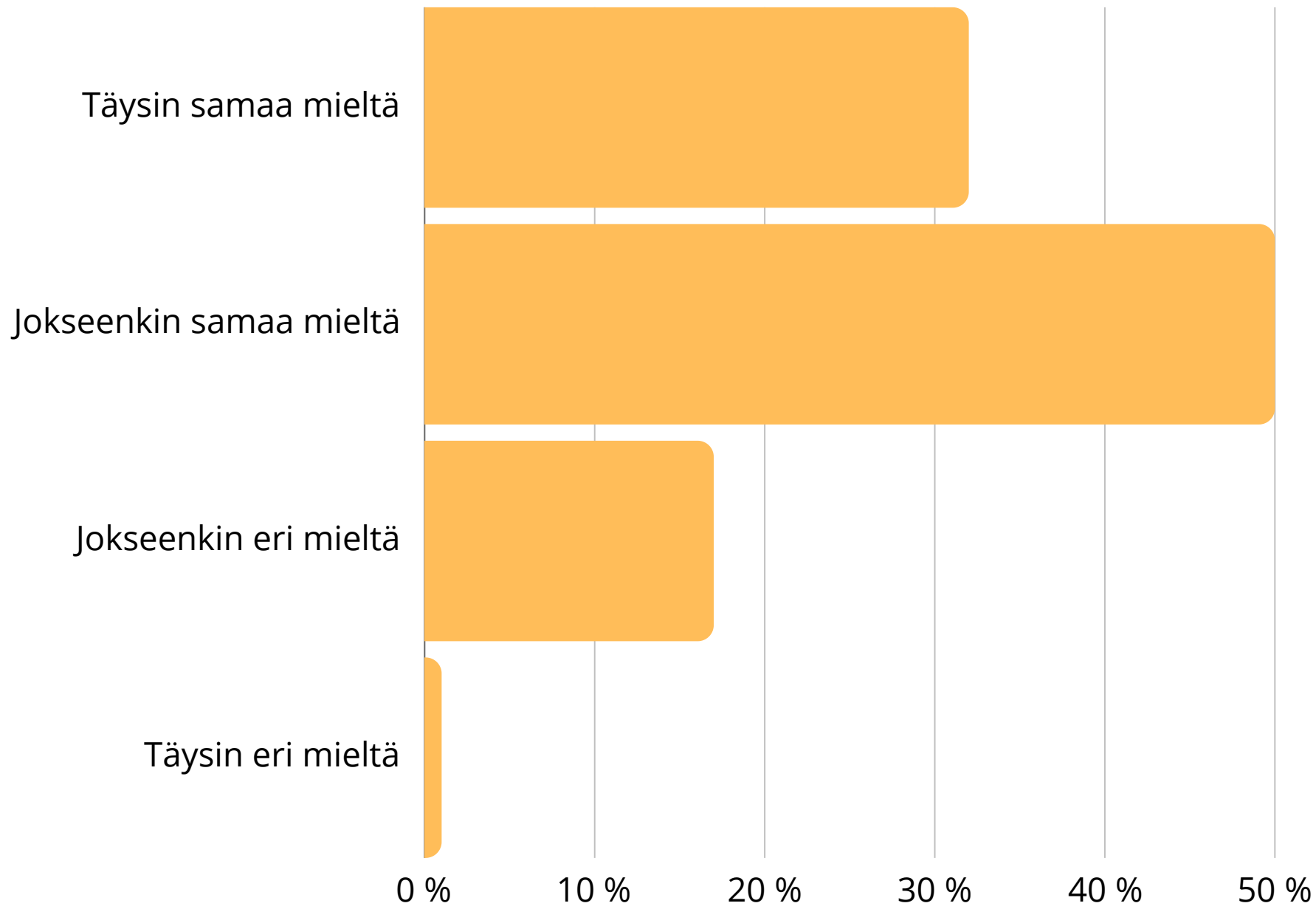

Opiston asiakaspalvelussa kaikki otetaan huomioon yhdenvertaisesti.

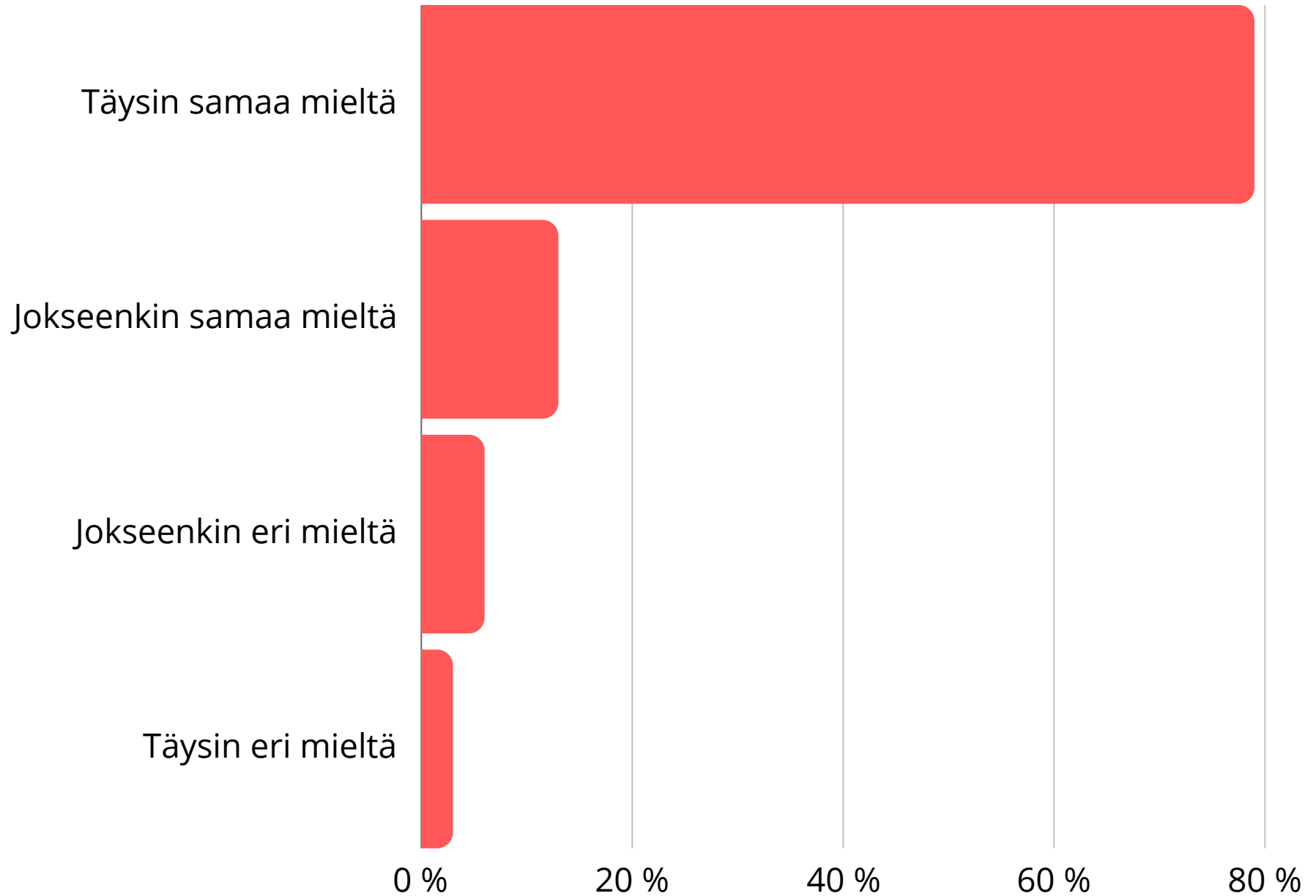

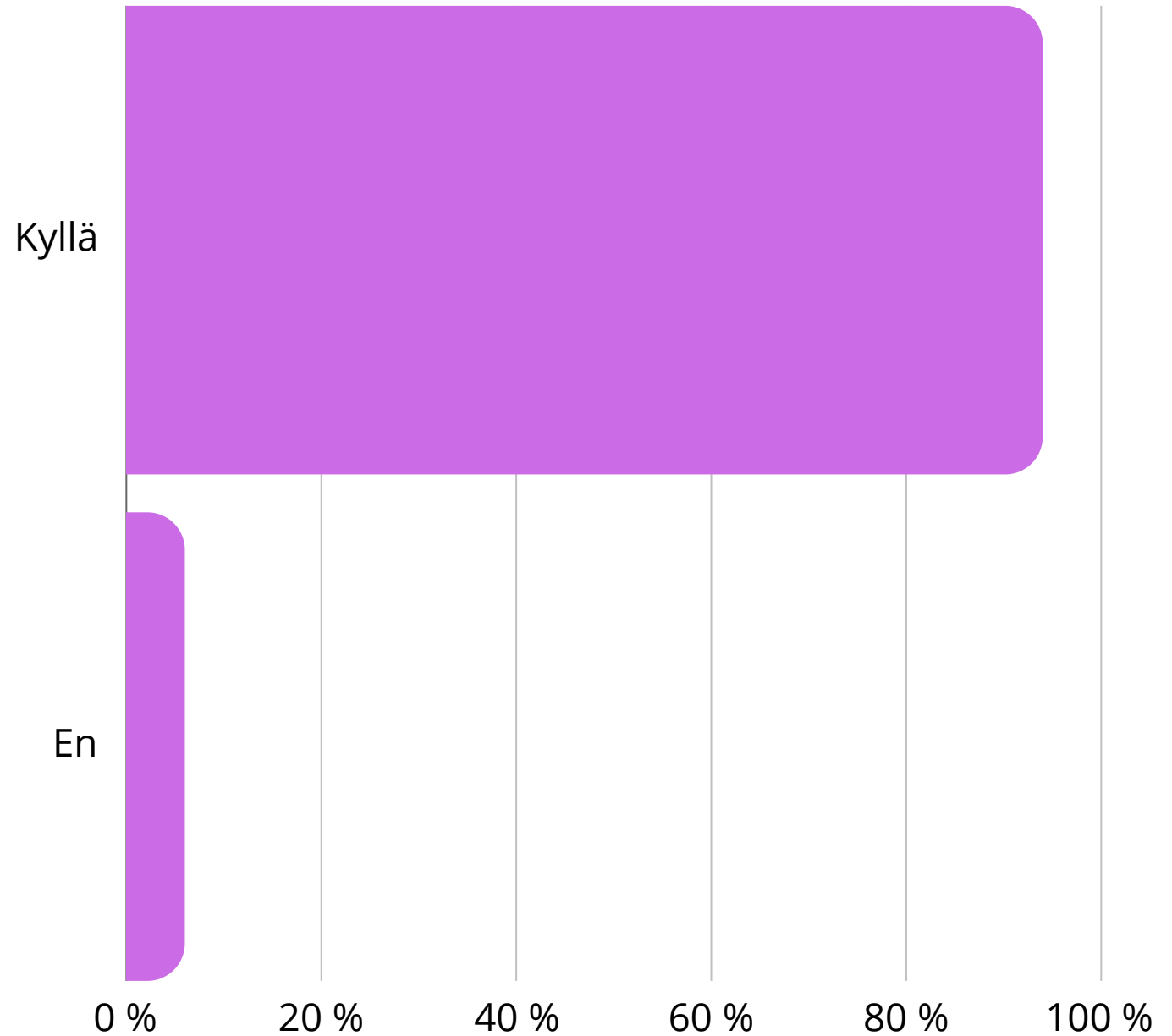
Opiston tilat ovat kaikille sopivia (esim. liikuntarajoitteiset).

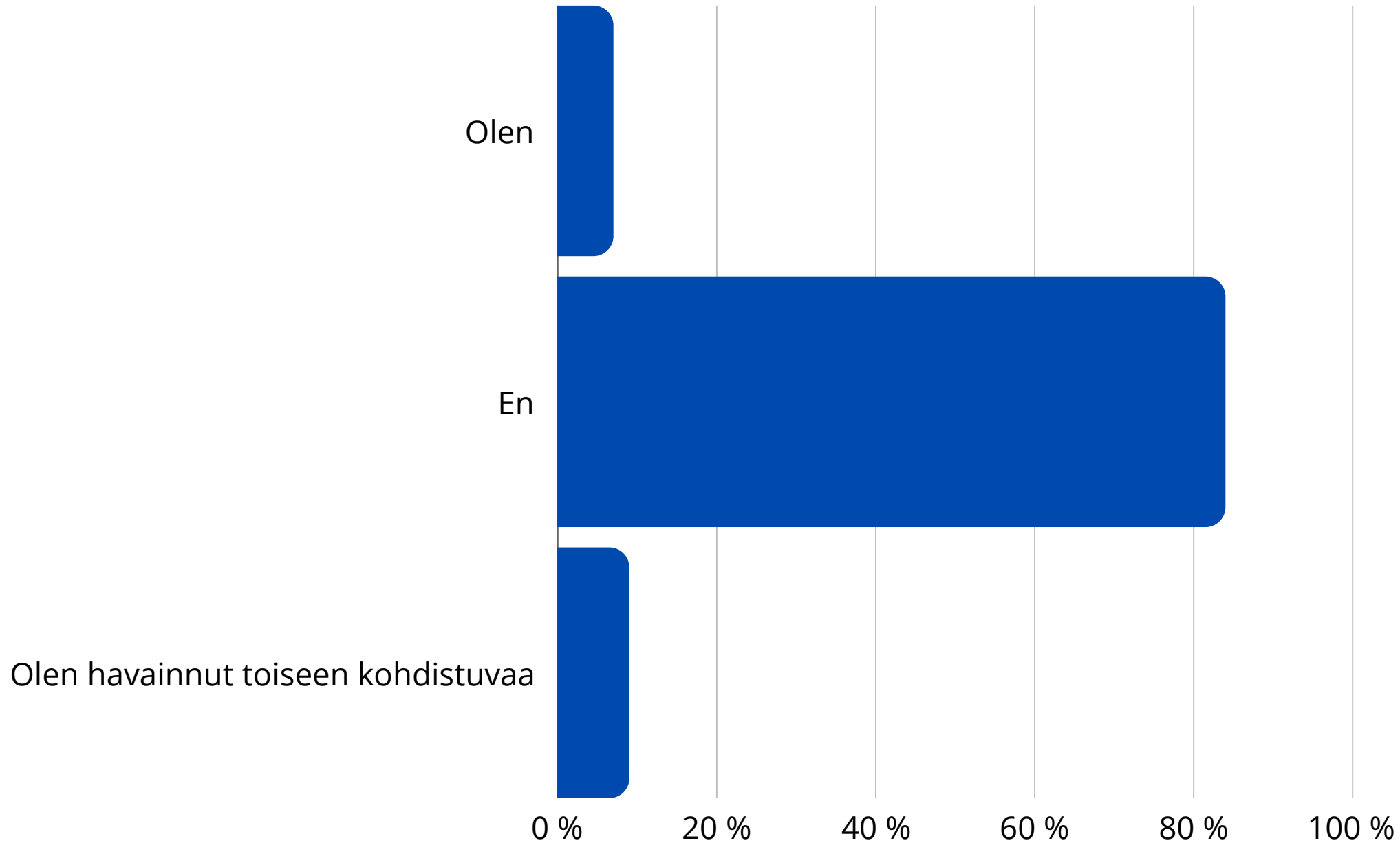
Tiedän, keneen ottaa yhteyttä, jos kohtaan opistossa syrjivää tai epäasiallista käyttäytymistä.

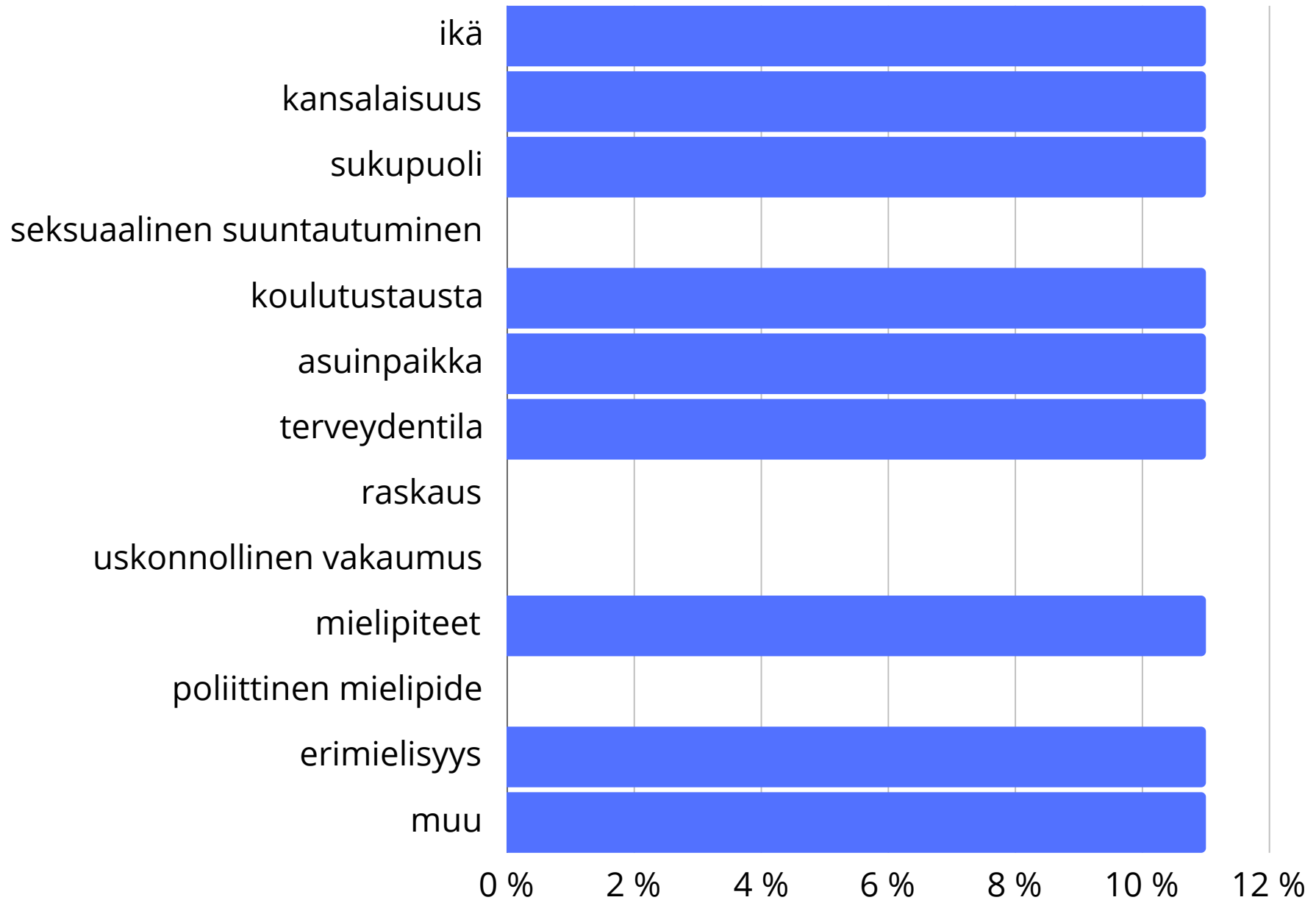
Tiedätkö miten toimia jos kohtaat syrjintää, häirintää, kiusaamista, eriarvoista kohtelua opistossasi?

Oletko kokenut itse tai havainnut opistossasi syrjintää, häirintää tai eriarvoista kohtelua?

Jos olet kokenut itse tai havainnut syrjintää, häirintää tai eriarvoista kohtelua, mikä tilanne tai seikka sen mielestäsi aiheutti?

Otitko yhteyttä henkilökuntaan?

